శ్రీబ్రహ్మవిద్య

వేదాంతగ్రంథములు

Bramha Vidya Series.

శ్రీ

బ్రహ్మవిద్య.

ఇది

ఉపనిషద్వాక్యములననుసరించి

పరమహంస

చేత

[illegible] వ్రాయబడినది.

ఎనిమిదవ కూర్పు.

వెల. రూ. 2—0—0.

చంద్రికా ముద్రాక్షరశాల, గుంటూరు.

1922

Bramha Vidya Series.

శ్రీ బ్రహ్మవిద్య

ఇది

ఉపనిషద్వాక్యములననుసరించి

పరమహంస

చేత

అనుభవార్థములతో వ్రాయబడినది.

ఎనిమిదవ కూర్పు.

వెల. రూ. 2-0-0

PRINTED AT THE CHANDRIKA PRESS, GUNTUR.

1922

ఓమ్

1. గురుర్బ్రహ్మా గురుర్విష్ణు ర్గురుర్దేవో మహేశ్వరః
గురుస్సాక్షా త్పరబ్రహ్మా తస్మై శ్రీగురవేనమః॥

2. అజ్ఞానతిమి రాంధస్య జ్ఞానాంజనశలాకయా
చక్షు రున్మీలితం యేన తస్మై శ్రీగురవేనమః॥

3. బ్రహ్మానందం పరమసుఖదం కేవలంజ్ఞానమూర్తిం
విశ్వాతీతం గగనసదృశం తత్వమస్యాదిలక్ష్యం
ఏకం నిత్యం విమల మచలం సర్వధీ స్సాక్షిభూతం
భావాతీతం త్రిగుణరహితం సద్గురుం తన్నమామి॥

4. చాపంచేక్షుమయం ప్రసూనవిశిఖం పాశాంకుశౌ పుస్తకం
మాణిక్యాక్షసరోరుహం మణిమయీం వీణాం సరోజద్వయం
పాణిభ్యామభయంవరంచ దధతీం బ్రహ్మాదిసేవ్యాం పరాం
సిందూరారుణ విగ్రహాం భగవతీం తాం షోడశీ మాశ్రయే॥

PREFACE.

పీఠిక

సర్వలోకాతీతంబును, సమస్తవృత్తిరహితంబును, పంచకోశాతీతంబును, అగు పరమాత్మను తెలిసికొనుటకు బ్రహ్మవిద్య ముఖ్యము. పరతత్వమునం దాసక్తి లేనిపండితుఁడును రెండుకాళ్లపశువె యనదగుంగాని నిశ్చయమైన పండితుండని చెప్పనొప్పదు. ఆహారము నిద్ర భయము సంభోగము ననునవి పశువులకును మనుష్యులకుం గూడ సమానముగ నుండుగుణములు. పశువులకంటె మనుష్యునియందు జ్ఞానమొక్కటి యధికము. అట్టిజ్ఞానమే లేనిచో మనుష్యుఁడును పశువుతో సమానుఁడే యగును. ఇట్టి వానినే నరపశు పని పెద్దలు పేర్కొనియున్నారు. మూఢులకు దివ్యజ్ఞానము స్వయముగ బుట్టదు సరిగదా, యితరులు మేలుగోరి హితోపదేశము చేసినను లంచమిచ్చి బ్రతిమాలినను, బలవంతమున బట్టి నట్టడవికి నెట్టినను గలుగబోదు; కావున సాధనచతుష్టయసంపత్తిఁ గలవారై సద్గురుసేవయును సజ్జనసాంగత్యమును చేయవలయును. పెద్దలచెంతఁజేరి సాధనచతుష్టయసంపత్తిఁ గలవారై చతుర్విధశుశ్రూషలు సేయుచు ఈషణత్రయములకు తాపత్రయములకు లోబడక అరిషడ్వర్గమును జయించినవారై మోక్షము నపేక్షించవలయును. సజ్జనసాంగత్యమువలన అహంకారము నశించును. తద్వారా భగవద్భక్తి కలుగును. ఎట్టివారికిగాని కోపమణచుట ముఖ్యము. బ్రహ్మజ్ఞానమును దెలుపు గ్రంథములు సంస్కృతభాషయందుండుటచేతను, సమగ్రముగ తేట తెల్లముగ తెలియఁజేయు గ్రంథము తెలుగుభాషయందు లేనిలోపమున అనేకులు అజ్ఞులై యుండుటను కన్నులారఁజూచి ఆలోపము

లేకుండనందరునొక్కుమ్మడిగబ్రహ్మవిద్యాధురంధరులు కాగలందులకు యీగ్రంథము వ్రాయఁబడెను. ఇందు మున్ముందుగా సద్గురువు లక్షణమును, సాధనచతుష్టయసంపత్తి, తాపత్రయములు, ఈషణత్రయములు, యజ్ఞోపవీతము, ఉపదేశము, ఉపవాసము, అష్టాంగములు, బ్రహ్మచర్యము, ఋతుకాలము, సుఖాసనము, సమాధి, మొదలుగాఁగల అనేక విషయంబులు చక్కఁగ వ్రాయఁబడెను. ఇందు ఏదోషంబులున్నను క్షమించిహంసవలెనే నీటినివిడిచి పాలనెడు మంచివాక్యములను గ్రహించెదరనినమ్ముదను. పుస్తకమును చూచినమాత్రముననే మీఅభిప్రాయమును తెలుపక సాంగముగ చదివి విశేషములను గ్రహించి ముముక్షువులై యుండకోరెద.

" *Drink deep cr taste not* the Pierian spring. "

తుదవఱకు పుస్తకమును చదివి అచ్చటచ్చటి యంతరార్థములను గ్రహించినగాని విశేషములు తెలియవు. కావున తుదముట్టఁజదివి మనస్సును స్వాధీనము చేసికొని మోక్షము నొందవలయును.

ఇట్లు,

పరమహంస.

పుస్తకములు కోరువారు

గొల్లపూడి-దుర్గాప్రసాదరావు గారికి

గుంటూరు

అని దరఖాస్తులు పంపవలయు.

CONTENTS.

విషయసూచిక

శ్రీ

బ్రహ్మవిద్య.

శ్రీమద్వ్యాసపరాశరాదిముని సంసేవ్యంబు, నైర్గుణ్యమున్
నామాకారక్రియావిహీనము, చిదానందస్వరూపంబు మ
త్ర్యమత్ర్యాదివిశిష్టవిశ్వసమతిక్రాంతంబు, నిర్ద్వైకృత
ప్రామాణ్యంబగుచున్ వెలింగెడుపరబ్రహ్మంబె వంద్యం బిలన్.

సర్వలోకాతీతంబును, సమస్తవృత్తిరహితంబును, త్రిగుణాతీతంబును, పంచకోశాతీతంబును, అవాఙ్మనస గోచరంబును, అగుపరమాత్మను తెలిసికొనుటకు బ్రహ్మవిద్య ముఖ్యము. చతుర్వేదసారం బగునుపనిషద్వాక్యార్థములను విచారణచేత పూర్వపక్ష సిద్ధాంతముల నేర్పరచి శ్రవణ మనన నిధిధ్యాసలచేత అపరోక్ష సాక్షాత్కార స్వరూపజ్ఞానమును కలుగఁజేయు నట్టిదియే, బ్రహ్మవిద్య.

శ్లో॥ అన్యవిద్యాపరిజ్ఞాన మవశ్యం నశ్వరం భవేత్
బ్రహ్మవిద్యా పరిజ్ఞానం బ్రహ్మప్రాప్తికరం స్థిరమ్॥

ఇతరవిద్య యెంత తెలిసికొన్నను నశించునవియే. బ్రహ్మవిద్య అభ్యసింపక స్థిరమైన పరబ్రహ్మజ్ఞానమును గలిగించి యా పరబ్రహ్మమందు నైక్యమగునట్లు, అనఁగా కలిసిపోవునట్లు చేయును. అట్టి విద్యలభించుట అతిదుర్లభము. ఈగ్రంథమున దానినిగూర్చిన విశేషసంగతులు స్పష్టముగ తెలుపఁబడెను. గురువులేక యేవిద్యయును తెలియదందురు. ముఖ్యముగా గురుప్రలక్షణము తెలియవలయును.

గురువులక్షణము.

శ్లో॥ గుకారశ్చ గుణాతీతో రూపాతీతో రుకారకః
గుణ రూప విహీనత్వా ద్గురు రిత్యభిధీయతే॥

"గు" అనఁగా గుణముల కతీతము, "రు" అనఁగా రూపముల కతీతము. కావున "గురు" శబ్దమునకు గుణరూపములు లేనిది యనునర్థమును దెలియునది. కాననే "గురువు" అనగా గుణరూపములులేనివాఁడు అని భావము.

అతఁడింక నెట్టివాఁడనిన:—

శ్లో॥ గుకార శ్చాంధకారస్తు రుకార స్తన్నిరోధకృత్
అంధకారవినాశిత్వా ద్గురు రిత్యభిధీయతే॥

"గు" అనఁగా కటికచీకటి "రు" అనగా ఆచీకటిని పోఁగొట్టునది. కావున గురువు అనఁగా అజ్ఞానమనెడు చీఁకటిని పోఁగొట్టువాఁడని యభిప్రాయము.

అనేకమంది గురువుల మని పేరు పెట్టుకొని వచ్చి మోసము చేయుచుందురు.

శ్లో॥ గురవో బహవ స్సంతి శిష్యవిత్తాపహారకాః
తమేకం దుర్లభం మన్యే శిష్యహృత్తాపహారకమ్॥

శిష్యులయొక్క ధనమును అపహరించెడి గురువులనేకులు గలరు; కాని శిష్యులయొక్క హృదయతాపము అనఁగా మనస్సునఁ గలిగెడు వృత్తులను హరించెడి గురువు లభించుట కష్టము.

పెద్దలను వెదకుచో వాఁగురూకుత్తె వాలియందలి గుణాగుణములను శిష్యుఁడు కనిపెట్టవలయును.

పెద్దలు:—ధనసంపన్నత, నెరసిన వెంట్రుకలు, ముసలితనమును, గల వారే పెద్దలని తలంపవలదు. బాలుడైనను వృద్ధుడైనను, ధనము గలవాడయినను నిరుపేదయైనను, మాటలు నేర్చినను నేర్వకున్నను, ఉపనిషదర్థములను జెప్పఁగలిగినను చెప్పలేక యున్నను, తదర్థములను గ్రహించి అపరోక్ష సాక్షాత్కారమును స్వానుభవమును గలవారే పెద్దలని తెలియునది. అట్టి మహాపురుషులను సేవించి వారికి చతుర్విధ శుశ్రూషలను జేయవలయును.

పెద్దతనము నభినయించుచుఁ బూజ్యులవలె నటించు మోసగాండ్రెందరో యుందురు; కావున సత్పురుషులను వారివారి చర్యలవలనఁ దెలిసికొనవలెను.

“ముఖం పద్మదళాకారమ్ వచశ్చందనశీతలమ్।
హృత్కర్తరిసమం చాతివినయం ధూర్తలక్షణమ్॥”

ముఖము తామరరేకులవలె వికాసము నొందియుండును; మాటలు శ్రీగంధమువలెఁ గడు చల్లగనుండును; మనస్సు కత్తిరవలెఁ గ్రూరముగనుండును. ఇట్టి అతివినయము నభినయించువారే మోసకాండ్రగు ధూర్తజను లని తాత్పర్యము.

కావున నీగుణములనుబట్టి వేషధారులగు దుర్జనులను దెలిసికొని వారి సాంగత్యమును గోరక బ్రహ్మనిష్ఠాగరిష్ఠులగు పెద్దలను వెదుకవలెను.

ఇట్లు నిరాకాంక్షుండును నిత్యానిత్యవస్తువివేకయుక్తుండును సకలవిధైహికాముష్మిక భోగవిరక్తుండును శమాదిషట్కసంపత్తియుతుండును ముముక్షుత్వసమన్వితుండును అగుశిష్యుఁడు నిజమైనభక్తితో వెదుకుచుండగను ఆకభోయునష్ఠి మధురైనట్లు పెద్దలసేవ లభించును.

"నాకు మేలుగోరు నాభక్తుఁడగువాఁడు
భక్తజనుల కేన పరమగతియు
భక్తుఁడెందుజనినఁ బరతెంతు వెనువెంట
గోవువెంటఁదగులు కోడెపగిది॥"

నాభక్తుఁడు నామేలుకోరుచుండును. అట్టిభక్తుని దరింపఁ జేయుట నాకువిధి. కావున నతఁడెచ్చటిచ్చటికిఁబోవుచున్న, నదవ్యైనయావు నాఁబోతు వెన్నాడినట్లు నేనాతనినే వెంబడించుచుందును.

అని భగవానులు చెప్పిరి. కావున భగవద్భక్తిగలిగి యుపాసించుచున్నచో నాముముక్షువునకుఁ దగినజ్ఞాని నాభగవానుఁడే ప్రత్యక్షముఁజేయును. ఒకదీపమువలన నింకొక్కటియు దానివలన వేఱొక్కటియుగ నిట్లనేకదీపములు వెలిగింపఁబడి ప్రజ్వరిల్లునట్లీబ్రహ్మవిద్యయు శిష్యపరంపరలలో నొకనివలన నింకొక్కనికిగా బెక్కుఱిచే గ్రహింపఁబడి వర్ధిల్లుచు నాహ్లాదమును గలిగించుననిఁ యెంచి వారికిఁ గలిగిన నిర్హేతుకజాయమాన కటాక్షమువలన సద్బ్రహ్మజ్ఞానులు తమభక్తులకు దాని నుపదేశింతురు. మఱియు క్షేత్రమును గుర్తెఱిగి విత్తనము వేసినచో మంచి ఫలము నిచ్చుననుతలంపుతోఁ గాపువాఁడు పరీక్షించునట్లు సద్గురుండును సత్పాత్రునికొఱకు వెదుకుచుండును. అట్టి పెద్దలచెంతఁ జేరి సాధనచతుష్టయ సంపత్తిగలవాఁడై చతుర్విధశుశ్రూషలు సేయుచు వారినిర్హేతుకజాయమానకటాక్షమువలన పాపంబులుదీరిసత్కర్మాచరణమును వేదాంత శాస్త్రపరిజ్ఞానమును నిత్యానిత్యవస్తువివేకమును యిహాముత్రార్థఫలభోగవిరాగమును, శమాదిషట్కసంపత్తియును గల్గి అరిషడ్వర్గమును తాపత్రయములను దగ్గఱఁ జేరనీయక మోక్షము నపేక్షించుచుండునది.

శరీరేంద్రియప్రాణాదులే ఆత్మ అనెడు సంసారసాగరమునుదాటించువాఁడు గురువు. శిష్యునికి గల సందేహములను నివర్తిచేసి మోక్షమార్గమును సూచించి విదేహముక్తికై వల్యము నిచ్చునట్టివాఁడేగురువు

బోధకగురువు, వేదకగురువు, నిషిద్ధగురువు, కామ్యకగురువు, సూచకగురువు, వాచకగురువు, కారణగురువు, విహితగురువులని గురువు లెనిమిది విధములు.

అందు:—

1. బోధకగురువు:—వేదాంతశాస్త్రములయందలి శబ్దార్థములను మాత్రము చక్కఁగ బోధించు గురువు బోధకగురువు.

2. వేదకగురువు:—వేదాంత శాస్త్రములయందలి శబ్దార్థములఁ జక్కఁగ బోధించి తత్వమును దర్శింపఁజేయువాఁడు వేదకగురువు.

3. నిషిద్ధగురువు:—వశ్యము ఆకర్షణము మొదలగు మంత్రముల చేత యిహలోకమందును పరలోకమందును సుఖదుఃఖముల నిచ్చువాఁడు నిషిద్ధగురువు.

4. కామ్యకగురువు:— పుణ్యకర్మములఁ జేయుమని చెప్పి పుణ్యకర్మలుచేయించి తద్వారా యిహలోకపరలోక సుఖముల నిచ్చువాఁడు కామ్యకగురువు.

5. సూచకగురువు:—వేదాంతశాస్త్రములయొక్క అంతరార్థమును దెలుపుచు జ్ఞానమును కలుగఁజేసి తద్వారా శమ దమ ఉపరతి తితీక్ష శ్రద్ధ సమాధానము అనుషడ్గుణములను కలుగఁజేసి ఆత్మావలోకనచేయుటకు సూచించువాఁడు సూచకగురువు.

6. వాచకగురువు:—శ్రోత్రత్వక్చక్షు జిహ్వాఘ్రాణంబు లనెడిజ్ఞానేంద్రియంబులయొక్కయు వాక్పాణిపాదపాయూపస్థలనెడి కర్మేంద్రియములయొక్కయు మనోబుద్ధిచిత్తాహంకారంబు లనెడి

అంతరింద్రియములయొక్కయు విషయములగు శబ్దస్పర్శ రూప రసగంధంబులు, వచన దాన గమనాగమన విసర్జన ఆనందము లు, సంకల్పవికల్పనిశ్చయ చంచల కర్తృత్వములు, వీటియందు వైరాగ్యమును గలిగించి శిష్యుని అంతఃకరణ నిర్విషయమగు నట్లు చేయు మహానుభావుఁడు వాచకగురువు. అట్టిబోధయందే మనస్సు ఊర్ధ్వముఖవ్యాప్తియై నిర్విషయమై యుండును.

7. కారణగురువు:—అహంబ్రహ్మాస్మి యను మొదలుగాఁగల వాక్యములను బోధించి జీవేశ్వరైక్యమును తేటతెల్లముగ దెలిపి జీవన్ముక్తియనుభవమును గలుగఁజేసిన పరమపురుషుఁడు కారణ గురువు.

8. విహితగురువు:—శిష్యునికిఁ గల సకలసంశయములను నివర్తి చేసి ఆసచ్ఛిష్యుని యోమాత్రము సందేహములేనివానినిగాఁ జేసి తద్వారావిదేహముక్తికైవల్యము నిచ్చువాఁడు విహితగురువు. వానినే సాక్షాత్పరశివుఁడనియు చెప్పఁబడును. అట్టివాని వర్ణించుటకాదిశేషునకైన నలవిగాదు.

కాఁబట్టి బ్రహ్మవిద్యాభ్యాసులమొదట జేరి రహస్యములను దెలిసికొనవలెను.

Beware of Gurus—Beware of Gurus.

కుమ్మరవాఁడు ఎంతటి తెలివిగలవాఁడయినను సాధనములైన దండము, చక్రము, మృత్తికయులేక కుండలు చేయలేనట్లు ఎంతసూక్ష్మ బుద్ధిగలవానికిని సాధనచతుష్టయసంపత్తిలేక బ్రహ్మజ్ఞానముకలుగనేరదు.

సాధనచతుష్టయసంపత్తి.

నిత్యానిత్యవస్తువివేకము ఇహాముత్రార్థఫలభోగవిరాగము శమాదిషట్కసంపత్తి ముముక్షుత్వము అని నాలుగువిధములు.

అందు:—

1. నిత్యానిత్యవస్తువివేకము:—తనశరీరము, భార్య, కొడుకులు కోడండ్రు కూతుళ్లు అల్లుండ్రు అత్తమామలు బావమరదులు తల్లిదండ్రులు అన్నదమ్ములు పినతండ్రి పెత్తండ్రి పినతల్లిపెత్తల్లి యిల్లువాకిలి తోటదొడ్డి చేలుధనముధాన్యము, మేడలు మిద్దెలు బంగాళాలు, పర్ణశాలలు పశువులు పక్షులు క్రిమికీటకములు ఎలుకలు పిల్లులు కుక్కలునల్లులు చీమలుదోమలు మొదలుగాఁగల నేత్రములకు గోచరమగునట్టి సమస్తమున్ను బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులనెడిత్రిమూర్తులున్ను ఇంద్రుఁడు మొదలుగాఁగల దేవతలున్ను అసత్యములనియు సత్యము విజ్ఞానము ఆనందము నిత్యము నిర్మలము లనెడిపంచలక్షణములచేత ప్రకాశించుచు రూపనామక్రియారహితమై సమస్తమునకు విలక్షణమై ప్రకాశించు పరబ్రహ్మమేసత్యమనియు నిత్యమనియుఁ దెలిసికొనుట.

ఇదియే ఆత్మానాత్మవివేకము అనియు చెప్పఁబడును.

" బ్రహ్మ సత్యం జగన్మిథ్యా. "

" సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ. "

" సర్వం ఖ ల్విదం బ్రహ్మ. "

ఇదియె పూర్వపక్ష సిద్ధాంతముల నేర్పఱచుట.

2. ఇహాముత్రార్థఫలభోగ విరాగము:—ఈలోకమందుండు స్త్రీలు, వస్త్రములు, నగలు, పుష్పములు చందనము అత్తరుపన్నీరు మొ

దలుగాఁగల సుగంధద్రవ్యములు, మేడలు మిద్దెలు యిల్లువాకిలి తోటలు ధనము ధాన్యము ఆలు బిడ్డలు మొదలగువాని భోగములయందును పరలోకమందలి ఇంద్రపదవి మొదలుగాఁగల పదవులభోగములయందును రంభాసంభోగాదులయందును, స్వర్గవైకుంఠ కైలాసాదులయందును, కోరిక లేకయుండుట.

3. శమాదిషట్కసంపత్తి:—శమము, దమము, ఉపరతి, తితీక్ష, శ్రద్ధ, సమాధానము అని ఆఱువిధములు.

(1) శమము:— మనస్సు, బుద్ధి, చిత్తము, అహంకారము, అనెడియంతరింద్రియములను, వానివృత్తులకుఁ బోనీయక పరబ్రహ్మయం దైక్యముచేసి యుంచుట. మనస్సు వేదాంతశ్రవణమునకంటె వ్యతిరిక్తమైన విషయాదులకుఁ బోవుచుండెనేని, దానినిమఱలించి వేదాంతశ్రవణాదుల యందు నిలుపుట. మనస్సును తొందరబెట్టి చెదరఁగొట్టక నెమ్మదిగా స్వాధీనము చేసికొనవలెను. దీనినే అంతరింద్రియనిగ్రహమనియుఁ జెప్పుదురు.

శ్లో॥ యతో యతో నిశ్చరతి మనశ్చఞ్చల మస్థిరమ్
తత స్తతో నియమ్యైత దాత్మన్యేవ వశంనయేత్ ॥

భగవద్గీత—6 అ. 26 శ్లో.

చంచలమైన మనస్సు, ఏయే విషయములయందు సంచరించుచున్నదో, ఆయావిషయములనుండి దానినిమఱలించి, ఆత్మయందు వశపఱచుకొనవలయును.

మనస్సు సంకల్పించును; అనఁగా కోరికలు పుట్టించును. బుద్ధి నిశ్చయించును. చిత్తము చలించును; అనఁగా సందేహమును పుట్టించును. అహంకారము కార్యఫల

మెల్లగునో కదా యీ సువిచారమున కెడమీయక మూర్ఖముతో కార్యమును చేయించును. ఇవియే అంతరింద్రియము లనఁబడుమనస్సు, బుద్ధి, చిత్తము, అహంకారము, ననువాని విషయములు.

(2) దమము:— శబ్దములనుగ్రహించునట్టి శ్రోత్రేంద్రియము (=చెవులు), స్పర్శను గ్రహించునట్టి త్వగింద్రియము (=చర్మము), రూపమునుగ్రహించునట్టి చక్షురింద్రియము (=కన్నులు) రుచులను గ్రహించెడి జిహ్వేంద్రియము (=నాలుక), సుగంధదుర్గంధములను గ్రహించెడిఘ్రాణేంద్రియము (=ముక్కు), అనెడి జ్ఞానేంద్రియములైదిటిని; వచనములుగల వాగింద్రియము(=నోరు), దానప్రతిగ్రహములుగల పాణీంద్రియము (=చేతులు) గమనాగమనములుగలపాదేంద్రియము(=కాళ్ళు), విసర్జనముచేయుపాయురింద్రియము(=మలద్వారము), రత్యానందముగలఉపస్థేంద్రియము (=మూత్రద్వారము), ననెడుకర్మేంద్రియములైదిటిని; వాని వానివ్యాపారములకు పోనీయక పరబ్రహ్మయందైక్యముచేసి యుంచుట. ఇంద్రియములు వేదాంతశ్రవణమునకింకెట భిన్నమైన విషయాదులకు పోవ యత్నించుచుండ, వానినిమరలించి వేదాంత శ్రవణాదులయందే నిలుపుట. దీనినే బాహ్యేంద్రియనిగ్రహమనిచెప్పుదురు. మనసు నిలిచిన నింద్రియము లన్నియునిలుచును.

శ్రోత్రత్వక్చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణంబు లనెడు జ్ఞానేంద్రియములచేత అజ్ఞుల కందఱకు మనసు సంచరించును. జ్ఞానులకు ఆ జ్ఞానేంద్రియముల సహాయము లేకనే మనసు

విహరించును. యోగాభ్యాసముగలవారలు జ్ఞానేంద్రియ
ముల సహాయము లేకనే వారిజ్ఞాననేత్రమువల్ల సమ
స్తమును చూడగలరు వినగలరు తెలిసికొనగలరు.

శ్లో॥ యదా సంహరతే చాయం కూర్మోఙ్గానీవ సర్వశః
ఇన్ద్రియాణీన్ద్రియార్థేభ్యస్తస్య ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠితా॥

భగవద్గీత — ౨ అ. ౫౮ శ్లో

తా॥ తాబేలు, తనకరచరణాద్యవయవములను వెలుపలి
నుండి తనలోనికి ముడ్చుకొనునట్లు ఎవఁడు విషయముల
యం దిచ్ఛగలిగియుండు తనయింద్రియములను మఱ
లించి, మనస్సును ఆత్మయందే యిముడ్చుకొనుచున్నాఁ
డో అతనియొక్క బుద్ధియె మిక్కిలి స్థిరమైనది.

(౩) ఉపరతి:—సకలపాపకర్మంబుల విడిచి సకలపుణ్యకర్మం
బులచే భగవంతునికి ప్రీతిగలిగించుట.

ఉపరతి యనఁగా స్త్రీ చేయు సంభోగమని యంద
ఱకుఁ దెలిసినవిషయమే కదా. సమస్తప్రాణులకు మనస్సు
స్త్రీగా నెంచఁబడి యున్నది అట్టిమనస్సు అధోముఖ
వ్యాప్తియగునేని విషయములకు దిగును. ఊర్ధ్వముఖ
వ్యాప్తియగునేని విషయములనువిడచి నిర్గుణసాక్షా
త్కార పరబ్రహ్మస్వరూపమునందే నిలుచును. కావున
సర్వకాల సర్వావస్థలయందును మనసునకు ఊర్ధ్వముఖ
వ్యాపనము నభ్యాసము చేయవలయును. అట్టిదైన నది
క్రమక్రమముగ నిశ్చలముగనే నిలిచి విషయములకు
పోక మానును. ఇదియె జీవోపరత్యము. అట్టి లభ్యా
సము నొందిన మనస్సునకే ఉపరతి సంజ్ఞ. మనసునకు క్రియ

క్రియముగ వృత్తులకు పోకుండ నిలుపుట కభ్యాసము చేయఁగా మనసునిలుచును. మనసు నిలిచినతోడనే స్వప్రకాశమనెడి శుద్ధతెలివిజ్ఞాననేత్రమునకు కనబడును. ఆ తెలివికే ఆత్మజ్యోతి యనియు చిత్ప్రకాశమనియు పెద్దలు చెప్పుదురు. అదియే మూల ప్రకృతి; సర్వసాక్షి. ఇట్లుమనస్సు స్వాధీనమయి ఆత్మయందు నిలిచి క్రీడించుటయే ఉపరతి. కనుకఉపరతి యను పదమునకు ప్రపంచవ్యవహారానుసారముగ నర్థము చేయక నిజ మగు నీయర్థమును తెలిసికొని మున్ముందు మనసునుస్వాధీనము చేసికొనవలెను. పరమార్థమందు మనసుస్త్రీగాను ఆత్మ పురుషుఁడుగాను తలంచవలెను. అభ్యాసమందు మనసు నుఅనాహతచక్రమందు నిలిపి పిమ్మట నాజ్ఞాచక్రమునఁ జేర్పవలెను. దానికిటుకు తెలిసిన వెనుక సుషుమ్నానాడి కాగ్రమగుసహస్రారమునకుఁ జొప్పించినిరంతరసౌఖ్యము ననుభవింపవచ్చును. అంగడిలో చక్కెరయున్నదని చెప్పిన మాత్రమున వినియోగముగల్గునా? ఆచక్కెర కొని తెచ్చి తినినచోఁగదా దానిమధురము తెలియఁగలదు అట్టులే యిదియు ననుభవ వేద్యమయియుండు.

(చూడుఁడు — చక్రవిషయము.)

శ్లో॥ పత్రంపుష్పంఫలంతోయం యోమేభక్త్యాప్రయచ్ఛతి
తదహం భక్త్యుపహృత మశ్నామి ప్రయతాత్మనః॥

భగవద్గీత — 9 అ. 26 శ్లో.

ఎవ్వఁడైననేమి ప్రతిఫలమును గోరక, యొకదళమో, పూవో, పండో, నీరో, నాకు భక్తితో సమర్పించినయెడ, దాని నే నారగింతును. అని భగవానులు చెప్పిరి.

కనుక కామక్రోధలోభ మోహమదమాత్సర్యము లనెడు అరిషడ్వర్గమును దగ్గఱకు జేరనీక యేపాపకృత్యములకును బోక ప్రతిఫలము నపేక్షింపక భగవదర్పితముగాఁబుణ్యకర్మంబు లమాత్రమే చేయుచునుండుటయే యుపరతి. దీనినే సామాన్యముగ నరిషడ్వర్గమును జయించుట యందురు.

శ్లో॥ కామః క్రోధశ్చ లోభశ్చ దేహేతిష్ఠంతి తస్కరాః
జ్ఞానరత్నాపహారాయ తస్మాజ్జాగ్రత జాగ్రత॥

కామము=కోరిక; క్రోధము=కోపము; లోభము=పిసినిగొట్టుతనము; మోహము=స్త్రీమీఁదనైనను ధనము మీఁదనైనను గలిగెడుకోరిక; మదము=ధనమువలననైనను విద్యవలననైనను గలిగెడి యంధకారము; మాత్సర్యము=ఓర్వలేనితనము. ఇవి శరీరమునందలి దొంగలు-అనఁగా అంతశ్శత్రువులు. ఇవి జ్ఞానమనెడు రత్నమును దొంగిలించును. కనుక జాగ్రతపడవలెను.

(4) తితీక్ష—ప్రారబ్ధవశమునఁ గలిగెడి సుఖమునకు సంతోషించక, దుఃఖమునకు వ్యసనపడక యేదిప్రాప్తించినను సమబుద్ధితో సహించియుండుట.

శ్లో॥ యస్సర్వత్రానభిస్నేహస్తత్తత్ప్రాప్య శుభాశుభమ్
నాభినన్దతి నద్వేష్టి తస్య ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠితా॥

భగవద్గీత — 2 అ. 57 శ్లో

ఎవఁడు దేహప్రాణాదులగు భావ్యవిషయములలో దేని యందు నభిమానముంచక రానుఁ గలిగిన శుభమును

గూర్చి సంతోషముగాని యశుభమునుగూర్చి విచారమునుగాని పొందకుండునో వానియొక్క బుద్ధియే మిక్కిలి స్థిరమైనది.

(5) శ్రద్ధ—వేదాంత శాస్త్రములయందు, గురువునందు, ఈశ్వరునియందు, బ్రహ్మవేత్తలగు పెద్దలయందునందు నచంచలమగు భక్తియే శ్రద్ధయనఁబడును.

(6) సమాధానము—పెద్దలవలన రహస్యములను దెలిసికొనునపుడు మనసును, యింద్రియములను, విషయములకు లోఁబడనీక నిలుపుట. అనఁగా మనసును జెదరనీయక పెద్దలు చెప్పెడి రహస్యములను దెలిసికొనుటయందాసక్తి యుండునట్లు నిలుపుటయని భావము. పెద్దలవలన తెలిసికొనినసంగతులును వేదాంతశాస్త్రమందు చెప్పఁబడిన సంగతులును నొకటేయని శ్రుతి యుక్తి అనుభవములచేత మనస్సునందు సమాధానపఱచుకొనుటయే సమాధానము.

4. ముముక్షుత్వము — అగ్నిలోఁబడినవాఁడు జలమునుజూడ భాత్రెడు చందంబున సంసారారణ్యమునందలి తాపత్రయదవానల కీలలకుఁ గములినపురుషునికి మోక్షసుధానిధి యెచ్చట నెచ్చటనని యత్యాసక్తిచేతఁగలిగినతీవ్రత్వము. సంసారతాపంబునుదొలఁగించు సద్గురువు లెవరు? సాధనము లేమి? అనిచింతించుట.

ఈ నాలుగుసాధనంబులును గలవారే మోక్షాధికారులు. ఈ నాలుగుసాధనములే మనస్సు అనెడిపెద్దపులిని, ఆశ యనుకృష్ణసర్పమును, కామక్రోధలోభమోహమదమాత్సర్యంబు లనెడిదొంగలను, పారద్రోలును. ఈ సాధనచతుష్టయ సంపత్తిలేనివారికి శ్రవణాదులచేత విజ్ఞానము యెన్నటికిని లభింపదు.

తాపత్రయములు

1. ఆధ్యాత్మికతాపము — వాతపిత్తశ్లేష్మవికారముల వలన తనయొక్క శరీరమునకును యింద్రియములకును కలిగెడిజ్వరము, తలనొప్పి, చలిజ్వరము, క్షయదగ్గు, మూలశంకవ్యాధి గుల్మము, అతిసారము, శ్వాసము, మూత్రకృచ్ఛ్రము, అతిఉష్ణము, నల్లపాండువ, అజీర్ణము, మొలలుజాడ్యము, మొదలగు వ్యాధులవలన కలిగెడి విశేషబాధలను అనుభవించుట ఆధ్యాత్మికతాపమని చెప్పఁబడును. మఱియు గ్రుడ్డితనము, మూఁగతనము, చెవుడు మొదలగునవి సంభవించినపుడు దేహేంద్రియాదులకు తాను వేరుగనుండియు అజ్ఞానమువలన నేను గ్రుడ్డిని, నేను మూఁగను, నేను చెవిటివాఁడను, నేను వ్యాధిగ్రస్తుఁడనైతిని అనుకొనుచు దుఃఖించుటయును ఆధ్యాత్మికతాపమని చెప్పఁబడును.

2. ఆధిభౌతికతాపము — పంచభూతములవలన పుట్టినటువంటి నామరూపములుగల పాములు, తేళ్ళు, పెద్దపులులు, చిరుతపులులు, సింహములు, ఏనుగులు, గుఱ్ఱములు, దొంగలు, మనుష్యులు పశువులు, కుక్కలు, నక్కలు, అడవిపందులు, ఈఁగలు దోమలు, నల్లులు, పేలు, చీమలు, యెఱ్ఱచీమలు, గండుచీమలు, పిల్లులు, క్రాగుబోతులు, ఎలుకలు, పందికొక్కులు, చెదలు పురుగులు, మొదలయిన దుష్టజంతువులవలన కలిగెడి బాధలచేత దుఃఖించుట ఆధిభౌతికతాపమని చెప్పఁబడును. మఱియు భార్య పుత్రులు, పుత్రికలు, మిత్రులు, సేవకులు, బంధువులు, ఆప్తులు, గురువులు, తల్లి, తండ్రి, తాత, అవ్వ, అన్నలు, తమ్ములు, అక్క-

లు, చెల్లెండ్లు, అత్త, మామ, మొదలగువారికి కలిగెడు వ్యాధులు మొదలగువానివలన తాను దుఃఖించుటయు ఆధిభౌతికతాపమనియే చెప్పంబడు.

3 ఆధిదైవికతాపము = దైవికముగ సర్వప్రపంచమునకు అతివృష్టి, అనావృష్టి, సుడిగాలి ఓరుగాలి, ప్రళయగాలి, ఎండలేకపోవుట, ఎండవిశేషముగ కాయుట, గాలివాన, మంచుకురియుట, పిడుగులుపడుట, రాళ్ళవానకురియుట, చలివేయుట, మంటపప్రాకారములు గుడిగోపురములు గాలిగోపురములు జనులమీఁదఁ బడుట, వెల్లువలు ప్రవాహములు వరదలు పారుటవలన జనులు నశించుట, ధరలు హెచ్చుఅయి పంటలులేక కరువుగానుండుట మొదలగునవి కలిగినప్పుడు తాను నిర్మలుఁడనని తెలియక లోకమునకును లోకులకును యిట్టి కష్టములు కలుగుచున్న వేళ నెట్లు బ్రతుకుదును? నాకేమి సంభవించునో? ఈకష్టము నెట్లు సహింతును? నాకే యుపాయము లేకుండ కాపాడువారెవరు? నాకుదిక్కెవ్వరు? ఈదుఃఖసాగరము నెట్లు దాటుదు నని పరితపించుచు దుఃఖించుట యే ఆధిదైవికతాపములని చెప్పఁబడును.

ఈతాపత్రయస్వరూపముం దెలిసికొని యిది శరీరేంద్రియములకుఁ గాని దీనికి సాక్షియైన తనకు లేదని యెఱుఁగువాఁడే ముక్తుఁడు. దీనిని దెలిసికొని ప్రారబ్ధవశమునఁ గలిగెడి సుఖమునకు సంతోషించక దుఃఖములకు వ్యసనపడక సర్వకాలసర్వావస్థలయందు నిర్గుణసాక్షాత్కార పరబ్రహ్మస్వరూపమునందే మనసును లగ్నము చేయుచునుండవలయును. మఱియు నీయింద్రియములకు లోఁబడఁగూడదు.

ఈషణత్రయములు

1. పుత్రేషణము.— కొడుకుల యందలి ఆశ పుత్రేషణము. బ్రహ్మవేత్తలుతప్ప తక్కిన వారందఱును "అపుత్రస్య గతిర్నాస్తి" "పున్నామ్నోనరకాత్త్రాయత ఇతిపుత్రః" "సుతులు లేనివారికి గతులు లేవు" మొదలగువచనములు చెప్పుచు వానికి గల నిజమైన యర్థమును దెలియక విపరీతార్థముల నూహించి పుత్రులుగలవారికేయిహపరలోకములయందుసుఖములుగలవనియు పుత్రులు లేనివారికి నట్టిసుఖములు లేవనియుఁ దలంచుచున్నారు. కాని యిపుడు పుత్రులు పుట్టియుఁ బుట్టకయును దల్లిదండ్రులకు నెల్లప్పుడును దుఃఖములనే గలిగించువారైరి. పుత్రులులేరని యందువలనఁ దమకిఁకఁ బుత్తునరకము తప్పదని యుఁ బరితపించుచుఁ బెక్కండ్రు పొందెడు దుఃఖమును దినదినమును గన్నులారఁ జూచుచునేయున్నాముగదా? ఇఁక నాపుత్రులు పుట్టి తల్లిదండ్రులను బెట్టుకడగండ్లంగూర్చి యించుక విచారించిచూతము. పుత్రులు పుట్టినవెనుక విద్యలేమివలనను సద్గుణసంపత్తి పట్టువడకపోవుటవలనను దల్లిదండ్రులకు దుఃఖమునే కలిగించుచుందురు. మఱియుఁ దల్లిదండ్రులు చచ్చినపిదప వారికిఁ దమపుత్రులుచేయు నుత్తరక్రియలును శ్రాద్ధతర్పణాదికములే సద్గతిని గలిగించునని మురియుచున్నారు. అదియెల్లకల్ల. నిజమేయైనయెడఁ దల్లిదండ్రులుజీవించియుండఁగాఁ బుత్రుఁడువారిపేరుచెప్పి బ్రాహ్మణులకు సంతుష్టిగ భోజనము పెట్టుచు వారికి నన్నముపెట్టనిచో నాతల్లిదండ్రులయాఁకలితీఱువలయునేకదా? అట్లుతీఱదు గాన ఇట్లు చెప్పుటచేత శ్రాద్ధములు మొదలగునవి పెట్టుటమానవలయునని చెప్పుట కాదుసుమీ. వానివలనను ఫలముకలదు. కాని యది యా

పుత్రుని సద్గతికే కారణంబగును. ఇది నిశ్చయము. పుత్రుడు చేయుతర్ప ణాదికములవల్ల తల్లిదండ్రులకు స్వర్గలోక ప్రాప్తియగును గాని మోక్షము రానేరదు. మఱియు సనకుడు, సనందనుడు సనత్కుమారుడు, నారదుడు, హనుమంతుడు, భీష్ముడు, మొదలగువారు పుత్రులు లేకయే సద్గతిని జెందినారు కారా? శ్రీకృష్ణునిగన్న దేవకీవసుదేవులు శ్రీకృష్ణ నిర్యాణమునకుఁ బిదపఁ బుత్రశోకము ననుభవించియుఁ దమ సుకృతము వలన సద్గతిని జెందలేదా? కావున నీపుత్రులవలననే మోక్షము దక్కునని నమ్ముట వట్టివెఱ్ఱి. వారివారి స్వప్రయత్నములవల్లనే మోక్షము కలుగును.

పుత్ర శబ్దమునకు నిజమైనయర్థ మేది యన.—పుత్ అనెడు నరకము (అనఁగా దుఃఖము) నుండి తల్లిదండ్రులను రక్షించువాఁడు పుత్రుఁడు. సంసారతాపత్రయము లనెడుదుఃఖసముద్రములోనుండి రక్షించునది విజ్ఞానము "యద్దృశ్యంతన్నశ్యం" అనునట్లు నేత్రమునకు గోచరమగుసమస్త ప్రపంచము నస్థిర మనియు, బాహ్యాభ్యంతరముల యందు సర్వత్ర ప్రకాశించుపరబ్రహ్మ మొక్కటియే సత్యమనియు, నదిస్వప్రకాశ మనియుఁ దనకంటె నాపరబ్రహ్మస్వరూపము భిన్నముగా నేరదనియు, నెచట నేవంకఁజూచిన నాపరబ్రహ్మస్వరూపమే తప్ప వేఱొండు లేదనియుఁ దెలిపెడు తెలివియే విజ్ఞాన మనఁబడుచున్నది. అట్టివిజ్ఞానము కలుగుటయే పుత్రుఁడు కలుగుట. పెద్దలవలన రహస్యములను దెలిసికొని సర్వకాల సర్వావస్థలయందును శ్రవణ మనన నిధిధ్యాసలచేతను జ్ఞాన వైరాగ్యములచేతను మోక్షము నొందవలయును.

☞ సంసారము బాహ్యసంసార మనియు అంతరసంసార మనియు రెండువిధములు. బాహ్యసంసార మనఁగా భార్యాపుత్రులు చుట్టపక్కములు మొదలగువారు. అంతరసంసార మనఁగా జ్ఞానేంద్రియములు, కర్మేంద్రియములు, అంతరింద్రియములు, వానివ్యాపారములు, అరిషడ్వర్గము, తాపత్రయములు మొదలగునవి.

మృగములకు మనుష్యులయందు మృగములకు పుత్రేషణ మధికము. పక్షులకు దారేషణ మధికము. మనుష్యులకు ధనేషణ మధికము. అని శాస్త్రజ్ఞులు చెప్పుదురు. ధనమువలె స్త్రీలు నెంతటివిద్యః గలవారి నైనఁ బాపపు సముద్రములో ముంచివేయుదురు.

2. <u>దారేషణము</u> — భార్యయందలి యాశ దారేషణము. సంసారమెల్లప్పుడు దుఃఖకరమైనదియే. ఆ సంసారమునకు భార్యయే మూలము. ఎట్లనఁగా భార్య రాకపోయె నని యొక దుఃఖము; వచ్చినచో గుణవతి కాకపోయె నని మఱియొక దుఃఖమును గల్గును. అట్లుగాక గుణవతియే యైనచో నా భార్యాభర్తల దాంపత్య సౌఖ్య మెంతయు శ్లాఘ్యముగనుండును.

శ్లో॥ కార్యేషు మంత్రీ కరణేషు దాసీ భోజ్యేషు మాతా శయనేషు రంభా
ధర్మానుసారీ క్షమయా ధరిత్రీ షడ్గుణ్యా భార్యా కులముద్ధరంతి॥

1. కార్యవిచారణమునందు మంత్రివలె నాలోచనలు చెప్పుచు,
2. పనులయందు దాసివలెఁ నుపచారములు సేయుచు,
3. ఆహారము పెట్టువిషయమునఁ దల్లినిమఱపించి పోషించుచు,
4. పాన్పున రంభవలెఁ గ్రీడించుచు,
5. ధర్మకార్యములపట్ల నీడవలె వదలక ననుసరించి నడుచుకొనుచు,
6. ఓర్పునందు భూమివలె నెట్టి భారమునైన సహించుచు,

ఈ యాఱుగుణములతో నొప్పుభార్య కులమునుద్ధరించు నని చెప్పఁబడెను. ఇట్టిమహాపతివ్రతయగు భార్య లభించినను మితమైన ప్రేమయే యుంచవలయుం గాని అధికానురాగము కూడదు. అట్టిచో భార్యవలని దుఃఖము కలుగనేరదు. భార్యగుణవతి యయ్యెనేని బ్రహ్మజ్ఞానమునకు భంగము కలుగదు. స్త్రీవలనఁ గలుగు సుఖము నశ్వరమని యెఱిఁగి స్త్రీని విడువవలెనో తెలియజాలక యనురాగవతి యగుమహాపతివ్రతలను వదలి

కొందఱు సన్యాసము పుచ్చుకొనుచున్నారు. మఱికొందఱు భార్యయుందలికోపమునను సంసారమును భరింపలేనిలోపమునను సన్యాసివేషముల ధరించి యథాయాశ్రమవిధినే తెలియక సంచరించుచున్నారు. "తలలు బోడులైన దలఁపులు బోడులా?" సన్యాసాశ్రమమునుగుఱించి ముందు వ్రాయఁబడును. జందెములు త్రెంచి, నెత్తిగొరిగించుకొని, కాయగుడ్డలుచుట్టి, దండముపట్టినంతమాత్రమున సన్యాసముకానేరదు. మనస్సే స్త్రీయని యిదివఱకుఁ జెప్పియే యుంటిమికదా! ఆస్త్రీనే భార్యగనెంచి యట్టిభార్యాస్వరూపమగుమనసును వర్జించుటయేయమనస్కతయనియు నదియే సన్యాసమనియును పెద్దలుపేర్కొనియున్నారు. అట్టిమనసులేని యెడ ననఁగా వృత్తులు పుట్టనియెడ సన్యాసాశ్రమమనుమన్నను మఱి యేయాశ్రమమునన్నను భేదభావముగలుగదు. కనుక ముఖ్యముగా వృత్తిరహితము గావలెను గాని యాశ్రమములతోఁ బనిలేదు. దారేషణము మనుజులకంటెను బక్షుల కధికమని చెప్పియేయుంటిమి.

శ్లో॥ సత్యం మాతా, పితా జ్ఞానమ్, ధర్మో భ్రాతా, దయా సఖీ,
శాంతి పత్నీ, క్షమా పుత్రః, షడేతే మమ బాంధవాః॥

అను పాండవగీతాప్రమాణమును బట్టి:—

1. సర్వకాలసర్వావస్థలయందును గల్లపొరఁబడనిసత్యమే తల్లి తనయొక్కగాని మఱియొకనియొక్కగాని, ప్రాణమానములనురక్షించుటకై చెప్పినయబద్ధమును సత్యమేయగును.
2. దృష్టికి గోచరమగు వస్తుజాతమంతయు నసత్యమనియుఁ పరబ్రహ్మస్వరూపమొక్కటియే సత్యమనియుఁ దెలియునట్టి జ్ఞానమే తండ్రి.
3. అన్యాయమునకుఁ బోక, న్యాయముగాఁ బ్రవర్తించుట యను ధర్మమే సోదరుఁడు.

4. సర్వభూతములయందును సమానమ్ముగఁ గనుపడు దయయే చెలి,

5. స్వభావసిద్ధముగా మనమునకుఁ దొందరపాటు కలిగించునదా నిని విషయములనుండి మరలించి పరబ్రహ్మమందే నిలుపుట యను పరమోపశాంతియే భార్య,

6. కష్ట నిష్ఠురములెన్నిగల్గిన నోర్చియుండుట యను క్షమయే పుత్రుఁడు,

ఈయాఱుగుణములు గలవాఁడే జీవన్ముక్తుఁడు. అట్టిపరమోపశాంతికలిగినయెడ నగ్నిసాక్షిగా వివాహముచేసికొన్న భార్యవలన సుఖదుఃఖములు తనను బాధింపవు. కనుక భార్యనుత్యజించి సన్న్యాసము తీసికొనుటవలని లాభము లేదు.

☞ పరమోపశాంతి యనెడుభార్యతోఁ గూడిక్రీడించుచుబ్రహ్మానందమనెడు తూఁగుటుయ్యాలపైఁ దూఁగుచుండిననే ముక్తుఁడగునుగాని త్వక్కు, చర్మము, మాంసము, నెత్తురు, మేధస్సు, అస్థి, మజ్జయనెడు సప్తధాతువులతోఁ దనుగూడి జననమరణాదుల కునికిపట్టును మలమూత్రముల కిరవు నగుశరీరము గలభార్యతోఁ గ్రీడించిన ముక్తికలుగ నేరదు. మూత్రద్వార మనెడుమూఁట్టుకొంపయందుఁ గ్రీడించుచు నందలి యల్పసుఖమున కాశపడక తైత్తిరీయోపనిషత్తునందుఁ జెప్పఁబడిన చొప్పున "సేంద్రయోనిః" అనుశ్లోకమునదియు, నెడతెగనిసుఖమునిచ్చునదియు, బ్రహ్మస్వరూపప్రాప్తికి మార్గమైన యోనియందు రమించియా సుఖమును బుద్ధిమంతులు తెలిసికొనవలెను.

3. <u>ధనేషణము</u>:— ధనమందలి ఆశ. "మాతాపుత్రవిరోధాయ హిరణ్యాయ నమోనమః" అనునట్లుధనమువలనఁ దల్లికిని బిడ్డకును విరోధము కలుగును, దుఃఖమును గలుగును. అట్లుదుఃఖముకలిగినను ధనమే సంపాదింపవలెనన్న:—

శ్లో॥ అర్థానా మార్జనే దుఃఖ, మార్జితానాం చ రక్షణే,
ఆర్జితానాంచ వ్యయే దుఃఖం, ధిగర్థం దుఃఖ భాజనమ్॥

అనఁగా ధనమును సంపాదించుటయం దొకదుఃఖము. సంపాదించినధనమును గాపాడుకొనుటయం దొకదుఃఖము. కష్టపడి సంపాదించినధనమును ఖర్చుచేయుటయం దొకదుఃఖము.

కావున నిట్టిదుఃఖహేతు వగుధనముమీఁద పామరులవలె జ్ఞానులు ఆశనుంచక దానిరాకకు నానందింపక, పోకకు దుఃఖింపక, తామనుభవించుచు, సత్పాత్రులనుగుర్తెఱిగి, దానములు చేయుచు, సర్వకాలసర్వావస్థలయందును దృప్తికలిగియుందురు. కావున సద్గతికిజ్ఞానము కారణముగాని, ధనము కారణముకాదు. ధనమువలనఁ బ్రాణహానియు మానహానియును గలుగును. కనుక దుఃఖములకుఁ గారణమైన ధనముపై మక్కువయుంచక పరబ్రహ్మజ్ఞాన మనెడుమహాధనము నార్జించువాఁడేముక్తుఁడు.

రాగద్వేషాదులు

రాగము ద్వేషము కామము క్రోధము లోభము మోహము మదము మాత్సర్యము ఈర్ష్య అసూయ దంభము దర్పము అహంకారము నని పదుమూఁడు విధములు.

అందు:—

1. రాగము—అన్యస్త్రీమీఁద కోరిక గలిగి యుండుట రాగ మని చెప్పఁబడును.
2. ద్వేషము:—తన కపకారము చేయువానికి తిరిగి అపకారము చేయవలె ననెడి బుద్ధియే ద్వేషమని చెప్పఁబడును.
3. కామము:—అనఁగా కోరిక. స్త్రీలు ధనము ధాన్యము యిల్లు వాకిలి లోనగునవి చేరు కొనవలెననుట విశేషముగ సంపాదించవలయు ననియు కొడుకులు కోడండ్రు కొమార్తెలు

అల్లుళ్లు మొదలుగాఁగలవారు కలుగవలయు ననియు అందరిలోను తాను అధికముగా నుండవలయు ననియు మొదలుగాఁగల మితిలేనికోరికలు గలిగియుండుట కామము.

4. క్రోధము:—తనమాట కెదురాడువానిని, తాను చేయునట్టిపనులను ఆక్షేపించువానిని, దండించవలె ననెడిబుద్ధియే క్రోధమని చెప్పఁబడును.

5. లోభము:—తనకు దొఁరికినదానిని పరుల కియ్యఁగూడ దనెడిబుద్ధి. పూర్వజన్మయందు తాను చేసికొనిన సుకృతముకొద్దితనకు లభించిన ద్రవ్యములో కొంచమయినను ధర్మముచేయుట యందును పరుల కుపకారము చేయుటయందును అసూయత గలబుద్ధి. దీనినే లోభమని చెప్పుదురు.

6. మోహము:—భార్య బిడ్డలు ధనము ధాన్యము యిల్లు మొదలగువానియందు అమితమైన ప్రేమ గలిగి వాని రాకకు సంతోషించుచు పోకకు దుఃఖించుచు యుక్తాయుక్తములను దెలియక ఆమోహముచేతనే నిండి నిబిడీకృతమై కప్పఁబడి యుండుట.

7. మదము:—సకల సంపదలు గలిగి గర్వముచేత తానేమిచేసినను చెల్లు ననెడిబుద్ధి. దీనినే మదము అని చెప్పుదురు. కులమదము, బలమదము, ధనమదము, యౌవనమదము, రాజ్యమదము, రూపమదము, విద్యామదము, తపోమదము, అనియెనిమిది విధములుగలమదములు.

8. మాత్సర్యము:—ఇతరులు తనకంటె అధికముగా ఐశ్వర్యము బలపరాక్రమములు చక్కఁదనము ముఖవర్చస్సు విద్యావిశేషము ధనము సంపత్తులు గలవారై యుండిరేని అట్టివారిని జూచి ఓర్వలేక వారికి కీడు చేయవలెనని వారిని చంపవలెనని యుండెడిబుద్ధి. ఇదియే మాత్సర్యము.

9. ఈర్ష్య — పూర్వజన్మంబును తాను చేసికొనిన పాపముయొక్క ఫలముగా నిజన్మమందు తాను కష్టములను అనుభవించుచు తనవలెనే యితరులును కష్టపడవలయు ననెడిబుద్ధి. దీనినే ఈర్ష్యమని చెప్పుదురు.

10. అసూయ — పూర్వజన్మమందు తాను చేసికొనిన పుణ్యము యొక్క ఫలముగా నీజన్మమందు తాను సుఖము అనుభవించుచు తనవలెనే యితరులందఱుసుఖపడ గూడదు. వారందఱు కష్టపడవలయు ననెడిబుద్ధి. ఇదియే అసూయ అని చెప్పఁబడును.

11. దంభము — తనను అందఱు భూషించవలెను, అందఱు మెచ్చుకొనవలెను అనెడిబుద్ధియే దంభ మనఁబడును.

12. దర్పము — అన్నిపనులు తనచేత నగును. అన్నిటియందు తాను శక్తిగలవాఁడను యితరులచేతఁ గాని యెట్టిపని నయినను తాను చేయఁగలను తనతో సమానుఁడు లేఁడు అనెడిబుద్ధి. దీనినే దర్పమని చెప్పుదురు.

13 అహంకారము — ఇతరులను బెదరించుచు కేకలు వేయుచు మదగర్వము చేత కన్నుగానక సంచరించెడిబుద్ధియే అహంకార మనఁబడును.

Note: — ముముక్షువు లీదుర్గుణముల కెడమియ్యక గురువులను పెద్దలను సేవించుచు వేదాంతశాస్త్రములను చదువుచు పెద్దలయొద్ద శ్రవణముచేయుచు వారివలన రహస్యములను తెలిసికొనుచు నుండవలయును.

ఇట్లు సాధనచతుష్టయ సంపత్తిగలవాఁడై, తాపత్రయములకు నీషణత్రయములకు రాగద్వేషాదులకు లోబడక, గురువును వెదకవలెను.

గురువును వెదకుచో యాగతూరులై వారియందలి గుణాగుణముల నుగమనించవలెను. గని పెట్టవలయును కొందఱు కొందఱు కట్టడిగా నేర్పరచి వారు కోరినంత ద్రవ్యము నియ్యనిమొదల ఉపదేశము చేయ మనియు వారికి తృప్తిగ ద్రవ్యము నిచ్చినచో ఆయా గురుదక్షిణ యొక్క అల్పఆధిక్యతలననుసరించి శిష్యునికి బోధించెద మనియు చెప్పుదురు. ఇదియే కలికాలపు గురుశిష్యన్యాయ మని తలంచవలెను. అట్టి మహానీయుల చెంతఁ జేరక బ్రహ్మనిష్ఠాగరిష్ఠులగు పెద్దలను వెదకవలెను. తనను దాను దెలిసికొనెడు విజ్ఞానము పశువులకు లేదు; కనుక వానికి ముక్తి లేదు. మనుజునకు జీవితకాలము బహుస్వల్పము. అందు సగము కాలము నిద్రక్రింద హరించును. కడమ సగము సుదరపోషణార్థమై యుండును. తెప్పుతెప్పని జరిపినచో వ్యర్థమగును గనుక ప్రతినిమిషమును సద్వినియోగము చేయవలయును.

శ్లో॥ ఆశయా బద్ధతే లోకే కర్మణా బహుచింతయేత్
ఆయుక్షీణం నజానాతి తస్మాజ్జాగ్రత జాగ్రత॥

కోరికలోఁ దనే ప్రపంచమున్నది. దిన దినమునకు ఆయుష్షు క్షీణించుచున్నది. ఆకారణమునవలన ఆలస్యము చేయక జాగ్రతపడవలెను. పెద్దల చెంతఁ జేరి యపరోక్షజ్ఞానమును దెలిసికొని ముక్తి నొందవలయును.

అనేకజన్మార్జితపుణ్యవిశేషమువలనఁ గర్మయోగ మవసరము లేకయే జ్ఞానము కలుగును. అట్లు కల్గనివారు కర్మములు చేయవలయును.

కర్మమూఁడు విధములు:—

1. తమోగుణసంబంధమగుకర్మ – చేయఁదగును, తగదు, అను విచారణ లేకయే పుణ్యపాపకర్మలను జేయుటయే తమోగుణసంబంధమగుకర్మయని చెప్పఁబడును.

2. రజోగుణసంబంధమగుకర్మ – పుణ్యకర్మలనే వానిఫలములను గోరుచు నాచరించుటయే రజోగుణసంబంధమగుకర్మ యని చెప్పఁబడును.

8. సత్వగుణసంబంధమగుకర్మ — కర్మఫలమును గోరక పుణ్యకర్మలనుజేయుట ఇదియే నిష్కామ్యకర్మము. నిష్కామ్యకర్మవలన సులభముగ ముక్తికలుగ నేరదు.

ధ్యానము,తపస్సు,ప్రాణాయామము,నిష్కామ్యకర్మము—వీనివలన జ్ఞానముకలుగును. జ్ఞానమువలన ముక్తికలుగును. సూర్యోదయము కాఁగానే చీకటిపోవునట్లు జ్ఞానోదయము కాఁగానే యజ్ఞానాంధకారము నశించును.

శ్లో॥ అపి చేదసి పాపేభ్యస్సర్వేభ్యః పాపకృత్తమః
సర్వం జ్ఞానప్లవేనైవ వృజినం సన్తరిష్యసి॥
భగవద్గీత 4 అ 36 శ్లో.

పాపము చేసినవారందఱిలోనను ఘోరపాపివై, పాపకూపారమునఁగూలియున్నను జ్ఞానమనెడు తెప్పకొయ్యను సంపాదించితివేని దానినిదాఁటగలవని తాత్పర్యము.

కాన నెట్టిమహాపాపములైనను జ్ఞానాగ్నిచేత దహింపఁబడును.నిష్కామ్యకర్మవలన ముక్తిలేకపోయినను మనసునందలికోరికలనెడు మాలిన్యము రహితమగును.

బ్రాహ్మణులు.

సత్వగుణము, రజోగుణము, తమోగుణము ననునీత్రిగుణములయొక్కయు అల్పత్వాధికత్వములచేతజాతిభేదమేర్పడెను గానిఅన్యముకాదు.

శ్లో॥ బ్రాహ్మణక్షత్రియవిశాం శూద్రాణాంచ పరంతప
కర్మాణి ప్రవిభక్తాని స్వభావప్రభవైర్గుణైః॥
భగవద్గీత—18 అ. 41 శ్లో.

అనువాక్యముచేత శ్రీకృష్ణభగవానులు బ్రహ్మక్షత్రియ వైశ్యశూద్రులవ్యాపారములు స్వభావసిద్ధములైన గుణములచేతనే విభజింపఁబడెనని యుపదేశించియున్నారు. దానివలన శుద్ధసాత్వికమే బ్రాహ్మణ్య

మని తెలుపుచున్నది. అహంకారవశమున తెలియజాలక, రాజసమునుపొందక, మలినసాత్వికగుణమును పొందక శుద్ధసాత్వికమునే ప్రధానముగా గ్రహించి సత్వగుణసంపన్నులై లోభము లేక యుండువారే బ్రాహ్మణులని చెప్పఁబడుదురు.

"యఃకశ్చిదాత్మాన, మద్వితీయం, జాతిగుణక్రియాహీనం, షడూర్మిషడ్భావేత్యాదిసర్వదోషరహితం, సత్యజ్ఞానానందానంతస్వరూపం, స్వయం, నిర్వికల్ప మశేషకల్పాధార, మశేషభూతాంతర్యామిత్వేన వర్తమాన, మంతర్బహి శ్చాకాశవ దనుస్యూత, మఖండానందస్వభావ, మప్రమేయు, మనుభవైకవేద్య, మపరోక్షతయా భాసమానం, కరతలామలకవ త్సాక్షా దపరోక్షీకృత్యకృతార్థతయా కామరాగాదిదోషరహిత, శ్శమాదిసంపన్నో, భావమాత్సర్యతృష్ణాశామోహాదిరహితో, దంభాహంకారాదిభి రసంస్పృష్టచేతా, వర్తతే; ఏవముక్తలక్షణో యస్స ఏవ, బ్రాహ్మణః."

వజ్రసూచికోపనిషత్.

బ్రాహ్మణుఁడన నెట్టివాఁడనిన — జాతిసత్వరజస్తమోగుణములు క్రియలు లేనివాఁడును, ఆఁకలి దప్పి శోకము మోహము ముదిమి మరణము ననెడు షడూర్ములు లేనివాఁడును. "అస్తి జాయతే వర్ధతే పరిణమతే అపక్షీయతే వినశ్యతే"యనఁగా (పిండరూపమునను౦డుట పుట్టుట పెరుగుట మారుట చిక్కుట నశించుటయను నాఱుభావవికారములును లేనివాఁడును; సత్యజ్ఞానానందములే స్వరూపముగాఁగలవాఁడును, అంతము లేనివాఁడును, స్వప్రకాశముగలవాఁడును, మార్పు లేనివాఁడును, సమస్తకల్పములకు నాధారభూతుఁడును, సకలచరాచర సమస్తభూతములకు నాత్మస్వరూపమున లోపల సంచరించుచుండువాఁడును, సమష్టివ్యష్టిఁడనెడు సమస్తమును నాకాశమువలె లోపలను వెలుపల నేకరీతిగా నిండుచు గన్పడ

నీయక క్రమ్మియుండువాఁడును, కొలవడని లేక ...వోని బ్రహ్మ సంతసము స్వరూపముగాఁ గలవాఁడును, మాటలాడుటకు నలవి కానివాఁడును, అనుభవముచేతనే తప్ప నొకానొకవిధమునఁ దెలిసికొన వీలు లేనివాఁడును, పరోక్షముగాఁ గాకుండ బ్రత్యక్షముగాఁ బ్రకాశించువాఁడును, అగు పరబ్రహ్మమును స్పష్టముగఁ బ్రత్యక్షము చేసికొని ధన్యత్వమును బొందుటచేతను కామము మొదలగుదోషములు లేక శమము దమము ఉపరతి తితీక్ష శ్రద్ధ సమాధానముల నెడు షడ్గుణములతో నొప్పుచు భావము ఆశ మాత్సర్యము తృష్ణ మోహము మొదలుగాఁగల దోషములు లేక దంభము అహంకారము మొదలగుదుర్గుణములను చిత్తమున కంటనీక సంకల్పరహితుఁడై, యద్వితీయుఁడై యుండునాతఁడే బ్రాహ్మణుఁడు.

"జన్మనా జాయతే శూద్రః కర్మణా జాయతే ద్విజః
వేదపాఠంతు విప్రాణాం బ్రహ్మజ్ఞానంతు బ్రాహ్మణః॥"

పరబ్రహ్మజ్ఞానమును దెలిసినవారే బ్రాహ్మణులు.

"అధ్యాపనం చాధ్యయనం యజనం యాజనం తథా
దానం ప్రతిగ్రహం చైవ బ్రాహ్మణానామకల్పయత్॥"

చదివించుట, చదువుట, యజ్ఞము చేయుట, యజ్ఞము చేయించుట, దానమిచ్చుట, దానము పుచ్చుకొనుట లను షట్కర్మాధికారులు బ్రాహ్మణులు.

అట్టివారియొక్క షట్కర్మలు.

1. చదువుట—సర్వకాల సర్వావస్థలయందు పరబ్రహ్మస్వరూపమందే మనసును మగ్నముచేసి విషయములకు పోనీక నిలుపుట.

2. చదివించుట—తీవ్రమోక్షేచ్ఛ గల శిష్యులకు విశదముగ చెప్పి అనుభవమును గలుగఁ జేయుట.

3. యజ్ఞము చేయుట:

"తస్యైవంవిదుషో యజ్ఞస్యాత్మా యజమానః శ్రద్ధా పత్నీ
శరీర మిధ్మమురో వేదిర్లోమానిబర్హిర్వేదశ్శిఖా హృదయం
యూపః కామఆజ్యం మన్యుఃపశు స్తపోఽగ్నిః శమయితా
దక్షిణా వాగ్ఘోతా ప్రాణఉద్గాతా చక్షురధ్వర్యుర్మనోబ్రహ్మ
శ్రోత్రమగ్నీ ద్యావద్ధ్రియతే సాదీక్షా."

తైత్తిరీయోపనిషత్.

యజ్ఞమునకు కర్త ఆత్మ.

దేవుఁడుకలఁడనెడుబుద్ధియే భార్య.

శరీరమే సమిత్తు.

వక్షస్థలము యజ్ఞవేదిక.

వెండ్రుకలు అనఁగా వృత్తులు దర్భ.

శిఖ — స్వప్రకాశముగా వెలిగెడు తెలివియే వేదము.

హృదయము—ఏ తెలివివల్లనైతే సమస్తమును చూచుచున్నామో వినుచున్నామో తెలిసికొనుచున్నామో అట్టి తెలివియుండెడి స్థానము. ఇదియే పశువునకు కట్టుకొయ్య.

సంకల్పము నెయ్యి.

అహంకారము పశువు.

తపస్సు—మనసును విషయములకుఁ బోనీక నిలిపియుంచుట. ఇదియె అగ్ని.

శాంతికలుగుట—అంతర బాహ్యములయందు సర్వత్ర పరబ్రహ్మస్వరూపముకంటె అన్యమేమియు లేదనియు తానునుపరబ్రహ్మస్వరూపమనియు తెలిసికొనుట—ఇదియె యజ్ఞదక్షిణ.

వాక్కు— ఋత్విక్కు—

ప్రాణము ఉద్గాత.

నేత్రము అధ్వర్యుడు.

మనస్సు బ్రహ్మ.

ఋత్విక్కులు.

యజ్ఞదీక్ష:—మనస్సును విషయములకుఁ బోనీయక సంకల్ప వికల్పములు కలుగనీయక సర్వకాలసర్వావస్థలయందును ఆపరబ్రహ్మస్వరూపముందే మగ్నము జేసియుంచుట.

4. యజ్ఞమును చేయించుట:—తీవ్రమోక్షేచ్ఛ గలశిష్యునకుఁ దెలియ జెప్పి తానుదగ్గఱనుండి ఈఆత్మయజ్ఞమును జేయించి శిష్యుని సమాధానపఱచుట

5. దానమిచ్చుట:—ఒకనికి విద్యను జెప్పుట.

6. దానమును దీసికొనుట:—శిష్యులయొద్దనుండి ఎఱుక యనెడుఅజ్ఞానమునుతీసికొని వారికిపరబ్రహ్మస్వరూపజ్ఞాన సంపత్తికలవారి నిగాఁ జేయుట.

ఇట్లుషట్కర్మాధికారులే బ్రాహ్మణులని చెప్పవలయును. ఈజాతిభేదము స్థూలశరీరమునకేగాని శరీరత్రయవిలక్షణుఁ డగునాత్మస్వరూపమైన తనకులేదని యెఱుంగునది.

"సశిఖాం వపనం కృత్వా బహిస్సూత్రం త్యజేద్బుధః
బ్రహ్మసూత్రమిదం జ్ఞేయం సూత్రంనామ పరంపదం
తత్సూత్రం ధారయే ద్యోగీ సవిప్రో వేదపారగః॥"

బ్రహ్మోపనిషత్.

పెద్దలు శిఖాధారణము ముండనము ముఖ్యము లని తలంచక వెలుపలి యజ్ఞోపవీత ధారణము వ్యర్థమనియు బ్రహ్మసూత్రధారణమే ముఖ్యమనియు తలంచెదరు. అట్లు బ్రహ్మసూత్రమును ధరించినవాఁడే బ్రాహ్మణుడు. అట్టివారినే బ్రాహ్మణులనియు వేదములను చెప్పబట్టు

జదివినవారనియు చెప్పవలయును. ఈకాలమందు కొంతమంది శాలువలు వేసికొని సాంగాధ్యయనపరులమని తలంచెదరు. అర్థజ్ఞానము లేక చిలుకలవలె నేర్చుకొని చిలుకపలుకులవలె పలుకుటవలన ప్రయోజనమేమియు లేదని వారికి తెలియదు కాబోలు. అట్టివారు స్వాభిమానమును మాని యింతటనయిన ఆవాక్యములయొక్క యర్థమును పెద్దలవలన తెలిసికొనుట యుక్తము.

జీవుడు బ్రాహ్మణుడు కాడు. శరీరము బ్రాహ్మణుడు కాదు. జ్ఞానము బ్రాహ్మణుడు కాదు. లేడివలన బుట్టినను ఋష్యశృంగమహాముని తన బ్రహ్మజ్ఞానముచేత బ్రాహ్మణుడనిపించుకొనెను; కుశ (=దర్భ) వలన బుట్టిన కౌశికుడు, నక్కవలన బుట్టిన జంబుకమహాఋషి, పుట్టవలన పుట్టిన వాల్మీకి, కుంభమునుండి పుట్టిన అగస్త్యమహాముని యింద్రుని సభలోనుండు దేవతానాట్యస్త్రీయగు ఊర్వసికిపుట్టిన వసిష్ఠమహాముని, బెస్తవానికూతురికి పుట్టిన వ్యాసులు:—వీరందఱు వారివారి బ్రహ్మజ్ఞానముచేత బ్రాహ్మణులనియు బ్రహ్మజ్ఞులనియు చెప్పఁబడిరి. కావున ఆత్మావలోకన చేయునట్టివాడే బ్రాహ్మణుడు అని చెప్పనగును.

"యదక్షరం పరంబ్రహ్మ తత్సూత్ర మితి ధారయేత్"

బృహదారణ్యకోపనిషత్.

అక్షరమగు పరబ్రహ్మమెద్దియో యదియే యజ్ఞోపవీతమని ధరించవలెను

"తత్సూత్రం విదితం యేన స విప్రో వేదపారగః"

బృహదారణ్యకోపనిషత్.

యజ్ఞోపవీత మగునాసూత్రమును అపరోక్షసాక్షాత్కార స్వానుభవముచేత నెవరుస్పష్టముగా దెలిసికొనుచో యాబ్రాహ్మణుడే వేదములను చదివినట్టి జ్ఞానియైనవాడగును. అట్టివారినే బ్రాహ్మణులని చెప్పవలయును.

యజ్ఞోపవీతము. మూడుసూత్రములు బ్రహ్మముడియుగలది యజ్ఞోపవీతము. ఒక్కసూత్రమునకు మూడు అంతరసూత్రములుండును, ఒక్కయంతరసూత్రమునకు మూడుపోగులుండును. కావునయజ్ఞోపవీతమునకు 27 పోగులగును.

ఓం=అ + ఉ + మ్. ఇవిమూడును పెద్దపోగులు లేక సూత్రములు;
భూః, భువః, సువః—ఇవి మూడును అంతరసూత్రములు;

తత్సవితుర్వరేణ్యం ...... భర్గో దేవస్య ధీమహి ...... ధియోయోనః ప్రచోదయాత్	ఇవి మూడును మూడుపాదము లయి ప్రతియంతర సూత్రమున కును పోగులుగ చేర్పబడును;

వీని సంపుటీకరణమే బ్రహ్మముడి. అదియే గుణసామ్యావస్థ.

☞ యజ్ఞోపవీతమందలి మూడు పోగులు ఇడ పింగళ సుషుమ్నలనియు బ్రహ్మముడియే త్రికూటస్థానమనియు త్రికూటస్థానమునువదలి సహస్రారమందుండుటయే సన్న్యాసమనియు తెలిసికొనుడు.

☞ నక్షత్రములు 27 చంద్రుని భార్యలు అని ప్రతీతి. ఈ 27 ను యజ్ఞోపవీతమునకు 27 పోగులనియు, బ్రహ్మముడియే చంద్రుడనియు, ఈచంద్రునివలననే కామము వృద్ధియనియు, కామములేనియెడమనస్సు వృత్తిరహితమనియు అదియె సన్న్యాసమనియు తలంచవలెను.

☞ రామాయణము 7 కాండలును 24000 శ్లోకములును గలది. ఒక్కొకవేయిని మొదటిశ్లోకము ఒక్కొకగాయత్రి మంత్రాక్షరముతో ఆరంభింపబడి యుండుటనుబట్టి రామాయణము గాయత్రిరూప మని చెప్పుదురు.

ఇట్టియజ్ఞోపవీతమును త్యజించుటయే సన్న్యాసము. అట్టిసన్న్యాసికి గుణములులేవు. సంకల్పమును లేదు. తలను బోడి చేయించుకొన్నంతమాత్రముననే సన్న్యాసము కానేరదు. సంకల్పరాహిత్యము కావలెను. కోరిక పుట్టక యుండవలెను. కామక్రోధలోభమోహమదమాత్సర్యములు లేక

యుండవలెను. శమము దమము ఉపరతి తితీక్ష శ్రద్ధ సమాధానము నను షడ్గుణములయు సంపత్తి కలిగియుండవలెను. అట్టివాఁడే యాశ్రమము నందున్న నేజాతియందున్నను బ్రాహ్మణుఁడనియే చెప్పవలయును. నిష్కామకర్మయే చేయుచుండవలయును.

"ఉత్తిష్ఠత జాగ్రత ప్రాప్య వరాన్నిబోధత క్షురస్యధారా నిశితా
దురత్యయా దుర్గం పథ స్తత్కవయో వదన్తి."

కఠోపనిషత్.

బ్రహ్మవిద్యాప్రాప్తికి మార్గము బహుకష్టమని పెద్దలు చెప్పుదురు. కనుక నోజీవుఁడా యజ్ఞానాంధకార మను నిద్రనుండి లేచి జాగ్రతఁ గలవాఁడవై యపరోక్షసాక్షాత్కారస్వానుభవముచేత నిత్యతృప్తుఁడవై బ్రహ్మానందమనెడు సముద్రమునందు మునిఁగి యుండు. పెద్దలయొద్దికిఁబోయి, యాత్మతత్త్వమును దెలిసికొనుము. సానఁబెట్టిన మంగలకత్తి యెంత యుఁబదును గలిగి యుండుటచేత నెట్లు తాఁకుటకు శక్యము గాక యుండునో యట్లే పరబ్రహ్మజ్ఞానమును దుర్గమముగా నుండును. అట్టికత్తిపోటు తగిలిన యవయవము తెగునట్లే పరబ్రహ్మజ్ఞానోదయము కలిగినవాని యహంకారమును దెగి నశించును. అహంకారము తెగడనే యహంభావమును నశించును. అనఁగా నపరోక్షసాక్షాత్కారము స్వీయముగ ననుభవమునకుఁ గుదురఁగనె యాపరబ్రహ్మముతో నైక్యము కలుగు నని భావము.

భూతలద్దము(lens) యెండలోఁ బెట్టి క్రిందగుడ్డ పెట్టిన సూర్యకిరణములయొక్క సంపుటీకరణమే గుడ్డను గాల్చుట చూచుచున్నాముగదా! సూర్యకిరణము లెట్లు పలుదెసలకు వ్యాపించుచుండునో యట్లే మనస్సు ననేకవృత్తులకుఁ బాఱుచుండును. దానిని వృత్తిరహితము

(Concentrate) చేసినఁ గలుగునట్టి జ్ఞానాగ్నివలన సంచితమగు నజ్ఞానము కాలిపోవును. పూర్వుల కందఱకు జ్ఞానచక్షుస్సు కలిగి యుండుటచేత భూతలద్దము మొదలుగాఁగల వస్తువులు లేకపోయినను వారి జ్ఞాననేత్రముచేత నక్షత్రములను జూడఁ గలిగి యుండిరి. అన్యదేశసమాచారములను తెలిసికొనిరి. ఇదియే జ్ఞాననేత్రము ఇదియే త్రినేత్రము ఇట్టి నేత్రము కలిగియుండుటచేతనే శివుఁడు త్రినేత్రుఁ డని చెప్పఁబడెను.

Hence concentration of Mind is absolutely necessary.

మంచినీరు త్రాగనిది దాహము తీరనియట్లు అపరోక్షసాక్షాత్కారము స్వానుభవమువలనఁ గలుగనిది జన్మరాహిత్యము కలుగ నేరదు. తేనెటీఁగలు పుష్పమునందలి యమృతమును త్రాగకమునుపు విశేషధ్వనిని జేయును. అట్లే మనుజులకు బ్రహ్మానందవాసన తెలియనంతవఱకు మనస్సు వృత్తులకుఁ బాఱుచుండును. బ్రహ్మానందసార మొక్కించుక సోకి యనుభవము గలిగెనేని తోడ్తోడన మనస్సు సంకల్పరహితమై వృత్తులు నశించి బ్రహ్మానందాబ్ధియందోలలాడుచుండును. అనుభవమువలననే తెలియును. గాలము లేకుండా చేఁపలు పట్టుపడవు; ఉరులు వేయకుండా పక్షులు చిక్కవు; ఓదము లేకుండా మావటివానిచేత యేనుఁగులు కట్టుపడవు; బాణములు లేకుండా క్రూరమృగము లగు సింహములు పెద్దపులులు అడవిపందులు మొదలుగాఁగల మృగములు పట్టుపడవు; అటులనే రాజయోగానుసంధానము లేకుండా ఊహలచేతను వినికిడి మాటలచేతను వేదాంతవిచారణచేయుచు ఉపన్యాసములిచ్చుచు వాదించుచునుండువారికి శ్రోత్రత్వక్చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణంబు లనెడుజ్ఞానేంద్రియంబులు వాక్పాణిపాదపాయూపస్థలనెడు కర్మేంద్రియములు ఈయింద్రియములకు రాజు అయినమనస్సు వశీకృతము కానేరవు. అట్టివారు వారిమనస్సును నిలుపఁజాలక బేలుపోయి విషయభోగములలోఁ దగులుకొని అపరోక్షసాక్షాత్కారజ్ఞానము లేక విచ్చలవిడిగఁ దిరుగుచుందురు.

శ్లో॥ ఋణం యాచ్ఞాచ వృద్ధత్వం జార చోర దరిద్రతా
రోగశ్చ భుక్తశేషశ్చ హ్యష్టకష్ట ప్రకీర్తితా॥

అనెడి న్యాయము చొప్పున అష్టకష్టములపాలై

క॥ దయయు జుగుప్సయు మోహము
భయమును సంశయముఁ గులము బల శీలముల
న్నియుఁ గూడ నష్టపాశము
లయి వెలయును వాని నాత్ముఁడంటక యుండున్॥

శుకచరిత్ర.

యీ ప్రకారము అష్టపాశములఁ దగులుకొని దరిఁగానలేక పరితపించెదరు. మఱికొందఱు.

శ్లో॥ ఉత్తమా తత్వ చింతాచ
మధ్యమం శాస్త్ర చింతనం
అధమా మంత్ర చింతాచ
తీర్థభ్రాంత్యధమాధమః॥

అనున్యాయమును గుర్తెఱుఁగక తీర్థయాత్రలు సేవించెదమనియు అందువలన ముక్తికలదనియుఁ దలంచెదరు. శాస్త్రము చదువుటవలనను మంత్రానుష్ఠానమువలనను తీర్థయాత్రలవలనను ముక్తిలేదని నొక్కి వక్కాణింపఁగలము. అపరోక్ష సాక్షాత్కారస్వానుభవముఁగల పెద్దల చెంతఁజేరి వారికి చతుర్విధశుశ్రూషలు సేయుచు వారియొక్క నిర్హేతుక జాయమాన కటాక్షమువలననే రహస్యములఁ దెలిసికొని మున్ముందుగా జీవన్ముక్తిని పొంది, ఆపిమ్మట పరిపూర్ణావలోకనచే విదేహముక్తిని పొందవలయును. ఇది తప్ప వేరుమార్గము కానము. కావున తగిన గురువును వెదకి వారికి చతుర్విధశుశ్రూషలు చేయవలయును.

చతుర్విధశుశ్రూషలు.

స్థానశుశ్రూష అంగశుశ్రూష భావశుశ్రూష ఆత్మశుశ్రూష యని నాలుగు విధములు.

అందు:—

1. స్థానశుశ్రూష:—గురువు జపతపాద్యనుష్ఠానములు చేసికొను నట్టియు, ఆసన శయనాదుల నడుపునట్టియుఁ బ్రదేశములను మలినములేకుండ సూడ్చియునలికియు బాగుసేయుట. గురుని యొక్క యిల్లు వాకిలి భూములు పైరులు పంటలు పశువులు ధనము ధాన్యము సామానులు మొదలగునవి కాపాడుచు వానికి యేవిధమయిన నష్టము కలుగకుండునట్లు సర్వ జాగ్రత్తతో నుండుట. జాతి వంశ ప్రతిష్ఠలయందలి యభిమానమును దేహాభిమానమును విడుచుటయే స్థానశుశ్రూష యనిభావము.

2. అంగశుశ్రూష:—గురువుయొక్క శరీరమునకు మలినము లేకుండ తోముట కాళులు పిసుకుట మొదలగు నుపచారములు చేయుట. కామ క్రోధ లోభ మోహ మద మాత్సర్యము లనెడు అంతశ్శత్రువులును పంచమలములును లేకి నుండుట యే అంగశుశ్రూష యనిభావము.

పంచమలములు:—

(1) ఆణవమలము=పరబ్రహ్మమును తెలిసికొనవలెననుజ్ఞానము అప్పుడప్పుడు కలుగఁగా దానిని మఱుఁగుపఱచునది ఆణవమలము.

శ్లో॥ ఋణాం యాచ్ఞాచ వృద్ధత్వం జార చోర దరిద్రతా

రోగశ్చ భుక్తశేషశ్చ హ్యష్టకష్ట ప్రకీర్తితాః॥

అనెడి న్యాయము చొప్పున అష్టకష్టములపాలై

క॥ దయయు జుగుప్సయు మోహము
భయమును సంశయముఁ గులము బల శీలముల
న్నియుఁ గూడ నష్టపాశము
లయి వెలయును వాని నాత్ముఁడంటక యుండున్॥

శుకచరిత్ర.

యీ ప్రకారము అష్టపాశములఁ దగులుకొని దరిఁగానలేక పరిత పించెదరు. మఱికొందఱు.

శ్లో॥ ఉత్తమా తత్వ చింతాచ
మధ్యమం శాస్త్ర చింతనం
అధమా మంత్ర చింతాచ
తీర్థభ్రాంత్యధమాధమ.॥

అనున్యాయమును గుర్తెఱుఁగక తీర్థయాత్రలు సేవించెదమనియు అందువలన ముక్తికలదనియుఁ దలంచెదరు. శాస్త్రము చదువుటవలనను మంత్రానుష్ఠానమువలనను తీర్థయాత్రలవలనను ముక్తిలేదని నిక్కవక్కాణింపఁగలము. అపరోక్ష సాక్షాత్కారస్వానుభవముఁగల పెద్దల చెంతఁ జేరి వారికి చతుర్విధశుశ్రూషలు సేయుచు వారియొక్క నిర్హేతుక జాయమాన కటాక్షమువలననే రహస్యములఁ దెలిసికొని మున్ముందుగా జీవన్ముక్తిని పొంది, ఆపిమ్మట పరిపూర్ణావలోకనచే విదేహముక్తిని పొందవలయును. ఇది తప్ప వేఱుమార్గము కానము. కావున తగిన గురువును వెదకి వారికి చతుర్విధశుశ్రూషలు చేయవలయును.

చతుర్విధ శుశ్రూషలు.

స్థానశుశ్రూష అంగశుశ్రూష భావశుశ్రూష ఆత్మశుశ్రూష మని నాలుగు విధములు.

అందు:—

1. స్థానశుశ్రూష:—గురువు జపతపాద్యనుష్ఠానములు చేసికొనునట్టియు, ఆసన శయనాదుల నడుపునట్టియుఁ బ్రదేశములను మలినములేకుండ సూడ్చియునలికియు బాగుసేయుట. గురుని యొక్క యిల్లు వాకిలి భూములు పైరులు పంటలు పశువులు ధనము ధాన్యము సామానులు మొదలగునవి కాపాడుతూ వానికి యేవిధమయిన నష్టము కలుగకుండునటుల సర్వజాగ్రతతో నుండుట. జాతి వంశ ప్రతిష్ఠలయందలి యభిమానమును దేహాభిమానమును విడుచుటయే స్థానశుశ్రూష యనిభావము.

2. అంగశుశ్రూష:—గురువుయొక్క శరీరమునకు మలినము లేకుండ తోముట కాళులు పిసుకుట మొదలగు నుపచారములు చేయుట. కామ క్రోధ లోభ మోహ మద మాత్సర్యములనెడు అంతశ్శత్రువులును పంచమలములును లేక నుండుటయే అంగశుశ్రూష యనిభావము.

పంచమలములు:—

(1) ఆణవమలము=పరబ్రహ్మమును తెలిసికొనవలెననుజ్ఞానము అప్పుడప్పుడు కలుగఁగా దానిని మఱుఁగుపఱచునది ఆణవమలము.

(2) కార్మికమలము=పెద్దలవలన రహస్యములను దెలిసికొనునపుడు దానియందు బుద్ధిని పోనీయనిది.

(3) మాయికమలము=దట్టమయిన యజ్ఞానము. పరబ్రహ్మమును తెలిసికొనవలె ననుజ్ఞానవాసనను యెప్పుడును కలుగనీయనిది మాయికమలము.

(4) మాయేయమలము=మాయసంబంధములగుపాపకృత్యములను జేయించునది.

(5) తిరోధానమలము="జగత్సత్యం బ్రహ్మమిథ్య"యనునట్లు సర్వవృత్తిరహితంబును త్రిగుణాతీతంబును పంచకోశరహితంబును అవాఙ్మానసగోచరంబును అగుపరబ్రహ్మయందు అనిత్యబుద్ధి పుట్టించి అజ్ఞానమును గలుగఁ జేసి పరబ్రహ్మమునకంటె వేఱుగ పూజలు దేవతలు మంత్రములు క్రియలు మతములు సాధనములు కలవు అనియు అవి సత్యములు అనెడు బుద్ధిని కలుగఁజేసి, జననమరణాదిదుఃఖముల యనుభవమునకు కారణమైనదియే తిరోధానమలము.

3. భావశుశ్రూష:—గురువు కోరినదాని నెల్లఁ దెచ్చి యిచ్చుచు, గురునికిఁగొరత లేకుండఁ జేయుట. గురుఁడే రక్షకుఁడనియు, గురుఁడే దైవమనియు, గురుఁడే తల్లియనియు, గురుఁడేతండ్రియనియు, గురుఁడే ధనము విద్య ప్రియుఁడు స్నేహితుఁడు బంధువు దాత మామ తాత అన్న, సమస్తము గురుఁడే యని తలంచుట భావశుశ్రూష.

☛ మనసు జడమనియుఁ దానుమనసుకంటె భిన్నుఁడనియు, శరీరమునశించునది గనుకఁ దాను శరీరముకంటెభిన్నుఁడనియుఁదానుపంచకోశములకు విలక్షణుఁడనియు, జ్ఞానేం

త్రియములు కర్మేంద్రియములు నంతరింద్రియములున నెడు చతుర్దశేంద్రియములకును దాను విలక్షణుఁడై సాక్షిగనుండుననియు తలంచుటయే భావశుశ్రూషయని భావము.

4. ఆత్మశుశ్రూష:—గురువు కోరసిదే యాయన యభిప్రాయము ను దెలిసికొని, యిష్టములను నెఱపి, కష్టములను దొలఁగించి తృప్తిపఱచుట. వారి కిష్టము లగువస్తువుల నెల్ల కోరకమునుపే సంతుష్టిగఁ దెచ్చియిచ్చుట ఆత్మశుశ్రూష యని చెప్పఁబడును. భావశుశ్రూషయందుఁ దాను సాక్షిననియు విలక్షణుఁడ ననియుఁ దెలిసికొనును. ఆత్మశుశ్రూషయందుఁ దాను సాక్షియనుకొనుటయు వృత్తియేగనుకఁ దానుసాక్షిగానియు అఖండపరిపూర్ణ సచ్చిదానంద పరబ్రహ్మస్వరూపమే తాననియు గ్రహించి తానుతానై యుండుట యని భావము. (ఇది యనుభవైక వేద్యము.)

☞ ప్రాణ మాన ధనములు గురునకు సమర్పించ వలయును. గురుప్రనం దచించల భక్తిగలిగి మెలఁగ వలయును. ఈవాక్యములను జెప్పుచు మానమును గురువునకు సమర్పించనిమెడల సచ్ఛిష్యురాలు గాదనియుఁ జెప్పుచు కొందఱు గురువులు తమశిష్యులగు స్త్రీలయొక్క సౌందర్యమునకుమోహించి బలవంతముగా ఆశిష్యురాలినిసమ్మతిపఱచి విషయసుఖములం దేలుదురు. ఇట్టిమహానీయులు పంచమహాపాతకులకంటెను అధములని నొక్కివక్కాణింపఁగలను. ఈకారణముననే స్త్రీలకు భర్తయేదైవము, భర్తయేగురుఁడు, అని చెప్పఁబడును. కావున దుర్మార్గులును వేషధారులును అగు గురువుల చెంతఁ జేరక సద్గురువుల చెంతఁ జేరి వారి యనుగ్రహమును బొందవలయును.

☞ స్త్రీలు అబలలుగనుక గురువులవలన వేదాంతవాక్యములను వినునపుడు భర్తదగ్గఱయుండియే వినవలయును. భర్తయింట లేనిసమయ

ములందు శ్రవణము చేయఁగూడదు. స్త్రీలు స్వతంత్రులుగారు గనుక వారికి ఏకాంతప్రశంస లేదు. స్త్రీలకు పాతివ్రత్యమే భూషణము. ఏయాఁడుది పెనిమిటిని దైవముగా భావించి పూజించునో యది స్వర్గమునందును దేవతలచేత పూజింపఁబడును. మహాపతివ్రతలు భూలోకంబునను బూజింపఁబడుదురు. పాతివ్రత్యమువలన యిహలోకమందును బరలోకమందును సన్మానింపబడుటయే కాని ముక్తి లేదు. బ్రహ్మజ్ఞానసంపన్ను లగు స్త్రీలు అనేకమంది లేకపోయినను అక్కడక్కడ బ్రహ్మవిద్యాధురంధరులు కలరు. వారివారి అనేకజన్మార్జితపుణ్యపరిపాకము వలన పర బ్రహ్మజ్ఞానము అతిసులభముగ తెలియఁగలదు. స్త్రీలకు జ్ఞానము మెండు గనుక అతిసూక్ష్మముగ తెలియఁగలదు. కావున బ్రహ్మవిద్యాధురంధరులును అశరీరులును, అన్నమయ ప్రాణమయ మనోమయ విజ్ఞానమయ ఆనందమయము లనెడు పంచకోశముల కతీతులును, హిరణ్మయకోశ రహితులును, స్థూల సూక్ష్మ కారణ మహాకారణ శరీరరహితులును, పరిపూర్ణులును, అగు స్త్రీలు యేజాతియందున్నను యేవృత్తియందున్నను, బాలులైనను వృద్ధులైనను పూజనీయు లని తెలియునది.

అనేకజన్మార్జితపుణ్యపరిపాకమువలన జ్ఞానోదయమై యేల యీ లీల నసత్యమగు ప్రపంచమందలి విషయములలోఁ జిక్కి దరిగానలేక పరితపించుచుంటిని ? సారములేని యీసంసారసాగర మెట్లు దాటగలను ? అల్పసుఖమున కాశపడి ధనమంతయు జారస్త్రీలకుఁ గొల్లఁబెట్టితిని. పెద్దలకొకరూకయయిన నియ్యనైతిని. ఒకప్పుడును పెద్దలసేవ చేయనైతిని హా! దైవమా! అసత్యమగు నీవిషయసుఖమే సత్యమని నమ్మి మోసపోతినిగదా! అని విలపించుచు

"బాలత్వంబునఁ గొన్నినాళ్లు పిదపన్ భామాకుచాలింగనా
లోలాభ్యున్నతిఁ గొన్నినాళ్లు ముదిమిన్ లోఁగింటిలోఁ గొన్నినా
ళ్లీలీలం విహరించితిన్ సుఖఫలం బిందేమియున్ లేదికం
జాలు న్నీపదభక్తిఁ జేసెదను రామా యుత్తరత్నామణీ."

అని భగవద్ధ్యానము చేయుచు నిర్గుణసాక్షాత్కార పరబ్రహ్మస్వరూప మందలి బ్రహ్మానందము ననుభవించు పెద్దలెక్కడదొరకుదురు? వారిసేవ నాకెట్లు లభించునని భగవదర్పితముగాఁ బుణ్యకర్మములఁ జేయుచుఁ బెద్ద లను వెదకుచుండవలయును.

సీ॥ కంజాక్షునకుఁగాని కాయంబు కాయమే పవనగుంభిత చర్మభస్త్రి కాక
వైకుంఠుఁబొగడని వక్త్రంబు వక్త్రమే ఢమఢమధ్వనితోడి ఢక్కగాక
హరిపూజనములేని హస్తంబు హస్తమే తరుశాఖనిర్మిత దర్వికాక
కమలేశుఁజూడని కన్నులు కన్నులే తనుకుడ్యజాలరంధ్రములుగాక
గీ॥ చక్రిచింతలేని జన్మంబు జన్మమే। తరళసలిల బుద్బుదంబు గాక
విష్ణుభక్తిలేని విబుధుండు విబుధుఁడే। పాదయుగముతోడి పశువుగాక॥

భాగవతము.

విష్ణుని సేవింపని దేహము గాలిపూరించిన తోలుతిత్తియన వలయునేకాని దేహమని పేర్కొనుటకుఁ దగినది కాదు. పరమేశ్వరుని స్తోత్రము చేయని నోటనుండివచ్చు శబ్దము లు భేరీమోతవలనఁ బుట్టుశబ్దముల యట్టివనందగునేకాని యర్థవంతములగు పదములనఁదగవు. భగవంతునిఁ బూజిం పనిచేయి చెట్టుకొమ్మ నఱికి చేసిన తెడ్డననగుంగాని సార్థ కమగుచేయి కాఁజాలదు. నారాయణుని దర్శింపని కన్నులు దేహమనియెడు గోడకుఁ బొడిచిన కిటికీబొక్కలే కాక నిజ మైన కన్నులు కానేరవు. వాసుదేవుని ధ్యానింపని పుట్టుక కొంతకాలమాడియాడి మాయమగు నీటిబుగ్గవలెనే నిర ర్థకమగును. పరతత్త్వమునందాసక్తిలేని పండితుఁడును రెండుకాళ్లపశువే యనఁదగుంగాని నిశ్చయమైన పండి తుఁడని చెప్పనొప్పదు.

బాహ్యభక్తి, అనన్యభక్తి, ఏకాంతభక్తి అని భక్తి మూఁడు విధ ములు. అందు:—

1. బాహ్యభక్తి—రాగతాళముల కనుకూలముగ పాడుచు నాడుచు నానందబాష్పంబులు వర్షింపభజనచేయుటయు ననుదినము రామకృష్ణగోవింద నారాయణాది నామములు స్మరణచేయుటయును దేవతాభక్తిఁగలవాఁడై (శ్రీ)రాముల యొక్కగాని కృష్ణునియొక్కగాని మఱియే దేవతయొక్కగాని పూజచేయుచుండుట. ఇది యనన్యభక్తికిసాధకంబు. బాహ్యభక్తియందు సకామకర్మము చేయఁబడును. బాహ్యభక్తి పరోక్షజ్ఞానమునకుఁ గారణము.

2. అనన్యభక్తి—గ్రహించుతానును గ్రహింపఁబడు సమస్తమును శ్రీహరిమయంబని చింతింపుచు అన్యంబుగా నొక్కటియును దోఁచక సమస్తమును హరిభావంబుగాఁగనుట. ఇది యేకాంతభక్తికి సాధకంబు. అనన్యభక్తియందు నిష్కామ్యకర్మము చేయఁబడును. అనన్యభక్తి అపరోక్షజ్ఞానమునకుఁగారణము.

3. ఏకాంతభక్తి—సముద్రమందు తరంగములు కల్గినచందంబునఁ బరబ్రహ్మమందు ప్రపంచము కలిగెనుగాని యీప్రపంచము సత్యముకాదని తలంచి యేకాంతచిత్తంబున ధ్యానంబుచేయుట. సత్ రూప మగుపరబ్రహ్మమును చిత్ రూపిణియగు మూలప్రకృతియును చంద్రచంద్రికలవలె యొక్కటేయను నిశ్చయజ్ఞానమున కలిగెడిబ్రహ్మానందమును అనుభవించుటకు ఏకాంతభక్తి కారణము.

భక్తికిఅంగములు—శ్రవణ, కీర్తన, స్మరణ, పాదసేవన, అర్చన, వందన, దాస్య, సఖ్య, ఆత్మనివేదనముల నెడు తొమ్మిది అంగములు గలదియగును.

ఇట్లు వేదాంతభక్తిగలవారమయి యేపాపకృత్యములను జేయక పుణ్య కర్మములనే చేయుచు గురువును వెతుకవలయునుగాని యట్లు చేయక కొండగుహలయందుండినను పంచాగ్ని మధ్యమందుండినను యరణ్యమందుండినను పర్వతశిఖరమందుండినను లేక గబ్బిలముల వలెఁ దలక్రిందుగాఁ దపస్సు చేసినను గొంగవలె నేకాగ్రచిత్తముగనుండినను జిలుకల వలె శాస్త్రములు తుదముట్టఁ జదివినను యేమియు లాభముండదు.

ఉ॥ అచ్చపుఁజీకటిం బడి గృహవ్రతులై విషయప్రవిష్టులై
చచ్చుచుఁ బుట్టుచు న్మఱలఁ జర్విత చర్వణులైనవారికిం
జెచ్చెరఁబుట్టునే పరులు సెప్పిననైన నిజేచ్ఛనైన నే
మిచ్చిననైనఁ గానలకు నేగిననైన హరిప్రబోధముల్॥

భాగవతము.

మాయాంధకారమ్మునంబడి గృహకృత్యములకొఱకుఁ బరితపించుచు, నదేపనిగఁ బెక్కుజన్మములెత్తుచు, సంసారచక్రమ్మునంబడికొట్టుకొనుచుండు మూఢులకుఁ బరతత్వమునుగూర్చిన దివ్యజ్ఞానము స్వయముగఁబుట్టదు సరిగదా, యితరులు మేలుగోరి హితోపదేశముఁ జేసినను లంచమిచ్చి బ్రతిమాలినను బలవంతమునఁ బట్టి నట్టడవికి నెట్టినను గలుగఁ బోదని తాత్పర్యము.

కనుకఁ దగినసద్గురువునొద్దఁ జేరి రహస్యములను దెలిసికొనవలయును.

"ఆహారనిద్రా భయ మైథునాని సామాన్యమేతత్పశుభిర్నరాణాం.
జ్ఞానీ నరాణా మధికో విశేషో జ్ఞానేనహీనః పశుభిస్సమానః॥

శ్రుతి.

ఆహారము నిద్ర భయము సంభోగము ననునవి పశువులకును మనుష్యులకుం గూడ సమానముగనుండు గుణములు. పశువులకంటె మనుష్యునియందు జ్ఞానమొక్కటి యధికము. అట్టి జ్ఞానమే లేనిచో మనుష్యుఁడును బశువుతో సమానుఁడే యగునని తాత్పర్యము.

అట్టివాడు నిజభక్తుడని పెద్దలు చెప్పియున్నారు. కనుకనే తను ప్రణవాల్లాషాదులయందలి యుండక జ్ఞానమును సంపాదింపవలెను. సర్వాకాలములయందును భగవద్భక్తి కలిగి గురువులయందును పెద్దలయందును భక్తి కలిగి యుండవలెను. అట్టి భక్తివలన శ్రద్ధపుట్టును, శ్రద్ధవలన సత్కార్యానుష్ఠానము కలుగును. సత్కార్యములవలన జ్ఞానము కుదురును. జ్ఞానము వలన ముక్తి చేకూరును.

"సత్సంగత్వే నిస్సంగత్వం నిస్సంగత్వే నిర్మోహత్వం
నిర్మోహత్వే నిశ్చలతత్త్వం నిశ్చలతత్త్వే జీవన్ముక్తిః॥"

జ్ఞానులతో సహవాసము చేయుటవలన వైరాగ్యము కుదురును. వైరాగ్యమువలన దారాపుత్రాదులయందలి ప్రేమ పోవును. ప్రేమపోవుటవలన జితేంద్రియత్వమును తత్త్వజ్ఞానమును స్థిరపడును. తత్త్వజ్ఞానమువలన జీవన్ముక్తి దొరకునని తాత్పర్యము.

కావున సజ్జనసాంగత్యము చేయవలయును. అందువలన దుర్గుణములుపోయి సద్గుణములు పట్టుపడును.

నిజమైన భక్తుని లక్షణములు— భగవద్గీత— 12 అ 13 శ్లోకము మొదలుకొని వివరింపబడినది—సర్వభూతదయాళుత్వము కలిగి మమకారాహంకారములను విడనాడి సుఖదుఃఖములయందు సమబుద్ధిని వహించి నిశ్చయబుద్ధితో సంశయములనువదలి, సంకల్పరహితుడయి శత్రుమిత్రులయందు మానావమానములను సమముగాం జూచువాడు నిత్యతృప్తినొంది, సర్వకాల సర్వావస్థలయందును గురుపాదములయందే మనసును నిలిపియుండువాడు నిజమైనభక్తుడని చెప్పవలయును. అట్టిభక్తులయందు శాంతము, దాస్యము, సఖ్యము, వాత్సల్యము, మాధుర్యము అనెడి పంచవిధములగు భక్తిరసము లుండును.

భక్తిరసములు:—

1. శాంతము.—శాంతగుణము గలిగియుండుట.
2. దాస్యము.—అభిమానము లేకయే సేవకావృత్తినవలంబించుట.
3. సఖ్యము.—లేక స్నేహము. స్నేహితునివలె గురుని గౌరవముగాఁ జూచుచు సత్కరించుట.
4. వాత్సల్యము.—బిడ్డలయందువలె గురునియందుఁ బ్రేమ యుంచుట.
5. మాధుర్యము.—భక్తిశ్రద్ధలతోడ వినయ విధేయతల నగుపఱచుచు మృదువుగను మధురముగను భాషించుట.

మనోవాక్కాయకర్మంబులచే గురుని సేవ చేయవలయును. మనస్సును గురుని పాదములయందే నిలిపి సాష్టాంగ నమస్కారములు చేయవలయును. యమ, నియమ, ఆసన, ప్రాణాయామ, ప్రత్యాహార, ధారణ, ధ్యాన, సమాధులనెడు అష్టాంగయోగములయందును సమర్థుఁడైయుండుటయే సాష్టాంగనమస్కారము. ఇట్లు సమర్థుఁడై యుండియు గురువునకుఁ గ్రియారూపమైన సాష్టాంగనమస్కారము చేయవలయును.

క॥ కరయుగములు, చరణంబులు
నురము, లలాటస్థలంబు, నున్నతభుజముల్,
సరి ధరణి మోపి మ్రొక్కినఁ
బరువడి సాష్టాంగమండ్రు పరమమునీంద్రుల్.

ఇట్లు చతుర్విధ శుశ్రూషలు త్రికరణశుద్ధిగాఁ జేసినమీఁదట గురువు నిర్హేతుకముగఁ గలుగు కటాక్షమువలన హస్తమస్తక సంయోగము చేసి, యపుడాతఁడు శిష్యునకు రహస్యముల నుపదేశించును.

1. హస్తమస్తక సంయోగము.—శిష్యుని నెత్తిమీఁద గురువుయొక్క హస్తమును (చేతిని) పెట్టుట. అప్పుడు శిష్యుఁడు తన తల మీఁద గురువుకొట్టునేమోయని భయపడుచుండును. అ

మనస్సు ఊర్ధ్వముఖవ్యాప్తియై యుండును. అదియు నిర్విష యంబు, అట్లు నిర్విషయమగుటకై మనస్సును ఊర్ధ్వముఖ వ్యాప్తిచేయుమని చెప్పుటకు, హస్తమస్తకసంయోగమను నిబంధన యేర్పడియెను.

2. ఉపదేశము—మనస్సు అధోముఖముగా నుండునపుడు విషయము లకుఁబోవును. ఊర్ధ్వముఖముగా నుండెనేని విషయముల కుఁ బోక నిర్విషయమగును. బ్రహ్మానందమున మునిఁగి తేలు చుండును. అజ్ఞానులందఱకు మనస్సు అధోముఖవ్యాప్తి యై విషయములకుఁ బాఱుచుండును. అట్టిమనస్సును ఆస్థా నమునుండి తప్పించి యూర్ధ్వముఖముగ నిలుపుటయే యుప దేశమనఁబడును. ఇదియె గురూపదేశము. ఈవిషయమును తెలిసికొనఁజాలక యేమోమంత్రములు నేర్పెదరని యజ్ఞులు తలంచెదరు. మంత్రములు నేర్పుట యుపదేశముకాదు. మనస్సు నూర్ధ్వముఖముగ నిలుపుటకు స్థానవిరూపణ చేసి క్రమక్రమముగ అట్లునిలుపుటకు మార్గమును దెలియఁ జేయుటయే యుపదేశమగును. మనోఘననము లేకముచేసి అన్నమయ ప్రాణమయ మనోమయ విజ్ఞానమయ ఆనంద మయములనెడి పంచకోశములనువిడిచి అచల పరిపూర్ణమై యున్న దహరాకాశమనెడి ప్రదేశమందే వర్తించుటకు మార్గమును చెప్పుట.

3. ఉపవాసము—అదివఱకు అనుభవించుచుండిన పదార్థముల యను భవమును బరిత్యజించుట. అనఁగా విషయసుఖములను బరిత్యజించుటయని భావము. అన్నమును దినకపోవుటయే యుపవాసము కానేరదు. శబ్దార్థమువలన—ఉప=సమీప మున; వాసము=నివసించుట అనఁగా సుషుమ్నా నాడి కొనగు సహస్రారమందే మనసును నిలుపుట యని

భావము. మనసునకు విషయములు స్థానమైయున్నది. అట్టి విషయములను దప్పించి యూర్ధ్వముఖ వ్యాప్తిఁగలిగించి, దానిని సహస్రారమందుంచుటయే యుపవాసము. అనఁగా అధోముఖవ్యాప్తి నైన మనస్సును, దానిస్థానమునుండి తొలగించి యూర్ధ్వముఖవ్యాప్తిఁ గలిగించుటయే సమీపనివాసము. అదియే యుపవాసము. ఇందుచేతనే యన్నము మొదలుగాఁగల యాహారపదార్థములు తినుచున్నను మనస్సంకల్పము లేనివారగుటచేత సదోపవాసులని కొందఱు పెద్దలుపేర్కొనంబడిరి. అయాచితమే సదోపవాసము.

Concentration of mind is necessary.

శ్లో॥ నాభిస్థానే వసే దగ్నిః హృదిస్థానే దివాకరః
భ్రూమిమధ్యేచ వసే చ్చంద్రః చంద్రాగ్రేచ వసే న్మనః॥

నాభియందు జఠరాగ్నియుండును. హృదయమందుసూర్యుఁడుండును. భ్రూమిమధ్యమందు చంద్రుఁడుండును. ఆచంద్రునికి పైగా మనస్సు నివసించియుండును. కావుననే మనసునకు చంద్రుఁడు అధిదేవత యని చెప్పఁబడును.

యోగమునభ్యసించుట ముఖ్యమని భగవద్గీతలు చెప్పుచున్నవి.

శ్లో॥ సర్వద్వారాణి సంయమ్య మనో హృది నిరుధ్య చ
మూర్ధ్న్యాధాయాత్మనః ప్రాణ మాస్థితో యోగధారణామ్॥

భగవద్గీత—8 అ. 12 శ్లో.

అన్నిద్వారములను బిగించి మనస్సును హృదయకమలమందు నిలిపి పిమ్మటఁ దనప్రాణవాయువు, నూర్ధ్వగామియైన సుషుమ్నానాడిగుండా శిరస్సునకెక్కించి నిలుపుటయే యోగధారణమును పొందుటయని యర్థము.

యోగాభ్యాసములేనిది మనసునిలువదు. కనుక ముందు యోగవిషయము నేర్చికొనవలయును.

యోగవిషయము.

యోగ మనఁగాఁ బ్రత్యగాత్మకును పరమాత్మకును ఘటాకాశ మహాకాశములకు వలె ఐక్యసంబంధము కలుగుట. అనఁగా మనస్సు ననేకరీతులుగా సంచరింపనీయక తనయందే మగ్నము చేసి కొనుట. ఇంద్రియములను వశపఱచుకొని చిత్తము ఈశ్వరునియందు లయింప జేయుటయే యోగము. ఇది సాంఖ్యమునకు సాధకము.

"దృశ్యశ్చం లీయతే యత్ర మన స్తత్రైవ లీయతే
దృ జ్యనో లీయతే యత్ర మారుతం తత్ర లీయతే"

మనము దేనితో సమస్తపదార్థములను జూచుచుందుమో యట్టి నేత్రద్వయముయొక్క చూపునకు బహిర్వ్యాప్తి లేకుండఁ దనను దాను జూచుకొనుట నేర్చిన నదివఱకుఁ గనుపడు వస్తువులెల్లను గనుపడవు. దీనికే యంతర్ముఖవ్యాప్తియని చెప్పుదురు. అట్లుచూపెచ్చట లీనమగునో యచ్చటనే మనస్సుసైతము లీనమగును. చూపును మనసు ఎచ్చట లీనమగు నచ్చటనే సోహస్స్వరూపముగనుండెడు వాయువును లీనమగును అచ్చటనే మనోమారుతములు లయమగుచున్నవి.

ఒకకుండను దెచ్చి చూచిన లోపలను వెలుపలం గూడనాకాశము కనుపించును. లోపల నుండెడు నాకాశమున కావరణముండెను గదా. ఆకుండను బగులఁగొట్టినపుడాలోపలి యాకాశ మావరణరహితమై వెలుపలనుండు నాకాశముతోఁ గలిసి నిరావరణమై పేరులేనిది యగుచున్నది. ఆవరణ మున్నంతవరకే కుండలోని యాకాశమను వేఱుపేరు గాని ఆయావరణము రహితముకాఁగానే నామభేదమును బోవును. అప్పుడే నామరూపక్రియా రహితత్వము సిద్ధించును.

యోగాభ్యాసము చేయఁ దలఁపు గలవారలు, గుహాలయందుగాని, లేక జనసంచారమును దుర్వాసనయు మిట్టపల్లములును లేక, నల్లులు చీమలు దోమలు యెలుకలు మొదలగువానివలని యుపద్రవములు లేక, విశాలమై యుండుసమభూమియందుగాని, గృహమునందు ఆవుపేడతో చక్కఁగా అలికిన గదియందుగాని, మిద్దెమీఁదగాని, క్రిందగాని, తెల్లసున్నము చక్కఁగా జేసి నల్లులు యీఁగలు చీమలు దోమలు మొదలుగాఁగలజంతువులు చేరకుండునటులను, గాలి విశేషముగా రాకుండునటులను, గాలి బొత్తిగా లేకపోతే ఆగదిపనికిరాదుగనుక కొంచెము గాలి వచ్చునటులను, యేర్పరచబడినట్టియు సువాసనద్రవ్యములతో అలంకరింపఁబడినట్టియు గదియందుగాని పులిచర్మమునైనను కృష్ణాజినమునైనను వేసికొని, దానిమీఁద స్థిరచిత్తముతోఁ గూర్చుండి నడుమును మెడను తలను చక్కఁగా సరిగా నుంచి భూ్రిమధ్యమందలి చిద్బిందువును దిలకించుచు యోగాభ్యాసము చేయవలయును. కోపమునుదూరముగ విడువవలయును. ఉప్పు కారము మొదలగు తామసపదార్థములను దినక, పాలు, నేయి, చక్కెర, మొదలుగాఁగల సాత్త్విక మధుర పదార్థములనేతినవలయును. "అతిసర్వత్రవర్జయేత్ " అనున్యాయముచేత మితాహారమును మితనిద్రయు నుండవలయును. ప్రథమములోఁ బద్మాసనము వేసికొనియొకగంటసేపు కదలక కూర్చుండి యుండుట కభ్యాసముచేయవలయును. అట్టు లభ్యాస మేయినపిమ్మటఁ బ్రాణాయామము చేయవలయును. నాగులచవితి గోకులఅష్టమి శ్రీరామనవమి ముక్కోటిఏకాదశి శివరాత్రి మొదలగువ్రతములు ఉపవాసములచేతను శరీరమును కృశింపచేయుచు ఏమియును భక్షింపనివానికి రాజయోగాను సంధానములభింపదు. గారెలు బూరెలు లడ్డు హల్వా పోళి మొదలగు మధుర పదార్థములను అన్నమును మిక్కిలి యెక్కువగా చిరునాలుకవఱకు తిని ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసములకయినను వీలులేక ప్రయాసపడుచు నుండువానికి

రాజయోగానుసంధానము లభింపదు. తెల్లవారుజామున నిద్దురలేవక పగలు రాత్రియు తీరనినిద్రిపోతూ ఎప్రొద్దును నిద్రిమబ్బుతో పడి యుండువానికిని తెలివిముఖస్థానమందున లేనివానికిని రాజయోగాను సంధానము లభింపదు. పగలు రాత్రియు నిద్దురబొత్తిగా లేనివానికిని రాజయోగానుసంధానము లభింపదు.

[సద్గురువు లేని యెడ వ్యాధియును మరణమును గలుగును.]

కావున యోగాభ్యాసము చేయువారలు, యోగవిద్య బాగుగఁదెలిసినగురువును దగ్గఱ నుంచుకొని యభ్యసింపవలయును. లేనిచో వ్యాధులకుఁ గారణమగును. కొండనాలుకకు మందు పెట్ట నున్ననాలుకయు నూడిపోయినట్లు, యోగవిద్య తెలియకపోఁగా శరీరాయాసము, దగ్గు మొదలగు వ్యాధులేర్పడును. భోజనానంతరము యోగాభ్యాసముచేయగిట్టదు. తెల్లవారు జామున నాలుగు గంటల వేళయే దీనికి బ్రశస్తమయిన కాలము. (4. A. M. daily.)

హఠయోగులు పాలు పంచదార వెన్న నేయి తేనె గోధుమపిండి మొదలగు మధురపదార్థములనే తినవలయును.

యోగము అభ్యాసయోగమని జ్ఞానయోగమని రెండువిధములు:—

1. అభ్యాసయోగము — దీనినే కర్మయోగమనియుఁ బ్రాణాయామమనియును జెప్పుదురు. ఈయోగాభ్యాసమువలనఁ జిత్తపరిపక్వముగలుగును.
2. జ్ఞానయోగము—దీనినేరాజయోగమని చెప్పుదురు. చిత్తపరిపక్వముగలవారీ యోగము వలన ముక్తిని బొందుదురు.

అందు మొదటిది యగు అభ్యాసయోగము ప్రాకృతమని వైకృతమని కుంభకమని మూఁడు విధములు.

1. ప్రాకృతము లేక మంత్రయోగము.
2. వైకృతము లేక లయయోగము.
3. కుంభకము లేక హఠయోగము.

అందు మంత్రయోగము—అజపరూపమంత్రయోగము, జపరూప మంత్రియోగము, క్రియారూప మంత్రియోగము, స్మరణరూపమంత్రి యోగము అని నాలుగు విధములు.

1. అజపరూప మంత్రియోగము.
2. జపరూప మంత్రియోగము.
3. క్రియారూప మంత్రయోగము.
4. స్మరణరూప మంత్రియోగము.

శ్లో॥ మకారం మననంచైవ త్రకారం త్రాణముచ్యతే
మనన త్రాణ మిత్యాహు ర్మంత్రమిత్యభిధీయతే॥

శ్లో॥ దైవాధీనం జగత్సర్వం మంత్రాధీనంతుదైవతమ్
తన్మంత్రం బ్రాహ్మణాధీనం బ్రాహ్మణో మమదేవతా॥

వాని వివరమును దెలిపెదను.

1. అజపరూపమంత్రియోగము.— సూర్యోదయము మొదలుకొని తిరుగ సూర్యోదయమగు వఱకును మూలాధార, స్వాధిష్ఠాన, మణిపూరక, అనాహత, విశుద్ధ, ఆజ్ఞేయ, సహస్రార కమలములకు అధిదేవతలైన గణపతి మొదలగువారికి 21600 హంస అజపాగాయత్రిమంత్రజపమునసమర్పించుట. (చక్రివిషయమునుచూడుడు)

శ్లో॥ షట్ఛతంతు గణేశాయ షట్సహస్రంతు వేధసే
షట్సహస్రం గదాపాణే ష్షట్సహస్రం పినాకినే
ఆత్మనేచ సహస్రంతు గురవేచ సహస్రకం
జీవసంఖ్యా విజానీయాత్ సహస్రం పరమాత్మనే॥

2. జపరూపమంత్రియోగము.—బీజ, ఋషి, ఛంద, దేవత, శక్తి, కీలక, అంగన్యాస కరన్యాస ధ్యాన కవచ హృదయ మాల

పంజరఅర్గళ స్తోత్ర దిగ్బంధన దిగ్విమోక ప్రాణప్రతిష్ఠలును యంత్రవిగ్రహోపాస్యారాధనములు గలిగి మొదట ప్రణవము నానడుమ నిను దేవతానామమును చివరను వశ్య మారణ స్తంభన మోహన విద్వేషణ ఉచ్చాటన ఆకర్షణ ఆవేశము లనెడు అష్ట కర్మములకు తగిన నమః స్వాహా హుం ఫట్ వౌషట్ వషట్ ఖేం స్వధ మొదలగు పల్లవములను ప్రణవాదిగ చేర్చి, వినియోగములతోఁ గూడిన యామంత్రమునైన యిష్టసిద్ధికొఱకు జపము చేయుట. ఈ మంత్రము పలు కోట్ల విధములై యుండును.

"సప్తకోటి మహామంత్రాః చిత్తవిభ్రమ కారకాః"

3. క్రియారూప మంత్రయోగము.—యాగములు, వివాహములు, ఉపనయనములు, యోగములు, శ్రాద్ధదానాదిషోడశసంస్కారములు మొదలగువాని యందు మంత్రములను నోటఁ జెప్పుచుఁ జేతులతో చర్వాజ్య సమిధ అక్షత పుష్పచందన దర్భ జలాదులతోడఁ గ్రమముగ క్రియల సంపుటమే క్రియారూపమంత్రయోగము.

4. స్మరణరూపమంత్రయోగము.—శివ రామ గోవింద నారాయణాదినామములను రాగ తాళ నృత్య వాద్యములతో భజన సేయుటయును, ఆ నామములను గోటి కోటి మారులుగ వ్రాయుటయును, యిష్టదేవతారూపముల వ్రాయుటయును స్మరణరూపమంత్రయోగ మని చెప్పఁబడును.

లయయోగము:—అనాహత చక్రమున (చక్రవిషయమునఁజూడుఁడు) నుండు దశవిధ ప్రణవనాదముల నెఱిఁగి, దశమనాదమెప్పుడు లీనమగుచున్నదో యచ్చటఁ జిత్కళాదర్శనమందు మనస్సు లీనమగుటయే లయయోగము. వాయునిరోధమే లయ

యోగము. ప్రాణవాయువునందు అపానంబును అపానవాయువునందు ప్రాణంబును లయంబుగావించుట లయయోగము.

శ్లో॥ మనోగ్రే వసతేబిందుః ప్రాణాగ్రే వసతేకళా
ఉభయో ర్లీయతే నాదం లయ యిత్యుచ్యతే బుధైః॥

మనస్సునకు అగ్రముగానుండు బిందువగు బుద్ధియును ప్రాణమునకు అగ్రముగానుండు కళయును (Light of Lights) లీనమయినప్పుడే నాదమును లయమగును. అట్టినిష్కళయే పరబ్రహ్మస్వరూపము.

Note.— బుద్ధి పండయని మేధయని చార్వియని చత్వయని గృహీతయని శ్రోత్రియని ప్రతిభయని యేడువిధములు. అందు:—

1. పండ—వేదాంత విషయములను దెలుసుకొనఁ దగినబుద్ధి పండయనఁబడును.

2. మేధ—శ్రవణ మనన నిధిధ్యాసలచేత పెద్దలవలన తెలిసికొనిన సంగతులను మఱువక సదాఆవలోకనగలబుద్ధి మేధయనఁబడును.

3. చార్వి—మనసుచేత ఊహించుటయందు నేర్పుగలబుద్ధి చార్వియనఁబడును.

4. చత్వ—గురువులవద్దఁజేరి తనకుఁగలిగిన సందేహముల నన్నిటిని అడిగి వారుచెప్పెడి దంతయు ఓపికతో విసుగులేక వినుబుద్ధి చత్వయనఁబడును.

5. గృహీత—గురువుచెప్పెడి రహస్యములను పరాకులేక వినుచుండుబుద్ధి గృహీతయనఁబడును,

6. శ్రోత్రి—గురువులవద్దను పెద్దలవద్దను విసుగులేక శుశ్రూషచేయుటయందు సహనముగలబుద్ధి శ్రోత్రి యనఁబడును.

7. ప్రతిభ—సమయోచితముగ శ్రుతి స్మృతి యితిహాస అనుభవములనుజూపి వాగ్ధోరణిగలిగియెదుటివారెవరున్ను ప్రశ్నలు

చేయలేకుండునటుల రహస్యములను అనుభవములను చక్కఁగ చెప్పి తేటతెల్లముగ తెలుపుటయందు నేర్పును శక్తియును గలబుద్ధి ప్రతిభ యనఁబడును.

హఠయోగము:— పుణ్యనదీతీరమందుమఠము నేర్పరచుకొనిహఠయోగవిషయమును బాగుగాఁ దెలిసిన గురుని దగ్గఱ నుంచుకొని వారిచేత నిర్ణయింపఁబడిన ప్రకారముపథ్యములఁ జేయుచు భోజనాభ్యంగనాదులచేఁ శరీరరక్షణముచేయుచు గుదాకుంచనముచేత నీళ్ళు పీల్చి అధోమలములను కడిగి విడుచుచు కల్పఘృతముల చేతను గండూషాదులచేతను వక్షస్థలకంఠగత కఫపిత్తాదులను వెలుపలికి వెడలగొట్టుచు అంజనన స్యాదులచేత కపాలకుహరము నాసికలయందలి మలములను వెలుపలికి వెడలఁగొట్టుచు శరీరమంతయు విభూది పూసుకొని సాత్వికాహారముల భుజించుచు కాయ శుద్ధిచేసికొని పెద్దలయందును దైవమందును విశ్వాసముఁ గలవాఁడై నిర్మలమగు అంతఃకరణఁగలవాఁడైమితాహారము మితనిద్రయుగలవాఁడై స్థిరముగ కూర్చొని మూలబంధ ఉడ్యాణబంధ జాలంధరబంధములతోఁడను అష్టవిధ కుంభకములచేతను ప్రాణవాయువుయొక్క సంచారమును మాన్పి రేచకపూరకంబులనుడిగించి ప్రాణాపానంబుల రెంటిని రేయింబగలొక్కచందంబునఁ గుంభించుట హఠయోగంబు. అట్టినిరోధము వలనఁ గాయసిద్ధియు నాకాశగమన సిద్ధియు దూరదృష్టి దూరశ్రవణసిద్ధులును, అణిమ మహిమ లఘిమ గరిమ ప్రాప్తిప్రాకామ్యము వశిత్వము యీశత్వము అను అష్టసిద్ధులును, స్వేచ్ఛామరణాదులును గలుగును.

(అష్టసిద్ధులు చూడుఁడు.)

☞ ధ్యానయోగము హఠయోగులకు ముఖ్యమని తెలియునది.

జ్ఞానయోగము:— (రాజయోగము) సమస్త విషయములను శ్రవణ మనన నిధిధ్యాసలచేతఁ బెద్దలవలనఁ దెలిసికొని పరమోప శాంతిగలిగి సర్వకాల సర్వావస్థలయందును పరబ్రహ్మస్వ రూపమందలి యపరోక్షజ్ఞానమువలన జీవన్ముక్తినిఁ బొంది విదేహముక్తి పర్యంతమును బ్రారబ్ధము ననుభవించుచు నుండవలెను. రాజయోగికి ప్రాణాయామ మవసరము లేదు. ధారణ ధ్యాన సమాధులు ముఖ్యంబులు.

అష్టాంగములు.

యోగాంగములు పూర్వాంగములనియు నుత్తరాంగములనియు రెండువిధములు.

పూర్వాంగములు.	ఉత్తరాంగములు.
1. యమము.	5. ప్రత్యాహారము.
2. నియమము.	6. ధారణము.
3. ఆసనము.	7. ధ్యానము.
4. ప్రాణాయామము.	8. సమాధి.

మంత్ర లయ హఠ రాజయోగములలో నేయోగమభ్యసించినను బూర్వాంగములు ముందుగ నభ్యసించి పిమ్మట ఉత్తరాంగముల న భ్యసింపవలయును.

1. యమము;—అహింస, అస్తేయము, సత్యము, అపరిగ్రహము, బ్రహ్మచర్యము, అని యైదువిధములు.

1. అహింస;— యజ్ఞములయందును, దుర్గాశక్తినివేదనల యందును తప్ప తక్కినకాలములయందు జంతువులను జం

పకుండుట. ఈరు పేను నల్లి చీమ యీఁగ మొదలగు స్వల్ప జంతువులను క్రూరములగు పాములు తేళ్లు మండ్రగబ్బలు మొదలగు విషజంతువులను భయంకరములయిన సింహ ములు పెద్దపులులు చిరుతపులులు ఏనుగులు అడవిపం దులు ఎలుగుబంట్లు మొదలుగాఁగల అడవిమృగములను చంపక యుండుట అహింసయని చెప్పంబడును. ఏప్రాణికిని నొప్పికలుగఁ జేయకుండుట. ఎవని మనస్సునకును ఆయా సము గలిగింపకుండుట.

'Universal brotherhood''

2. అస్తేయము:—స్వల్పమందయిన నితరులసొత్తు నాశింపక తన కెంతటికష్టము సంభవించిన నొరుల యాస్తిని దొంగిలింపక తానెంతటివిపత్తున మునిఁగియున్న నెట్టిపేదతనము సనుభ వించుచున్నఁ బెఱవారిసొమ్ము తనకురాఁగోరక అపహరింపు మని నోటఁజెప్పక చేతముట్టక యుండుట అస్తేయము.

3. సత్యము:—చూచినసంగతి చూచినట్లుగను తెలిసిన సంగతి తెలిసినట్లుగను విన్నసంగతి విన్నట్లుగను చెప్పుట తన యొక్కగాని యితరుల యొక్కగాని ప్రాణమానములను రక్షించుటకుఁ జెప్పిన యబద్ధము సత్యముగనే యెన్నఁబడఁ దగును. ఏలుగలయపుడబద్ధము చెప్పితివైనఁ బ్రాణమాన ములు రక్షింపనియెడ మహాపాపము గల్గునని పెద్దలయభి ప్రాయము.

4. అపరిగ్రహము:—శిష్యులు తప్ప తక్కిన యొవ రేమియిచ్చినను దానముల బట్టకుండుట.

5. బ్రహ్మచర్యము:—స్త్రీసంభోగము లేక యుండుట. మనస్సు నందైనను స్త్రీలమీఁదఁ గోరిక లేక యుండవలయును.

భార్యకలవాఁడయ్యె నేని ఋతుకాలమునందు మాత్ర మామెతోఁ గ్రీడించి తృప్తిఁ బొందువాఁడు బ్రహ్మచారి గానే యెన్నఁబడును.

దోషములు మూఁడు విధములు:—

(1) కాయికము=అన్యస్త్రీని బ్రత్యక్షముగఁ బొం ట కాయికదోషము.

(2) వాచికము=అన్యస్త్రీని గోరుచు నన్యస్త్రీలతో డి సంభాషణమునకు సంతోషించుచు, వారి పొందు లభింపకపోయెనే యెట్లు సమకూడు నని మిత్రులతో నాలోచించుచుండుట వా చికదోషము.

(3) మానసికము= అన్యస్త్రీలను వలచి వారికొరకై మనసునఁ బరితపించుచు నెవ్వరికిం దెలియ కుండక లోలోనన కృశించుచుండుట.

తనభార్య కాక తక్కిన స్త్రీలందఱు దల్లులనియుఁ దానువారి కు మారుఁడనియుఁ దలఁచుచు స్త్రీలమీఁదకోరిక తప్పించుకొనవలయును

ఋతుకాలము=బహిష్ఠైనది మొదలు 16 దినములు. అందు మొ దటి నాలుగుదినములు, పదునొకండవ దినమును బదుమూ డవదినమును నిందితములు. అష్టమి, ఏకాదశి, చతుర్దశి, పూ ర్ణిమ, అమావాస్య, సంక్రాంతి, వ్రతదినములు, సూతకది నములును నిందితములు. కావున నీదినములయందు స్త్రీసంప ర్కముకూడదు. మనదీపమని ముద్దుపెట్టుకొనినచో మూతి కాలును. అట్లే స్వభార్యయైనను ఋతుకాలములయందు దప్ప తక్కినకాలములయందు సంభోగముకూడదు. శ్రాద్ధమం

దు భుజించిన బ్రాహ్మణుఁడు తన భార్యకోరినను నాడుసంపర్కము చేయఁగూడదు. ఋతుస్నానము చేసిన మూఁడుదినములకులోపలఁ గామాతురుఁడై యుండినను రమింపఁ గూడదు. ఒకపడకయందుఁ బవళించుటయును గూడదు. ప్రాతఃకాలము,పగలు, అర్ధరాత్రములయందును సంధ్యాకాలములయందును గమింపఁగూడదు. దితి సంధ్యాకాలమున కశ్యపునితో బలాత్కారముగ రమింప హిరణ్యకశిపుఁడు హిరణ్యాక్షులు బుట్టి సంధ్యాకాల దోషముచే అతి క్రూరులయిరి. కనుక సంధ్యాకాలమందు సంగమము కూడదు. రాత్రికాలమందే స్త్రీసంభోగముకూడునుగాని పగటఁగూడదు.

"ప్రాణంవాఏతే ప్రస్కందన్తి యేదివారత్యాసంయుజ్యన్తే
బ్రహ్మచర్య మేవ తద్యద్రాత్రౌ రత్యాసంయుజ్యన్తే"

ప్రశ్నోపనిషత్-ప్రథమప్రశ్న 13.

అట్లు కానియెడ

4 వ దినమున ననఁగా స్నానదినమున రమింపగానిల్చిన గర్భమందలి శిశువల్పాయువును దరిద్రమును బొందును.

11 వ దినమున నిల్చిన గర్భ మధర్మమందిచ్ఛగలయాఁడు శిశువును బొందును.

13 వ దినమున నిల్చిన గర్భమున వర్ణసంకరురాలగు కూతురు కలుగును. ఇది నిశ్చయము.

ఉపరతి వలన నిల్చిన గర్భము స్త్రీయొక్కయాకార చేష్టలు గల నపుంసకునిబొందు; లేకున్న బురుషచేష్టలు గల స్త్రీయైనని లూచును. అఱుమాసములుమిగిలిన గర్భిణి స్త్రీనిఁ రమింపఁగూడదు. బ్రహ్మచర్యనియమమునుసమస్తమైనవారును జరుపవలయును.

11. నియమము:—స్వాధ్యాయము, సంతోషము, శౌచము, త్రివిధతప స్సులు, ఈశ్వరప్రణిధానము నని యైదువిధములు.

1. స్వాధ్యాయము=వేద మూలమంత్రములను పఠించుట.

(1) వాచికము—నోట బిగ్గరగా యితరులకు వినబడు నట్లు చెప్పుట,

(2) ఉపాంశువు—యితరులకు వినబడకుండ ధ్వనిగలుగ కుండ మనస్సుననే పఠించుట.

(3) మానసికము—ధ్వని లేకుండ బ్రత్యక్షరమును విర ళించి నెమ్మదిగా మనసున జపముచేయుట.

అన్నిటిలోనను మానసికము ముఖ్యము.

"True prayer is voiceless"

2. సంతోషము=సుఖమునకు సంతోషింపక దుఃఖమునకు వ్యస న పడక ప్రారబ్ధమువలన నేవేళ కేదిప్రాప్తించినను యదృ చ్ఛాలాభ సంతుష్టితో నుండి నిత్యతృప్తి నొందియుండుట.

3. శౌచము=మలినము లేకుండుట.

(1) బాహ్యశౌచము—స్నానము మొదలగు వానివలన శరీరముయొక్క వెలుపలిమలమును బోగొట్టుట.

(2) అంతరశౌచము— అరిషడ్వర్గమును బంచమలముల ను విడనాడి మనస్సును బరిశుద్ధముగా నుంచు కొనుట.

4. త్రివిధతపస్సులు:—

(1) శరీరతపస్సు—యమమునందలి అహింస అస్తేయ ము సత్యము అపరిగ్రహము బ్రహ్మచర్యము అ నునవియును శౌచము నందలి బాహ్యపరిశుద్ధము

అంతరపరిశుద్ధము అనునదియును అణకువయును విధేయతయును గలిగి దేవతలను పెద్దలను బ్రాహ్మణులను గురువులను పండితులను సన్యాసులను హంసలను పరమహంసలను అవధూతలను సాధులను బూజించుట శరీరతపస్సు.

(2) వాక్తపస్సు—సత్యములై మనోహరములగు మాటలాడుట. వేదమూలమంత్రములను పఠించుట వాక్తపస్సు.

(3) మనోతపస్సు—మనోనిగ్రహమును మనశ్శుద్ధియును మంచినడతయును గలిగియుండుట. నిర్మలమగు మనస్సు గలిగి యుండుట మనోతపస్సు.

5. ఈశ్వర ప్రణిధానము :—

సీ॥ కరణంబు లఖిలోపకరణంబులునుగాఁగఁ
ప్రాణంబు లుపచారభటులుగాఁగ
గంగాప్రముఖనాడికలు జలంబులుగాఁగ
షట్కమలములు పుష్పములుగాఁగ
జఠరాగ్ని జ్వాలా ముజ్జ్వలధూపవిధిగాఁగఁ
బటుజీవకళలు దీపములుగాఁగ
నుదితానందంబు నైవేద్యముంగాఁగ
రవిశశిజ్యోతు లారతులుగాఁగ

గీ॥ నంగ దేవాలయమున సహస్రకమల
పీఠమున శాంతి జనకజోపేతుఁడగుచుఁ
జెలగుఁ బరమాత్మ రాము సద్భించుచుంట
తత్త్వవిదు లీశ్వరప్రణిధానమండ్రు.

జ్ఞానేంద్రియములును గర్మేంద్రియములు నంతరింద్రియములును బాహ్యాపాత్రములుగను దశవిధప్రాణములు పనిబాగులవాండ్రుగను గంగాయమునాసరస్వత్యాది నామములుగల యిడా పింగళా సుషుమ్నా దులగునాడు లభిషేకాది జలములుగ మూలాధార స్వాధిష్ఠానమణిపూరకఅనాహత విశుద్ధ ఆజ్ఞేయములను షట్కమలములు పుష్పములుగను జఠరాగ్నిధూపముగను జిత్కళలు దీపములుగను బ్రహ్మానందము నైవేద్యముగను సూర్యచంద్రులమండలజ్యోతు లారతులుగను జేసి శరీరమనెడు దేవాలయమందు సహస్రార కమలమనెడి సింహాసనముపైన శాంతియనెడు సీతతోఁగూడియుండు పరబ్రహ్మస్వరూపుఁడగు శ్రీరాముని నెల్లప్పుడు పూజించుచుండుటయే, యీశ్వరప్రణిధాన మని తాత్పర్యము.

III ఆ స న ము లు.

ఆసనము లెనుబదినాలుగు లక్షలు. అందు ముఖ్యములగునవి వివరింపఁబడును.

1. పద్మాసనము.—కుడితొడమీఁద నెడమపాదము నెడమతొడమీఁదఁ గుడిపాదమునుంచి వెనుకప్రక్కఁగఁ గుడిచేతితోఁ గుడికాలిబొటనవ్రేలు నెడమచేతితో నెడమకాలిబొటనవ్రేలును బట్టుకొని గడ్డము వక్షస్థలమునకు దగులునట్లుగఁదల వంచి భ్రూమధ్యమందు దృష్టినిలిపియుండునది. ఇది గృహస్థులకు ముఖ్యము.

2. సిద్ధాసనము.— ఆసనమందు (మలద్వారమున) నెడమకాలి మడిమయు లింగస్థానమందు(మూత్రద్వారమున) కుడికాలి మడిమయు నునిచి, శరీరము వంకర లేకుండ నిలిపి కొంచెముగా తలవంచి సగముకన్నులుమూసి నిశ్చాలితనేత్రుఁడై భ్రూమధ్యమందు దృష్టిని నిలిపి ఆత్మావలోకన చేయునది.

గృహస్థులకు పద్మాసనము ముఖ్యము. తక్కినయాశ్రమస్థులకు సిద్ధాసనము ముఖ్యము. యీఆసనము వలన మనస్సు నిర్మలమగును. ఇంద్రియనిగ్రహముగలిగి తద్వారా దేహదారుఢ్యమున్ను ముఖవర్చస్సున్ను కలుగును. ముఖము షోడశకళాపరిపూర్తియై యుండును.

3. భద్రాసనము:— కాలిచీలమండలను అండములక్రింద నునిచి రెండుమడిమలను రెండుచేతులఁ బట్టుకొని కదలక భ్రూమధ్యమున దృష్టిని నిలుపునది.

4. సింహాసనము:— ఎడమపిఱ్ఱక్రిందఁ గుడికాలిమడిమయు కుడిపిఱ్ఱక్రింద నెడమకాలిమడిమయు నునిచి తనరెండుచేతుల వ్రేళ్ళను రెండుమోకాళ్ళమీఁద సవ్యముగ వెడల్పుగనునిచి నిక్కి సరిగాకూర్చుండి నోరుదెఱచికొని భ్రూమధ్యమందు దృష్టిని నిలిపి ఆత్మావలోకన జేయునది.

☞ పద్మాసనము సిద్ధాసనము భద్రాసనము సింహాసనములను నాలుగుయాసనంబులును ముఖ్యంబులని తెలియునది.

5. వీరాసనము.— ఒకతొడమీఁద నొకపాదమును మఱియొకతొడక్రింద రెండవపాదమును జేర్చి శరీరమును వంకర లేకుండ నిలిపి భ్రూమధ్యమందు దృష్టినిలిపియుండునది.

6. మతాంతరపద్మాసనము.— కుడితొడమీఁద నెడమపాదమును యెడమతొడమీఁద కుడిపాదమును వెలికిలనుంచి తొడపై హస్తములనుంచి ముక్కుకొనయందు లక్ష్యమునునిలిపి నెమ్మదిగ వాయువును పూరించుటచే మతాంతరపద్మాసనము.

7. బద్ధపద్మాసనము.— కుడితొడమీఁద నెడమపాదమును నెడమతొడమీఁదఁ గుడిపాదమునుంచి వెనుక [illegible]గ కుడిచేతి

తోఁ గుడికాలిబొటనవ్రేలు నెడమచేతితో నెడమకాలిబొట
నవ్రేలును బట్టుకొని గడ్డము వక్షస్థలమునకుఁ దగులునట్టుగ
దలవంచి రేచించి యూర్ధ్వముఖవ్యాపనముచేసి కుండలిని మేల్కొ
లించి భ్రూమధ్యమందు దృష్టిని నిలుపవలెను. దీనినే ముక్త
పద్మాసనమనియుఁ బద్ధపద్మాసనమనియుఁ జెప్పుదురు.

8. కుక్కుటాసనము:—కుడితొడమీఁద నెడమపాదము నెడమతొడ
మీఁదఁ గుడిపాదము నుంచి గడ్డము వక్షస్థలమునకు దగులు
నట్టుగఁ దలవంచి పిక్కలకుం దొడలకును నడుమ జేతుల
దూర్చి యాచేతులను నేలమీఁద మోపి పైకి లేచినట్లుండి
భ్రూమధ్యమందుండు చిద్బిందువును జూచుచుండునది.

9. కూర్మాసనము:—కాలి మడిమలమీఁదఁ గూర్చుండి భ్రూమధ్య
మందు దృష్టిని నిలుపునది.

10. ఉత్థానకూర్మాసనము:—కుడితొడమీఁద నెడమపాదము నెడమ
తొడమీఁదఁ గుడిపాదము నుంచి గడ్డము వక్షస్థలమునకు
దగులునట్టుగఁ దలవంచి తన రెండుచేతులతో తనకంఠమును
బట్టుకొని వెలికిలబడియుండి భ్రూమధ్యమందలి చిద్బిందువును
జూచుచుండెనేని యుత్థానకూర్మాసన మని చెప్పఁబడును.

11. మతాంతర సిద్ధాసనము:—లింగస్థానమునకు మీఁదుగా నెడమ
కాలిమడిమ నునిచి ఆమడిమపైన కుడికాలిమడిమ నునిచి
భ్రూమధ్యావలోకన చేయుచుండుటయే మతాంతర సిద్ధాసన
మని చెప్పుదురు.

12. స్వస్తికాసనము:—పిక్కలకును దొడలకును నడుమఁ బాదములఁ
జేర్చి శరీరమువంకర లేకుండ నిలిపి భ్రూమధ్యమందు దృష్టిని
నిలిపియుంచునది.

13. యోగాసనము:—ఎడమతొడక్రింద కుడిపాదమును కుడితొడ క్రింద నెడమపాదము నుంచి తొడలనడుమఁ జేతులు గ్రుచ్చి పిక్కలఁబట్టుకొని శరీరము వంకర లేకుండ నిలిపి భ్రూమధ్య మందలి చిద్బిందువును తిలకించుచుండ్డానిని యోగాసన మని చెప్పుదురు.

14. గోముఖాసనము:—ఎడమకాలి మడిమ కుడివీఁపుప్రక్కగాను కుడికాలిమడిమ యెడమవీఁపుప్రక్కగాను మోకాలిమీఁద మోకాలు గదియనుంచి శరీరమువంకర లేకుండ నిలిపి, భ్రూమధ్యమందు దృష్టిని నిలుపునది.

15. కపాలాసనము:—కాళ్ళమీఁదికిని దల క్రిందికి నునిచి, భ్రూమధ్య మందు దృష్టి నిలిపి యుండునది. ఈఆసనము నిత్యము క్రమ క్రమముగా నొకజాము అభ్యాసము చేయుచుండిన సమస్త రోగములనునివర్తిచేయును. జఠరాగ్ని ప్రజ్వరిల్లఁ జేయును. అల్పభోజనముచేత వాయుసంచారము తగ్గించును. శరీరము బహు తేలికగ నుండును. ఇట్లు మూఁడుసంవత్సరము లభ్య సించెనేని సాక్షాత్పరశివుఁడే యగును.

16. ముక్తాసనము:—ఎడమకాలి మడిమచే గుదస్థానమును గప్పి, కుడి పాదము నెడమతొడమీఁద నునిచి భ్రూమధ్యమందు దృష్టి నిలిపి యుంచునది.

17. ధనురాసనము:—కాలిబొటనవ్రేళ్లను రెండుచేతుల వీఁపువెనుక చెవులకుసరిగాఁ బట్టి భ్రూమధ్యావలోకన చేయుచుండానేని ధనురాసన మనదరు.

18. మయూరాసనము:—చేతుల నేలమీఁదమోపి మోచేతుల నాభియిరుప్రక్కల నునిచి ముఖము పైకెత్తి రెండుకాళ్ళ

చాఁచి నెమలి పోకవలె పైకెత్తి భ్రూమధ్యమందలి చిద్బిందువును తిలకించుచున్న మయూరాసనమగును.

19. టిట్టిభాసనము — పాదములు వెలికిలనుండ శిరస్సు పైఁగదియించి తలను గట్టిగ పాదములతో పట్టుకొని చేతులతోఁ బూసికగా నిలిచి ముడ్డిని పైకెత్తి ఆత్మావలోకన చేయఁగా టిట్టిభాసన మని చెప్పుదురు.

20. అర్భకాసనము — గొంతుకూర్చుండి మోకాళ్ళమీఁద తలపెట్టి మోకాళ్ళను చేతులతో చుట్టిపట్టుకొని లక్ష్యానుసంధానము చేయఁగా అర్భకాసన మని చెప్పుదురు.

21. కామదహనాసనము. — కాలివ్రేళ్లు మడిచి భూమిమీఁద నిలిపి మోకాళ్ళక్రిందనూఁక మడిమలమీఁద పిఱుదులనుంచి కూర్చొని హంసదండమునీఁద చేతులనూని నిక్కి భ్రూమధ్యమందు లక్ష్యముంచి ఆత్మావలోకన చేయఁగా కామదహనాసన మని చెప్పుదురు.

22. పూర్వతానువాసనము. — కాలివ్రేళ్ళు మడిచి భూమిమీఁద నిలిపి మడమలు పిఱుఁదులను జేర్చి తలను చేతులతోను నడుమును మోచేతులతోను అదిమి పట్టుకొని నడుమును నిక్కించి భ్రూమధ్యమందలి ముక్తికాంతను చూచుచుండఁగా పూర్వతానువాసన మని చెప్పుదురు.

23. పశ్చిమతానువాసనము. — నేలమీఁద రెండుకాళ్ళను జక్కగా జాచి మోకాళ్లమీఁదఁ దలపెట్టి రెండుకాళ్ళుల బొటనవ్రేళ్ళను రెండుచేతులం బట్టికొని భ్రూమధ్యమందు దృష్టినిలిపి యుంచునది.

☞ అన్ని యాసనములలోనను సుఖాసనము పరమశ్రేష్ఠమైనది

24. సుఖాసనము.—అంతర బాహ్యాదృశ్యములన్నియుఁ బరబ్రహ్మ స్వరూపమనియు, ఆపరబ్రహ్మస్వరూపమే తానని యుండలఁచి యేసంకల్పమును లేక, నిస్సంకల్పుఁడై బడలిక, జాడ్యము, నిద్ర, ఆయాసము మున్నగునవి యేపరబ్రహ్మస్వరూపమున నుండుటచేతఁ గలుగవో యట్టియునికియే సుఖాసనము. ద్రష్ట, దర్శన, దృశ్యములు, (అనఁగాచూచువాఁడు,చూపు, చూడఁబడునది.—respectively) యేపరబ్రహ్మమందు లయ మగుచున్నవో, యట్టిపరబ్రహ్మమునందే దృష్టినిలుపవలెంగా ని యభ్యాసకులవలె భ్రూమధ్యమున లక్ష్యములు నిలుప రాదు. ఇదియు యమనస్క రాజయోగ లక్షణము.

IV. ప్రాణాయామము.

ప్రాణాయామము ప్రాకృతప్రాణాయామమని వైకృతప్రాణాయామ మని కుంభకప్రాణాయామమని మూఁడు విధములు.

1. ప్రాకృతప్రాణాయామము=అజపరూపమంత్రయోగము. (చూడుము 49 పుట.)

2. వైకృతప్రాణాయామము=ఎడమముక్కున వాయువును బూ రించి సగభాగము కుంభకమందు నిలిపి కడమసగమును కుడిముక్కున రేచింపవలెను. మఱలఁ గుడిముక్కునఁ బూరించి సగము కుంభకమందు నిలిపి, కడమసగమును నెడమముక్కున రేచింపవలెను. ఈరీతిన యథాశక్తిగఁ బ్రాణాయామము చేయుచుండవలెను.

3. కుంభకప్రాణాయామము—మూలబంధ ఉడ్యాణబంధ జా లంధర బంధములఁగావించి, వాయువును పూరింపక, రే చింపక ఏకరీతిని నిలుపుట.

☞ పూరకము—ఉత్పత్తి; రేచకము—సంహారము; కుంభకము—స్థితి.

పూరించుట=ప్రాణవాయువును మూలాధారమునుండి బ్రహ్మరంధ్రప ర్యంతము సుషుమ్నానాళద్వారముగ నుత్థాపనము చేయుట. దీనినే కుండలిని పెకలించుట యనియు చెప్పుదురు.

రేచించుట=బ్రహ్మరంధ్రపర్యంతము పూరించిన వాయువును మఱల సుషుమ్నానాళద్వారముగ మూలాధారమునకుఁ జేర్చుట.

కుంభించుట=పూరించినవాయువును గొన్నినిముషములు రెండుముక్కులు మూసి రేచించకుండ బ్రహ్మరంధ్రమందు అనఁగా కపాలకుహర మందు నిలుపుట. ఇదియే ఊర్ధ్వకుంభకము.

అధోకుంభకము=రేచించినవాయువును గొన్ని నిముషములు రెండుము క్కులుమూసి, పూరించకుండ మూలాధారమందు నిలుపుట. ఇదియే అధోకుంభకము.

☞ ప్రాణాయామము రెండుభాగములు. — కుడిముక్కును మూసి యెడమముక్కుగుండ వాయువును లోపలికిఁబీల్చి, ఎడమముక్కు మూసి కుడిముక్కుగుండ వాయువును లోపలినుండి విడుచుట పూర్వభాగము. ఎడమముక్కు మూసి కుడిముక్కుగుండవాయు వును లోపలికిఁ బీల్చి కుడిముక్కుమూసి యెడమముక్కుగుండ వాయువును లోపలినుండివిడుచుట ఉత్తరభాగము.

మూలబంధము=ఎడమకాలి మడమచేత గుదస్థానమునుమూయుట.
ఉడ్యాణబంధము=కుడికాలి మడమచేత నాభిస్థానమునుమూయుట.
జాలంధరబంధము=తలవంచి, గడ్డము ఱొమ్మునందుంచుట.

యోనిబంధము=కాలి మడమచేత గుదస్థానమును మూయుచు అపానవాయువును ఊర్ధ్వముఖముగా పయికి పీల్చి యుండు నది యోనిబంధము.

ఈవిధముగఁబ్రాణాయామము నిత్యము నభ్యాసము చేయుటవలన శరీరము తేలిక యగును. అభ్యాసము కానుకాను కేవలకుంభకమగును,

చెమటపట్టును. ప్రాణాయామము చేయుటవలన పైత్యము దగ్గు మొదలగు వ్యాధులు నెమ్మదించును. ఏవ్యాధియు నుండదు. భోజనానంతర మీయభ్యాసము చేయఁగూడదు. తెల్లవారుజామునఁ జేయుట యుక్తము

Note—యమనియమాసనంబులు అభ్యసించిన పిమ్మట నే ప్రాణాయామ మభ్యసించవలయును. అట్లుగాక ముందుగాఁ బ్రాణాయామ మభ్యసించినచో హృదయవ్యాధులకుఁ గారణమగును. కావున జాగరూకత గలవారై యమనియమాసనంబులు ముందు అభ్యసించునది.

V. ప్రత్యాహారము.

జ్ఞానేంద్రియములను కర్మేంద్రియములను అంతరింద్రియములను వానివాని విషయములకుఁబోనీయక మఱలించుట ప్రత్యాహారము ఈప్రకారము నిత్యము నభ్యసించిన నింద్రియములు స్వాధీనములగును. ప్రాణాయామమువలన వాయువు నిలిచినపు డింద్రియవ్యాపారములును నిలుచును. మనసు సైతము నిలుచును.

జ్ఞానేంద్రియములు:

- శ్రోత్రేంద్రియము—(చెవి) వర్ణరూప ధ్వనిరూపములైన సకల శబ్దములను వినును.
- త్వగింద్రియము—(చర్మము) మృదువు కఠినము ఉష్ణము శీతము మొదలగు గుణములను తాఁకుటవలన గ్రహించును.
- చక్షురింద్రియము—(కన్ను) పొట్టి పొడుగు లావు సన్నము గల రూపములను నలుపు తెలుపు పసుపు నీలము సునీలము యింద్రనీలము పీతము ఎఱుపు ఆకుపచ్చ మొదలుగాఁగల రంగులుగల అనేకరూపములను జూచును.
- జిహ్వేంద్రియము—(నాలుక) ఉప్పు పులుసు కారము తీపు చేదు వగరు అను రుచులను గ్రహించును.
- ఘ్రాణేంద్రియము—(ముక్కు) సుగంధ దుర్గంధములగు వాసనలను గ్రహించును.

కర్మేంద్రియములు.
- వాగింద్రియము:—(నోరు) శబ్దములను బలుకును.
- పాణీంద్రియము:—(చేయి) ఇచ్చుట పుచ్చుకొనుట మొదలగుపనులు చేయును.
- పాదేంద్రియము:—(కాలు) నడుచుట ఎగురుట పరుగెత్తుట మొదలగు పనులు చేయును.
- పాయ్వింద్రియము—(గుదము) మలవిసర్జనము చేయును.
- ఉపస్థేంద్రియము:—(యోని లేక శిశ్నము) మూత్రవిసర్జనము చేయును. సురతాదులచేత నానందించును.

అంతరింద్రియములు
- మనస్సు—కోరికలను బుట్టించును.
- బుద్ధి—నిశ్చయించును.
- చిత్తము—ఆలోచించును.
- అహంకారము—మూర్ఖముతో పనులు చేయించును.

ఈపదునాలు గింద్రియములను తమతమవ్యాపారములకుఁ బోనీయక నిలుపవలెను. ఏసంగతినైన నాలోచించునప్పుడు మనస్సు ఆపనియందే నిలుచును. అట్టిసమయమున నెదుట నున్నవస్తువు కన్నులకుఁగనుపడదు ఇతరులు చెప్పుమాటలును వినఁబడవు. ఇది సర్వత్ర యనుభవమువలనఁ దెలియువిషయమే. అదేప్రకారముమనస్సుపరబ్రహ్మస్వరూపమందులయమైనఁ బదునాలుగింద్రియములును వ్యాపారశూన్యములైనిలుచును.

VI ధారణము.

మూలాధారము, స్వాధిష్ఠానము, మణిపూరకము, అనాహతము, విశుద్ధము, ఆజ్ఞేయము, సహస్రారము ననెడుకమలములయందు (అనఁగా చక్రములయందు) వానికి నధిదేవత లయినగణపతి, సరస్వతితోడి బ్రహ్మ, లక్ష్మితోడివిష్ణువు, గౌరితోడిరుద్రుఁడు, ఈశ్వరుఁడు, సదాశివుఁడు, పరమాత్మ (respectively) యనువాని నాయాస్థలముల యందు

ధ్యానించునపు డాయాచక్రములయందు మనస్సును నిలుపుటయే ధారణము. ఈప్రకారముగ నిత్యము నభ్యసించినచో శరీర మెట్లునిలిపిన అట్లు నిలుచును. అభ్యాసమందు చెమటపట్టును. మనస్సణగి యుండును. వృత్తిరహిత మగును. వాయువుయొక్క రాకపోక లనుదిన మొక జాము నిలిపిన సమర్థుఁ డగును.

VII ధ్యా న ము.

ధ్యానము సగుణధ్యానమనియు నిర్గుణధ్యానమనియు రెండువిధములు:—

1. సగుణధ్యానము:—హృదయపద్మమందు విరాట్పురుషుని నిలిపి మనస్సుచేత సమస్త వస్తువులను గల్పించి షోడశోపచారములను జేసి ధ్యానింప వలెను. పయినవ్రాసిన "నియమ" మందలి యీశ్వరప్రణిధానలక్షణమును జూడుఁడు. (చూ—పుట. 58)
2. నిర్గుణధ్యానము:—వీరాసనమున నుండి, చేతులను తొడలమీఁద నుంచుకొని నేత్రంబులు మూసి, "అహంబ్రహ్మాస్మి" అను న్యాయముచొప్పునఁ బరబ్రహ్మస్వరూపమే తాననని, నిర్వికల్పనిష్ఠఁ గలిగి యుండుట. స్థూలసూక్ష్మకారణశరీరములు తానుగానని యుఁ బంచప్రాణములు ఉపవాయువులు తానుగాననియుఁ బదునాలు గింద్రియములు తానుగాననియు, శరీరప్రాణేంద్రియము లకుఁ దానుసాక్షి ననియు, నట్టిసాక్షిత్వమును వృత్తియేగనుక పరబ్రహ్మస్వరూపమే తా ననియు, సర్వదా బ్రహ్మనిష్ఠయందే యుండుట.

ఇట్లుధ్యానము చేయుట నిత్యము నభ్యాసము చేయఁగ నాత్మజ్యోతి దరిశన మిచ్చును. సత్యజ్ఞానానంద నిత్యనిర్మలాఖండ స్వరూపమగు పరబ్రహ్మమే తాననెడి నిశ్చయము స్వానుభవవేద్య మగుదాఁక సర్వకాల సర్వావస్థలయందు ప్రారబ్ధనాశపర్యంతము దేహావసానపర్యంతము నిర్వికల్పబ్రహ్మనిష్ఠ గలిగియుండుటే నిర్గుణధ్యానము.

VIII. సమాధి.

శ్లో॥ సవికల్పో నిర్వికల్ప స్సమాధి ర్ద్వివిధా భవేత్
దృశ్యశబ్దాను విద్ధోఽయం సవికల్పః పునర్ద్వివిధా॥

సమాధి సవికల్పమని నిర్వికల్పమని రెండువిధములు. అందు సవికల్పము దృశ్యానువిద్ధసవికల్పమని శబ్దానువిద్ధసవికల్పమని రెండువిధములు. ఈమూఁడును బాహ్యాంతర భేదములచేత నాఱు విధములయ్యెను. సమాధి ముక్తికిమార్గము. ముముక్షువులకు సహజనిర్వికల్పసమాధియు సుఖాసనమును ముఖ్యములు.

సమాధి సవికల్పమని నిర్వికల్పమని రెండువిధములు:—

1. సవికల్పసమాధి. ఇది రెండువిధములు.

 (1) దృశ్యానువిద్ధసవికల్పసమాధి.

 (2) శబ్దానువిద్ధసవికల్పసమాధి.

2. నిర్వికల్పసమాధి.

ఇవి బాహ్యాంతరభేదములచేత నాఱువిధములు. వానివివరము.

1. బాహ్యదృశ్యానువిద్ధసవికల్పసమాధి :— బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులనెడి త్రిమూర్తులు యింద్రాదిదేవతలు మనుష్యులు పశువులు పక్షులు క్రిమికీటకాదులు మొదలగు చేతనములును కొండలు గుహలు పర్వతములు మొదలుగాఁగల అచేతనములును నేత్రములకు గోచరములగు బాహ్యదృశ్యము లనెడుసమస్తచేతనాచేతనములును దన తెలివియందేపుట్టి నశించును గనుక నట్టిదృశ్యములకుఁ దానువిలక్షణుఁడ ననియుఁ బరబ్రహ్మస్వరూపమే తాననియుఁ దలంచుట బాహ్యదృశ్యానువిద్ధసవికల్పసమాధి యనఁబడును.

2. అంతరదృశ్యానువిద్ధసవికల్పసమాధి :—తనయందు స్వభావము చేత, బుట్టు నంతరదృశ్యములకు ననఁగా వృత్తులకుఁ దానువిలక్షణుఁడననియుఁ బరబ్రహ్మస్వరూపమే తాననియుఁ దలంచుటఅంతర దృశ్యానువిద్ధసవికల్పసమాధి యని చెప్పుదురు.

3. బాహ్యశబ్దానువిద్ధసవికల్పసమాధి:— బాహ్యశబ్దములనెడుసమస్త నామములకుఁ దాను విలక్షణుఁడ ననియు నామరూపక్రియారహిత మగు పరబ్రహ్మస్వరూపమే తాననియుఁదలంచుచు ఆనందముననే దేలుచుండుట బాహ్యశబ్దానువిద్ధసవికల్ప సమాధి యని తెలియునది.

4. అంతర శబ్దానువిద్ధసవికల్పసమాధి:— అంతరశబ్దములనెడు కామక్రోధలోభమోహమదమాత్సర్యములు మొదలగువానికి ప్రణవనాదమందలి చిణీనాదము, చిణిచిణీనాదము, ఘంటానాదము, శంఖనాదము, వీణానాదము, తాళనాదము, వేణునాదము, భేరీనాదము, మృదంగనాదము, మేఘనాదములను దశవిధనాదంబులకుఁదాను విలక్షణుఁడననియుఁ బరబ్రహ్మస్వరూపమే తాననియు దలంచుటఅంతరశబ్దానువిద్ధసవికల్పసమాధియని చెప్పఁబడును.

5. బాహ్యనిర్వికల్పసమాధి:— పైనాలుగువిధములగు సవికల్పసమాధులయందును స్థిరమై అంతరబాహ్యములయందుఁ దనకంటె భిన్నమయిన దేదియుఁదోచక పరబ్రహ్మస్వరూపముగనె కనుపించుట బాహ్యనిర్వికల్పసమాధి యనఁబడును.

6. అంతరనిర్వికల్పసమాధి:— తాను విలక్షణుఁడ ననెడువృత్తియు లేక తానే పరబ్రహ్మ స్వరూపమనెడు వృత్తియు లేక, యఖండపరిపూర్ణ సచ్చిదానందపరబ్రహ్మస్వరూపమై తాను తానై యుండుట అంతరనిర్వికల్పసమాధియని ప్రసిద్ధము.

(అనుభవమువలననే తెలిసికొనవలయును.)

ఈసమాధులయందు వాయువుపూర్తిగానిలుచును. నిద్రకంటెనధికమయిన సుఖము కలుగును. సమాధినిష్ఠాగరిష్ఠునకు నన్నపానాదులయందుఁ గోరికయుండదు. బంగారము మట్టియు సమముగ నేతోఁచును. అతనికి శీతోష్ణములు, సుఖదుఃఖములు, జాతిమతములు, శాస్త్రములు, కర్మలు, నుండవు. భూషింపఁడు. కొట్టఁడు కొట్టఁబడఁడు. తిట్టఁడు తిట్టఁబడఁడు. చక్రవిషయమున సహస్రారమందు సమాధిని గూర్చి వ్రాయఁబడును.

☛ మఱియుసంప్రజ్ఞాతసమాధియని అసంప్రజ్ఞాతసమాధియని రెండు విధములు. అందు—మనస్సు పూర్తిగా అయిక్యము కాకుండా వుండేస్థితిగల సమాధి సంప్రజ్ఞాతసమాధి యనియు మనస్సు పునరావృత్తిరహితముగా అయిక్యమయి బ్రహ్మానందమున మునిగియుండేస్థితిగలసమాధిఅసంప్రజ్ఞాతసమాధియనియుఁజెప్పుదురు. సంప్రజ్ఞాతసమాధియందు ప్రజ్ఞయుండును అసంప్రజ్ఞాతసమాధియందు ప్రజ్ఞలేదు. ఈయసంప్రజ్ఞాతసమాధియే అంతరనిర్వికల్ప సమాధి యని తెలియునది. యీరెంటికిని భేదమేమియు లేదు.

శ్రమలేక నిర్వాణప్రాప్తి కానేరదు. సకల ప్రాణులు మరణించుటయందు ఆత్మ నేత్రములగుండానో లేక అధోముఖముగా మూలాధారముగుండానో లేక మరియేద్వారముననో బయలువెడలును. ఇట్టిసమాధులయందు అభ్యసించిన సమాధినిష్ఠాగరిష్ఠునకు కపాలకుహరము అనఁగా బ్రహ్మరంధ్రముగుండా ఆత్మ అంతరాత్మ పరమాత్మ బయలువెడలును. సమాధినిష్ఠుని శరీరము మంచికళలు గలిగియుండును. ఏస్త్రీ చూచినను మోహించునట్లు ప్రకాశమానముగ నుండును. స్వప్రకాశము దానంతట ఆదే బయలువెడలును. చిత్తము ప్రాణవాయువుతోకూడా సుషుమ్నతోకలియను చిత్తనిరోధమగును. అప్పుడు మనస్సునిలుచును.

Note—ప్రాణాయామముగాని సమాధులుగాని అభ్యాసకులు జాముకు (3 hours) మించి చేయగిట్టదు. స్త్రీసంపర్కమువలన బలహీనము యింద్రియనష్టముఅగును. స్త్రీసంపర్కము లేకుండ యోగాభ్యాసముచేయువానికి శరీరమంతా సుగంధము వ్యాపించును. విశేషముగా స్త్రీసంపర్కము గలవానికి శరీరమంతయు దుర్వాసన యగును.

☞ సమాధికివిఘ్నములు—రోగము,బడలిక,సందేహము, అజాగ్రత, సోమరితనము, విషయలోలత్వము, తప్పుఅభిప్రాయము, స్థిరములేమి,బాధ,హీనత్వము,జాడ్యము,ఆయాసము,దగ్గు మొదలుగాఁగలవి. ఇవి యున్నప్పుడు సమాధులు చేయగిట్టదు.మున్ముందుగా ప్రతిబంధములనునివర్తిఁజేసుకొని సమాధినిష్ఠలకుఁబోవలయును.

☞ తత్వములు—పాదము మొదలు మోకాళ్లవఱకు లకారము బీజము పృథివీతత్వము,మోకాళ్లు మొదలు గుదస్థానమువఱకు వకారము బీజము ఆపోతత్వము, గుదము మొదలు హృదయము వఱకు రకారము బీజము అగ్నితత్వము, హృదయము మొదలు భ్రూమధ్యమువఱకు యకారముబీజము వాయుతత్వము, భ్రూమధ్యము మొదలు కపాలకుహరము వఱకు హకారముబీజము ఆకాశతత్వము అని తెలియునది.

పంచదశ యోగాంగములు.

యమము, నియమము, త్యాగము, మౌనము, దేశము, కాలము, ఆసనము, మూలబంధము, దేహసామ్యము, దృష్టిస్థితి, ప్రాణాయామము ప్రత్యాహారము, ధారణము, ధ్యానము, సమాధియని పదునైదు యోగాంగములు. అందు :—

1. యమము—పృథివ్యాపస్తేజోవాయురాకాశము లనెడుపంచభూతములు, స్థూలసూక్ష్మకారణ శరీరములు, శ్రోత్రత్వక్చక్షుర్జిహ్వా

ఘ్రాణముల నెడు జ్ఞానేంద్రియములు, వాక్పాణిపాదపాయూపస్థల నెడు కర్మేంద్రియంబులు, మొదలగు బాహ్యదృశ్యములును; మనోబుద్ధి చిత్తాహంకారముల నెడు నంతరింద్రియములు, ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానము లనెడు పంచప్రాణములు, నాగకూర్మకృకర దేవదత్త ధనుంజయు లనెడు నుపవాయువులు, మొదలగు నంతరదృశ్యములును; పరబ్రహ్మస్వరూపమనియు, అయవాఙ్మానసగోచరమగు పరబ్రహ్మమే తాననియుఁ దలంచుట యమమని చెప్పఁబడును.

2. నియమము—చతుర్దశేంద్రియములకును వాని వాని విషయములకును దాను విలక్షణుఁడననియు, సచ్చిదానందస్వరూపుఁడ ననియు, సత్వరజస్తమోగుణసంబంధములైన వృత్తులు లేనివాఁడననియు, బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యశూద్రు లనెడు జాతులు లేనివాఁడననియు, స్థూలసూక్ష్మస్వరూపములు లేనివాఁడ ననియుఁ బేరు లేనివాఁడననియు, గనుకనే నామరూపక్రియారహితుఁడననియుఁ దెలిసికొని, సర్వకాలసర్వావస్థలయందును బ్రహ్మానందములో మునిఁగియుండుట.

3. త్యాగము—శరీరము యింద్రియములు మనస్సు ప్రాణములు మొదలుగాఁగలవి తానుగానని వానియందభిమానము వదలియుండుట; సంకల్పరాహిత్యము.

4. మౌనము—“యతోవాచోనివర్తంతే అప్రాప్యమనసాసహ” మనస్సుతోఁగూడఁ బరబ్రహ్మమును జెందనేఱక వాక్కులు మఱలుచుండును; అట్టి పరబ్రహ్మమునందే మనస్సునుమగ్నము చేసియుంచుట. మనస్సు పరబ్రహ్మమునుజూడ నేరదుగాని పరబ్రహ్మమం దైక్యమగును; అనఁగాఁ బరబ్రహ్మమే తానగును.

"పరా ప్రాణమయీ ప్రోక్తా పశ్యంతీచ మనోమయీ
మధ్యమాబుద్ధిరియాహ్యాకాశ వైఖరీవాగితిస్మృతా."

వాక్కులు నాలుగువిధములు:—

(1) పరావాక్కు=సంకల్పముపుట్టుట.

(2) పశ్యంతివాక్కు=సంకల్పమును వెలువరించుట.

(3) మధ్యమవాక్కు=దంతతాలోష్ఠ వ్యాపారము లతోఁ గూడినది.

(4) వైఖరీవాక్కు=బిగ్గఱగా మాటలాడుట.

ఈవాక్కులు దిగువనుండి యొకటొకటి యడఁగిపోఁగా జివఱకు నిలిచిపరావాక్కు కూడ లేనప్పుడు బ్రహ్మానందము కలుగును. అట్టిస్థితియే మౌనము. మితభాషిగా నుండుట. మాటలాడినచోఁ జెప్పినమాటలను జ్ఞప్తినుంచక, యేసంక ల్పమును లేక, నిస్సంకల్పుఁడై యుండుట.

5. దేశము:—ఏప్రదేశమునందు మనసును నిలిపిన నింద్రియసంబం ధములగు వికారములు లేనిదియు, సుఖదుఃఖములు జనన మరణములు తాపత్రయములు మొదలుగాఁగలవి లేనిది యు, సర్వకాలసర్వావస్థలయందును సత్యమై నిర్మలమై శ్రేష్ఠమై సచ్చిదానందస్వరూపమగునదియును పెద్దలచేతఁ దెలియఁదగినదియు నవాఙ్మానసగోచరంబునగు పరబ్రహ్మము తెలియునో, యట్టిప్రదేశమే యేకాంతస్థలము. ఈసంగతిని పెద్దలవలనఁ దెలియఁజాలక బహుజను లేకాంతదేశ మనన్నిర జనప్రదేశమనియు పట్టణవిరహితమనియుఁ దలంచి యడవులకేగి తపస్సుచేయుచున్నారు.గుహలకేగెదరు.అట్లుపోవఁబడక యేకాం తప్రదేశమును జక్కఁగఁ దెలిసికొనవలెను. అదియేయాత్మ

గుహ యని చెప్పుదురు. అదియె యింద్రియగోని. అట్టియో నియందు రమించిన నిరంతరసుఖముకలుగును. అట్లుచేయక యడవికిఁబోయినను, లేక గుహాలలోఁ గూర్చుండినను మన సుమాత్రము నిలువక విషయములకుఁ బోవుచుండును. మ నసు నిస్సంకల్పమయినయెడ సజ్జనులతోడను, గుహాలతో డను బ్రయోజనములేదు.

[చూడుము—చక్రవిషయము;-సహస్రారము].

6. కాలము—ప్రపంచవ్యవహారమందు వలెఁ గాలనియమము లేక యఖండముగాఁ బ్రకాశించు పరబ్రహ్మమే కాలము. యోగి యట్టి కాలస్వరూపము తానై త్రిశయకాలములకును లోఁ బడక యేకరీతిగాఁ బ్రకాశించును.

7. ఆసనము—

(1) సుఖాసనము—పరబ్రహ్మస్వరూపము తానై యున్నప్పుడింద్రియములకు వ్యాపారము లేదు. నిద్రియలజడిమొద లగునవియును లేవు. కావున నాపరబ్రహ్మస్వరూపము తానైయుండుట.

(2) సిద్ధాసనము—అస్తి, జాయతే, వర్ధతే, పరిణమతే, అపక్షీయతే, వినశ్యతే, అనుషడ్వికారములును లేనిపరబ్రహ్మ ము నపరోక్షజ్ఞానదృష్టిచేతఁ జూచి దానియం దైక్య మైనతోడనే యణిమాద్యష్టసిద్ధులును గలవాఁడగుట.

8. మూలబంధము—అన్నిబంధములకును మూలమైనది పరిపూర్ణావలోకనమైనమాత్రమునసే సమస్తమునకును గారణమైన యీబంధము పేరును.

9. దేహసామ్యము—సముద్రమునందు సమస్తనదులు, మురుగు కాల్వలు, మొదలగునవి యన్నియుం గలసి యభేదముగ

నున్నట్లు బ్రహ్మానందమనెడు నచలసముద్రమునందు నింద్రియములు, వానివిషయములు, నరిషడ్వర్గమును మొదలుగాఁ గలవన్నియుఁ జేరి, వానిరూపములంబాసి పరిపూర్ణమందైక్యమగుచున్నవి. అప్పుడు స్థూలసూక్ష్మకారణ మహాకారణములనెడుశరీరభేదములు లేక రూపనామక్రియారహితమైన పరబ్రహ్మస్వరూపమనెడు పరిపూర్ణమంతటనునిండియుండును

10. దృఢస్థితి—లక్ష్యములలో శ్రేష్ఠమగు శాంభవీలక్ష్యముచేతఁ పరబ్రహ్మమందే తదేకనిష్ఠగా దృష్టిని నిలుపుట.

(1) బాహ్యలక్ష్యము=శ్రోత్రత్వక్చక్షు జిహ్వఘ్రాణములనెడు జ్ఞానేంద్రియములయొక్కయు, వాక్పాణిపాదపాయూపస్థలనెడు కర్మేంద్రియములయొక్కయు, విషయములగు శబ్దస్పర్శరూపరసగంధవచనదానగమన విసర్జనానందములయందు లక్ష్యమును నిలుపుట.

(2) అంతర్లక్ష్యము=మనోబుద్ధి చిత్తాహంకారములయొక్కవృత్తులగు సంకల్ప నిశ్చయ చంచలకర్తవ్యములయందు లక్ష్యము నిలుపుట.

(3) మధ్యలక్ష్యము=అంతరబాహ్యమధ్యలక్ష్యము=బాహ్యేంద్రియవిషయములు అంతరింద్రియ విషయములయందు లక్ష్యమును నిలుపుట.

(4) షణ్ముఖి=శ్రోత్రత్వక్చక్షుజిహ్వాఘ్రాణములనెడు జ్ఞానేంద్రియములు మనస్సులయందు లక్ష్యమును నిలుపుట.

(5) శాంభవి=పైనాలుగులక్ష్యములను సమష్టిగాఁ జేర్చి యంతర బాహ్యములయందుఁ బ్రకాశించు పర

బ్రహ్మస్వరూపమునందు లక్ష్యమునిలుపుట. ఇది యన్నిలక్ష్యములలో శ్రేష్ఠము.

11. ప్రాణాయామము:—శ్రోత్రత్వక్చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణము లనెడు జ్ఞానేంద్రియములును వానివృత్తులగు శబ్దస్పర్శరూపరసగంధంబులును, వాక్పాణిపాదపాయూపస్థలనెడు కర్మేంద్రియంబులును వానివృత్తులగు వచనదానగమన విసర్జనానందములును మనోబుద్ధి చిత్తాహంకారంబులనెడు నంతఃకరణ చతుష్టయంబును, వానివృత్తులగు సంకల్పనిశ్చయచంచల కర్తృత్వములును ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానంబులనెడు పంచప్రాణంబులును, నాగకూర్మకృకరదేవదత్తధనుంజయు లనెడు నుపవాయువులును బరబ్రహ్మస్వరూపమనియు ఆపరబ్రహ్మస్వరూపమే తాననియుఁ దలంచుట. అట్లు తలచుసేని పైనఁ జెప్పినవృత్తులన్నియు నశించును. “యద్దృశ్యంతన్నశ్యమ్” అనునట్లు కనుపడు పదార్థజాలమంతయు నశ్య మగునని యెంచి విటునియందు విటకత్తెకువలె మనస్సును బరబ్రహ్మస్వరూపమందైక్యము చేయుట.

12. ప్రత్యాహారము:—సద్గుణములను దుర్గుణములను బరబ్రహ్మస్వరూపముగాఁ దలంచుట.

13. ధారణము:—మనస్సు దేనిని సంకల్పించునో, దేనిని జూచునో, యాతలఁచినది, చూచినది యంతయుఁ బరబ్రహ్మస్వరూపమని హృదయమందు నిశ్చయముగ నిలుపుట.

శ్లో॥ “యద్యత్పశ్యతి చక్షుర్భ్యాం తత్తదాత్మేతిభావయేత్
యద్యత్స్పృశతి హస్తాభ్యాం తత్తదాత్మేతిభావయేత్
యద్యచ్ఛృణోతి కర్ణాభ్యాం తత్తదాత్మేతిభావయేత్”

కైవల్యోపనిషత్.

కన్నులచేతఁ జూడఁబడునది చేతులచేత, దాకఁబడునది చెవులచేత వినఁబడునది యాత్మస్వరూపమని భావింపవలెను. నాసికచేత వాసనచూడబడునది నాలుకచేతరుచి చూడబడునది ఆత్మయని భావించవలెను. ఇందువలన అణిమ మహిమ లఘిమ గరిమ ప్రాప్తి ప్రాకామ్యము వశిత్వము యీశత్వములను అష్టసిద్ధులు లభించును.

Note—ప్రపంచమందు రోగి పిచ్చివానివలెను చెవిటివానివలెను మూగవానివలెను తెలివిలేనివానివలెను యుండును. అతండే సిద్ధయోగి యని తెలియునది.

14. ధ్యానము:—స్థూలసూక్ష్మకారణశరీరములు, శ్రోత్రత్వక్చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణములనెడు జ్ఞానేంద్రియములు వాక్పాణిపాదపాయూపస్థలనెడు కర్మేంద్రియంబులు, మనోబుద్ధిచిత్తాహంకారంబులనెడు నంతరింద్రియములు ననునీపదునాలు గింద్రియవిషయములు, ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానంబులనెడు పంచప్రాణంబులు, నాగకూర్మకృకరదేవదత్తధనుంజయులనెడు నుపవాయువులు, మొదలగు దృశ్యములు నేనుగాను, వీనిని దెలిసికొనెడుదృక్స్వరూపుఁడను, సాక్షిని, అనియెంచి, పట్టుతప్పకయుండుట.

15. సమాధి—సర్వకాలములయందు ననఁగా భూతభవిష్యద్వర్తమానకాలములయందు లేక అహోరాత్రులయందును; సర్వావస్థలయందు ననఁగా జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తి తురీయములనెడునాలుగవస్థలయందును సమస్తము బ్రహ్మస్వరూపమేయని యెల్లప్పుడు దర్శించెనేని సమస్తవికారములను రహితమగుసహజనిర్వికల్పనిష్ఠ యగును.

చక్రవిషయము.

ప్రత్యక్షముగ కనుబడెడి యీస్థూలదేహమందు మూలాధారము నుండికపాలకుహరమువఱకు వీణాదండమువలెనొక వెన్నెముక యుండును.

> " దేహస్యపశ్చిమే భాగే వీణాదండ స్వరూపభృత్
> దీర్ఘాస్థి మూర్ధపర్యంతం బ్రహ్మదండీతి కథ్యతే "
>
> ఉత్తరగీత.

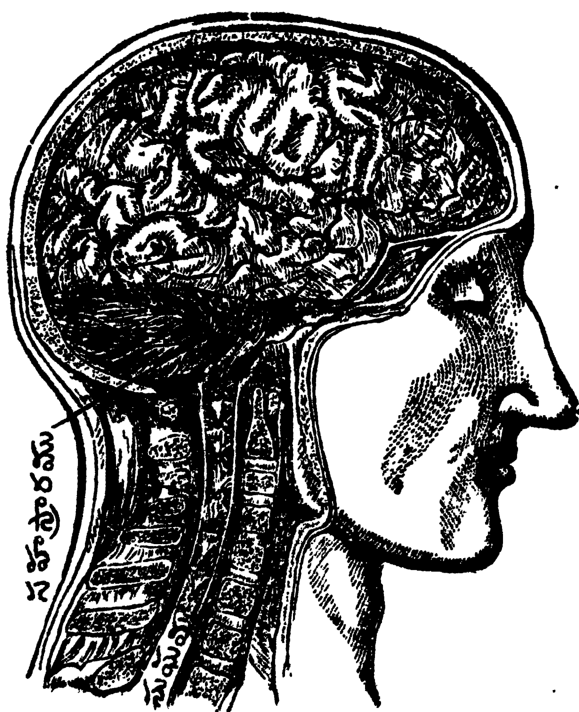
శరీరముయొక్క వెనుకభాగమున వీణాదండమువలె శిరస్సు పర్యంతమును వెన్నెముక యున్నది. దానిని బ్రహ్మదండియని చెప్పుదురు.

> " తస్యాంతే సుషిరం సూక్ష్మం బ్రహ్మనాడీతి సూరిభిః
> ఇడాపింగళయోర్మధ్యే సుషుమ్నా సూక్ష్మరూపిణీ"
>
> ఉత్తరగీత.

వెన్నెముక మధ్యను గొట్టమువలె సూక్ష్మరూపముగ నుండు రంధ్రమును బ్రహ్మనాడి యందురు. ఆనాడి ఇడాపింగళనాడులకు మధ్యనుండినదై సుషుమ్న యనుపేరఁ బరగుచున్నది ఈసుషుమ్నయే బ్రహ్మైక్యప్రతిపాదకమైనది గనుక బ్రహ్మనాడి యని చెప్పఁబడును. ఈసుషుమ్న కంతర్గతముగా కుండలినీశక్తిగలదు.

ఈవీణాదండమునకు వీణెకు మెట్లువలెనే యొకటిమీఁద నొకటిగా ముప్పదిమూఁడు పూసలుండును. అందు మొదటియేఁడిటినే మెడపూసలనియు కడమ యిరువదియాఱిటిని వెన్నుపూస లనియుఁ జెప్పుదురు. యీవెన్నెముకకే బ్రహ్మదండి మేరువు ననుపేరులు, ఈపూసలనడుమ

నాళముండును. అదియే సుషుమ్నానాళము. ఈనాళముగుండ సుషుమ్న అధోముఖముగ మూలాధారమునకువచ్చి మనస్సును విషయములకు ప్రోత్సాహముచేసి తానుతిరుగా యూర్ధ్వముఖముగా వ్యాపించుచు వెన్నుపూసలను మెడపూసలను దాఁటి పెద్దనాళముతోఁ గలియును. ఈపెద్దనాళమునకే బ్రహ్మరంధ్రమని పేరు. ఈసుషుమ్న సర్పాకారముగా నున్నందున వెన్నుపామని చెప్పుదురు. ఈసుషుమ్న కడుకోమలమైనదియు బహుమృదువైనదియును గావున నేయపాయమును గలుగకుండ శిరస్సునందలి కపాలకుహర మనెడిదట్టమయిన యెముకలపెట్టెలో నిమడ్పఁబడి యతిజాగ్రతతోఁ గాపాడవలసివచ్చెను. ఈసుషుమ్న యుండెడుస్థానము బ్రహ్మరంధ్రము. ఇదియె ప్రాణాధారము.

☞ వేన్నిముకయందుండెడిముప్పదిమూఁడుపూసలనేముప్పదిముగ్గురు దేవతావరులనియు శరీరమందలిముప్పదిమూఁడుకోట్లరోమంబులే ముప్పదిమూఁడుకోట్ల దేవతలనియుఁ జెప్పుచున్నారు. ఇందుఁగుఱించి బ్రహ్మ,అష్టవసువులు 8 ఏకాదశరుద్రులు 11 ద్వాదశాదిత్యులు 12 మొత్తమున ముప్పదిముగ్గురు దేవతావరు లనియు తెలియునది.

శరీరమున నుండుముఖ్యములైన నూఱునాడులలో నొక్కొక దానికి నూటేసి శాఖానాడులును అందొక్కొక్క శాఖానాడికి 72000 సూక్ష్మ నాడులును గలవు.

నాడులనేకముగాఁగలవు అందుముఖ్యములగుపదింటినివివరించెద —

1. సుషుమ్న — అతికోమలమును సుకుమారమునై, యిడాపింగళ లనునాడులతో మూలాధారమునుండి యూర్ధ్వముఖము గాఁ బోయి "కుండలీశక్తి" యను పేరితోఁ గపాలకుహర మునఁ బ్రవేశించియచటనుండి నాలుకకొనకుఁ జేరి "సరస్వతి" యను పేరిటఁ బ్రసిద్ధమగుచున్నది. ఈసుషుమ్న మూలా ధారమునుండి సహస్రారముదనుక వ్యాపించుచుపశ్చిమాభి ముఖమై భ్రూమధ్యమందు నిడాపింగళానాడులతోఁ గలిసి యుండును. ఆస్థానమే "త్రివేణీసంగమము" "త్రికూటము" "ఆజ్ఞాచక్రము" నని చెప్పఁబడును. సుషుమ్న తెల్లనిరంగు గలది గాన "శుక్లనాడి" యని, పరబ్రహ్మమును గుఱించి చిన జ్ఞానమునకు సాధకముగావున "బ్రహ్మనాడి" యనియును జెప్పఁబడును.

☞ ఉత్తరదేశమునందు కాశీమహాక్షేత్రమునకు సమీపము న ప్రయాగ (Allahabad)లో సరస్వతిగుప్తగామినిగానున్నది. అటులనే సుషుమ్నయును గుప్తగామిని యని తలంచునది.

౨. ఇడ — ఎడమముక్కునందుండి వాసనలను గ్రహించును. ఇదియే చంద్రనాడి. ఈనాడి ముక్కునుండి కపాలముదనుక పోవును గనుక వాసనలను గ్రహింపఁజేయును. *(Olfaclery ne·ve)*

౩. పింగళ — కుడిముక్కునందుండి వాసనలను గ్రహించును. ఇదియె సూర్యనాడి. ఈనాడియు ముక్కునుండి కపాలముదనుక పోవును గనుక నిదియు వాసనలను గ్రహింపఁజేయును. *(Olfactory nerve)* ఈయిడాపింగళ నాడులు సుషుమ్నతోఁ గూడనాధార చక్రమునుండి యూర్ధ్వముఖముగాఁ బోయి భ్రూమధ్యమందుఁ జేరి "గంగా" "యమునా" యను పేరులు గలవియగును. వీనివలననే ప్రాణవాయువునకు సంచారము కలుగును గంగాయమునాసరస్వతులు కలియుస్థానము గనుక భ్రూమధ్యమునకుఁ ద్రివేణీసంగమ మనుపేరు కలిగెను.

4. పూషాలము.
5. అలంపూష.
} అను నాడులు రెండును చెవులలోపలినుండి కపాలమువఱకును పోవును గనుక నివిశబ్దములను గ్రహింపఁజేయును. ఈనాడులు లేనిచో శబ్దమునువినఁజాలము. *(Auditory nerves)*

6. గాంధారి
7. హస్తిజిహ్వా
} అను నాడులు రెండును గన్నులలోపలి నుండి కపాలమువఱకును బోవును; గనుక రూపములను గ్రహింపఁజేయును. *(Optic nerves.)*

8. కుహూనాడి — గుదస్థానమున నుండి మలమును విడచు నట్లు చేయును.

9. సినీవాలీనాడి — గుహ్యస్థానమం దుండి మూత్రమును వదలు నట్లు చేయును.

10. రక్తావ్వాయనాడి — గుహ్యస్థానమందుండి శుక్లశోణితములను వెళ్లఁగొట్టును. లింగ లేపనము కలుగ జేయును.

చెవులు కన్నులు ముక్కు నాలుక—వీనినుండి రేంచునాడులు మేదస్సు (*brain*) నందు సుషుమ్నతోఁ గలియును. ఆస్థానమునే "బ్రహ్మరంధ్ర" మనియు "స ప్తపధ" యనియుం జెప్పుదురు. అచ్చటనే సహస్రారముండును. శ్రోత్రచక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణములనుండిపోవునాడులు కలియుస్థానము గనుక దీనినే "చతుష్పధ" మనియు "శృంగాటక" మనియుం జెప్పుదురు.

బ్రహ్మరంధ్రము.—భూపతనమైనతోడనే బిడ్డలకు నడినెత్తిన మృదువైనగుంట యొకటియుండును. ఆగుంటకు దిగువతట్టున నొక కమలముండును దీనికే సహస్రారకమల మని పేరు. శిశువు గర్భములో నున్నప్పుడు యీకమలము వికసించియుండును. ఆకారణముననే గర్భములోనిబిడ్డలకు నేఁడవమాసము మొదలుభూపతనమునఱకుజ్ఞానము మెండై, భూపతనమయిన తోడనేయజ్ఞాన మనెడిమాయ యావరించి, యీకమలము ముకుళించుకొని పోవును. గర్భములోనున్నప్పుడు శ్రోత్రత్వక్చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణములయందు ఆత్మ విస్తరించలేదు కావున ఆయింద్రియములయొక్క విషయములున్ను లేవు. బ్రహ్మరంధ్రమునుండియేజ్ఞాననేత్రముద్వారాశిశువు గర్భములోనుండియును సమస్తమును తెలిసికొనగలదు. నాభివద్దనుంచివచ్చెడి తీగెగుండా తల్లిభుజించినపదార్థములయొక్క రసమును అనుభవించగలదు. బ్రహ్మరంధ్రముగుండా ఆత్మ స్థూలశరీరములో ప్రవేశించును. మొదట యేద్వారమున ప్రవేశించునో ఆద్వారముననే తిరుగ వెడలుటయే యుక్త మార్గ మని పెద్దలు తలంచెదరు.

☞ భూపతనమైనది మొదలు బిడ్డలకు మూడునెలలు జమురు పెట్టి పసుపు రాచుట యాచారమని సర్వత్ర తెలిసిన విషయమే. ఇట్లు దినదినమును జమురు రాయరాయ బిడ్డలకు నడినెత్తిన నుండెడి గుంటపూడి కనుపడకుండును. పండ్రెండు సంవత్సరములకు యెముకలన్నియు నతుకుకొని తల గట్టిపడును.

☞ సహస్రార కమలమునకే "బ్రహ్మరంధ్ర" మనియు, ఆకమలము యొక్క మధ్యనుండెడి నాళమునకే "సుషుమ్నా" నాళమనియుం బేరులు.

☞ బ్రహ్మరంధ్రము పదియవద్వారమని చెప్పెదను.

"పుర మేకాదశద్వారమ్" కఠోపనిషత్.

కన్నులురెండు, చెవులురెండు, ముక్కురంధ్రములురెండు, నోరు, మలమూత్రద్వారములురెండును, నాభిద్వారము, బ్రహ్మరంధ్రము— పదునొకండుద్వారములు.

"నవద్వారంతు ప్రత్యక్షం దశమం మన ఉచ్యతే
మనోద్వారే స్థితంగోప్యం గురువాక్యేన లభ్యతే
గురుర్ముఖేన జ్ఞాతవ్యం నాన్యథా గ్రంథకోటిభిః ॥"

నవద్వారములు కనుబడుచున్నవి. దశమద్వారమగు మనోద్వారముగోప్యముగనున్నది. గ్రంథములుచదివితే తెలియదు. గురువువలననే తెలియవలెను.

పదిద్వారములని చెప్పినప్పుడు నవద్వారములును బ్రహ్మరంధ్రమును గూడి లెక్కకువచ్చును.

మూలాధారంబునకు నెనిమిదంగుళములమీదసుషుమ్నానాళము ననుసరించి నాడీచక్రమున్నది. ఆనాడీచక్రమునుండి కుహూనాడి సినీవాలీనాడిరక్తాహ్వయనాడి యనుమూడునాడులునధోముఖవ్యాపనము

గలవై యుండును. ఆనాడీచక్రమునుండి యనేకనాడు లూర్ధ్వముఖ వ్యాపనములుగలవైయుండును. నాడులకుఁ గూడలిస్థానమై వానిలోఁ గొన్నిటి నధోముఖముగను గొన్నిటి నూర్ధ్వముఖముగను వ్యాపింపఁజేయు మధ్యమస్థానము గనుక నాడీచక్రమని చెప్పబడును. లోమ్మెముకకును వీణాదండమునకును మధ్యను అధోముఖముగా వ్రేలాడుమాంసపిండమునే హృదయమని చెప్పుదురు. ఇదియె హృత్పుండరీకము. ఇందు జీవాత్మయుండును. మేదస్సునుండియే సుషుమ్నా నాళద్వారమున నిక్కడికి నాడులు వచ్చును. మఱియు యీసుషుమ్న మూలాధారము నుండి తిరిగివెళ్లునప్పుడు తనతోడ నుండెడు ఇడ పింగళ యనునిరుచేడి యల నిరుప్రక్కల నిడికొని నూఱునాడులతో సనాహతమునకువచ్చి యానూఱునాడుల నక్కడ విడిచి యూర్ధ్వముఖవ్యాపినియై శిరస్సునకుఁ బోవును. మఱియుఁ బసిబిడ్డలు గర్భములోనున్న కాలమందుఁ దల్లి భుజియించిన యన్నపానాదులరసమును దమనాభియందుండెడి తీగెగుండ గ్రహించి యుండుటవలన వృద్ధిఁ బొందెదరు. భూపతన మయినతోడ్తోడన నాతీగెను గోయుదురు. గర్భమందున్న కాలములో వానికిం ద్రియవ్యాపారములేదు. నోటితోఁ దినుటయునులేదు. ఈతీగెయె రసగ్రహణమున కాధారము. ఈనాభినాళమును నవద్వారములకంటె మించిన యొక ద్వారమని చెప్పుదురు.

శ్రవణ మనన నిధిధ్యాసలును, శమ దమ ఉపరతి తితీక్ష శ్రద్ధ సమాధానములను షడ్గుణసంపత్తియును, సర్వభూతదయాళుత్వమును, యమనియమంబులును, గలిగినచో సహస్రారకమలము వికసించితోడ్తోడన విజ్ఞానము కలుగును. అందువలన ముక్తియును గలుగును. ఇంద్రియసుఖమే పరమార్థము కాదు. కనుక విషయములకు లోఁబడక విజ్ఞానమును సంపాదించవలయును.

వీణకు తంతెలవలె నీవీణాదండమునకు గుదస్థానమునుండి కపాలము వఱకు నొకటిమీఁద నొకటిగా మూలాధారముస్వాధిష్ఠానము మణి

పూరకము అనాహతమువిశుద్ధము ఆజ్ఞేయముసహస్రారముననెడు సప్త చక్రంబులుగలవు. అందు మొదటియాఱును షట్కమలములనియొన్నఁబడును. సుషుమ్నానాడి యీయాఱుకమలములగుండ సంచరించును గనుక నీయాఱుకమలములకును సుషుమ్నానాళముండలినాడులతో సంబంధముగలదు. అనుభవమున నీవిషయము యోగులకుఁ జక్కఁగాఁ దెలియును.

Note—ఈమూలాధారాది కమలములు స్థూలశరీరమునందుమాత్రమే కలవు,. సూక్ష్మశరీరము కారణశరీరముమహాకారణశరీరములందు కనుబడవు. మఱియు స్థూలశరీరమునందయినను కోసితే కనుబడవు. కుండలినీశక్తిని నిదురలేపి మేల్కొలిపి చూచితే అనుభవమునకు గోచరమగును. ఇందలి యేడుచక్రంబులకును యేడుగ్రహములకున్ను సంబంధమని తెలియునది.

☞ మూలాధారచక్రముయొక్క అగ్రకోణమందు అనఁగామధ్యను కుండలినీశక్తియుండును. మూలాధారమునకు అధోకుండలియని యు భ్రూమధ్యమునకుఊర్ధ్వకుండలియనియు చెప్పుదురు. విషయలోలులయియుండు జనులందరికి మూలాధారమందు కుండలినీశక్తియొక్కతలయు భ్రూమధ్యమందుతోకయునుండును. మనస్సు అధోముఖవ్యాప్తిగలదైయుండును. విజ్ఞానముఁగలవారికి భ్రూమధ్యమందుకుండలినీశక్తియొక్కతలయుమూలాధారమందు తోకయునుండును. ఈకుండలినే సర్పాకారమని చెప్పుదురు.

షట్కమలములు.

1. మూలాధారము—స్థూలశరీరంబునందు గుదస్థానమునకంటె రెండంగుళంబులమీఁదను లింగస్థానమునకంటె రెండంగుళంబులక్రిందను అగ్రకోణము అధోముఖముగాఁ గల

మూడుకోణంబులతో శరీరమునకుమధ్యనుమూలాధారచక్రమున్నది. అందు నాలుగుదళములుగల కమలముండును. వ శ ష స అనెడునాలుగునుబీజములు. ఈకమలమునకధిపతియగుగణపతికిఅజపాగాయత్రిమంత్రజపమున 600 హంసలు సమర్పింపఁబడును. ఇది పృథివికి స్థానము గాన దీనికిని ముక్కునకును సంబంధము. ఇది మలవిసర్జనకుఁ గారణము.
(చూడుము—హంసవిషయము.)

2. స్వాధిష్ఠానము—మూత్రద్వారమందు ఆఱుదళములు గల కమలముండును. బ భ మ య ర ల అనెడునాఱును బీజములు; ఈకమలమునకధిపతియగు సరస్వతితోఁగూడియుండు బ్రహ్మకు అజపాగాయత్రీమంత్రజపమున 6000 హంసలు సమర్పింపఁబడును. ఇది జలమునకుస్థానముగానదీనికినినాలుకకును సంబంధము. ఇది మూత్రవిసర్జనకును శుక్లశోణితముల విసర్జనకును గారణము.

3. మణిపూరకము—నాభియందుఁ బదిదళములు గల కమలముండును. డ ఢ ణ త థ ద ధ న ప ఫ అనెడుపదియును బీజములు. ఈకమలమునకధిపతియగులక్ష్మితోఁగూడియుండు విష్ణునకు నజపాగాయత్రీ మంత్రజపమున 6000 హంసలు సమర్పింపఁబడును. ఇది అగ్నికిస్థానము గాన దీనికిని కన్నులకును సంబంధము. ఇందలియగ్ని భుజించిన సమస్తపదార్థములను జీర్ణముచేయును. ఇదియె చిత్తమునకు స్థానము.

4. అనాహతము—వక్షస్థలమందు బ్రొమ్మికును వీణాదండమునకును మధ్యనుండెడిహృత్పద్మము. ఇది పండ్రెండుదళములు గలకమలము. క ఖ గ ఘ ఙ చ ఛ జ ఝ ఞ ట ఠ

అనెడు పండ్రెండును బీజములు. ఈకమలమున కధిపతి యగుపార్వతితోఁ గూడియుండురుద్రునకు అజపాగాయత్రి మంత్రజపమున 6000 హంసలు సమర్పింపఁబడును. ఇది వాయువునకు స్థానము గాన దీనికిని త్వగింద్రియమునకును సంబంధము. ఇదియె ప్రాణవాయుసంచారమునకును అహంకారమునకును స్థానము.

"పద్మకోశప్రతీకాశం హృదయం చా ప్యధోముఖం
అధో నిష్ట్యావితస్త్యాంతు నాభ్యా ముపరి తిష్ఠతి
హృదయం తద్విజానీయా ద్విశ్వస్యాయతనం మహత్"

తైత్తిరీయోపనిషత్.

కంఠమునకుఁ గ్రిందుగను బొడ్డునకు జానెఁడు మీఁదుగ నుండి యధోముఖముగా వ్రేలాడు మాంసపిండమగు హృత్పద్మమందుఁ బరమాత్మ యున్నాఁడు.

"అనాహతస్య శబ్దస్య తస్య శబ్దస్య యో ధ్వనిః
ధ్వనే రంతర్గతం జ్యోతి ర్జ్యోతి రంతర్గతం మనః
తన్మనో విలయం యాతి తద్విష్ణోః పరమం పదం"॥

ఉత్తరగీత.

కొట్టబడకయే మ్రోగుచుండెడు అనాహతమందు శబ్దము పుట్టును. ధ్వని యుండుటవలన శబ్దము కలుగును. ధ్వనియందు వెలుగును, ఆవెలుగునందు మనస్సు నున్నవి. మనోలీనమైనచో ముక్తికలుగును. దీనినే యమనస్కమనియుఁ జెప్పుదురు.

మనసును స్వాధీనముచేసికొనుటకుమున్ముందుగానానాహతమందు దృష్టిని నిలిపినచో శబ్దమంతయు నణంగి ప్రణవనాదమనుధ్వని వినఁబడును. అట్టులభ్యాసము చేయుంజేయను బ్రణవనాదము తగ్గి స్వప్రకాశము కనఁబడును. దీనినే ఆత్మజ్యోతి యని చెప్పుదురు. పిమ్మట హిరణ్మయకోశ మగు మనస్సుయొక్క నిజమగుస్వరూపము తెలియును. అప్పటికిని సాక్షీకాహంకార ముండును. మనస్సు పరబ్రహ్మమును జూడలేక పోయినను బరబ్రహ్మం దైక్య మగును. ఈచక్రమందుఁ గొట్టఁబడక యే దశవిధప్రణవనాదములు మ్రోగుచుండును గనుక యీచక్రము అనాహతచక్రమని చెప్పఁబడుచున్నది. ఈనాదానుభవము యోగాభ్యాసముగలవారి కే తెలియును. నాద మనఁగా మూలాధారమునుండి హృదయమునఁబుట్టిన సంగీతధ్వని. కుండలీయోగముచేత నాదబ్రహ్మమును లేపియానందమును జెందవలయును.

5 విశుద్ధము: —కంఠస్థానమందుఁ బదియాఱుదళములు గల కమలముండును. "అ ఆ ఇ ఈ ఉ ఊ ఋ ౠ ఌ ౡ ఏ ఐ ఓ ఔ అం అః" అనెడి పదునాఱును బీజములు. ఈకమలమున కధిపతియగు నీశ్వరునకునజపాగాయత్రిమంత్ర జపమున 1000 హంసలుసమర్పింపఁ బడును. ఇది యాకాశ హంశము గానఁ జెవులతో సంబంధము గలిగి యుండును. ఇదియె మనస్సునకు స్థానము. సమస్తభూతములయందుండెడి యాత్మస్వరూపమే కృష్ణుఁ డనియు నాకృష్ణుఁడు సహస్రారమందుండు ననియు విశుద్ధచక్రంబునందలి పదియాఱు దళంబులను వీక్షించుచుండు ననియు నీపదియాఱుదళంబులే

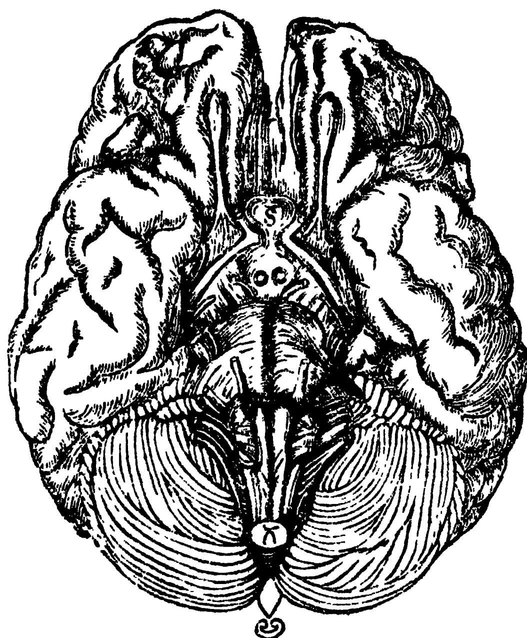
పదియాఱువేలగోపికలనియు నీవీక్షణవలననే కృష్ణుఁడు గోపికలఁబొందె ననియు నాకృష్ణుఁడస్ఖలితబ్రహ్మచారి యనియు నతఁడుపవాసి యనియుఁ జెప్పుదురు.

"దంతములు జిహ్వ కుత్తుక తాలుతలము
కంఠనాళంబు హృదయం బగణ్యచరిత
మఱియు లోఁబడి యొచటికి మనసు మెలఁగె
డాఁగఁ దప్పక యచటను నాగవలయు."

ఇందలియర్థమును బెద్దలవలనఁ దెలిసికొని యాసుఖము నను భవింపవలయును.

6. ఆజ్ఞాచక్రము—భ్రూమధ్యమందు రెండుదళములు గల కమల మందును. హం క్షం యనునవి బీజములు. ఈకమల మున కధిపతి యగు సదాశివునకు సజపాగాయత్రీమంత్రజప మున 1000 హంసలు సమర్పింపఁబడును. ఇది బ్రహ్మస్థానము మనస్సునకు గంతము స్థానమైనను సకలేంద్రియవ్యాపార ములు చేయుచుండు ఆజ్ఞాచక్రమునకు వచ్చును గనుక మనసునకు విషయము లగుసంకల్పవికల్పములే యీచక్ర మునకు రెండుదళములని చెప్పఁబడును. మొదలైనచక్ర ములయందు హఠయోగులు క్రమక్రమముగ మనసు నిలిపి వాయునిరోధము చేసి అభ్యసించెదరు. రాజయోగులు ఆ జ్ఞానసహస్రారచక్రములయందే అభ్యాసము చేసెదరు. ఇదియే ముక్తికాంతకు స్థానము. ఇచ్చటముక్తికాంత లేక జ్ఞానకాం తతో సంయోగమే జీవన్ముక్తి. ఇదియె జీవేశ్వరైక్యము దీనినే త్రినేత్ర మనియుఁ జెప్పుదురు.

సహస్రారకమలము.

ఈసహస్రారకమలమందుండెడి యక్షరములలో,

క.—ఇది మనస్సును సహస్రారచక్రమందు నిలుపవలసిన స్థానము. ముమ్ముందుగా మనస్సును విషయములనుండి మరలించి అభ్యాసమందు ఆజ్ఞాచక్రముననిలిపి పిమ్మట సహస్రార చక్రమందలి యీస్థానమందు నిలుపుట కభ్యాసముచేయఁగ వృత్తిరహిత మగును. ఆరూఢియందు విదేహముక్తికలుగును.

గ.—ఇది సహస్రారకమలముయొక్క యగ్రమునుండెడి కేసరములు మధ్యను దుద్దు. హంస యీమద్దుపైనుండిన స్వప్నావస్థయగును.

అ.—ఇది హంస పద్మనాళమున దిగుటకుమార్గము. యీనాళమున దిగిన సుషుప్త్యవస్థ యగును.

ఈపద్మమును విడుచుటయే తురీయము. అది యేసన్యాసము.

సహస్రారము — ఈకమల మాజ్ఞాచక్రమునకు మీఁదుగఁ గపాల కుహరమం దుండును. ఈకమలమున కెనిమిది దళములు గలవు. ఒక్కొక్క దళమునందు 125 రేకులు. అట్లు కమలమునకు 1000 రేకులు కలిగియుండును. ఈచక్రాధిపతి యగుపరమాత్మకు అజపాగాయత్రీ మంత్రజపమున 1000 హంసలు సమర్పింపఁబడును. ఎనిమిదిదళములు గలిగియుండుటచేత నష్టదళపద్మమనియు 1000 రేకులు కలిగియుండుటచేత సహస్రారమనియు జెప్పఁబడును.

Note. — ఈయెనిమిది దళములందు యెనిమిది వృత్తులు కలవు. ఆవృత్తులనుబట్టియే యెనిమిది దళములని చెప్పఁబడును.

"జిహ్వాగ్రే పూర్వదిగ్భాగే త్రికోణాకారమండలే
స్రవంతీ మమృతం పశ్యే నేత్రాభ్యాం సుసమాహితః"

బృహదుపనిషత్.

"త్రిపుటీనిరసన మగులటి
సుషజిహ్వాకు నూటి నుండి యుదయింపుచుఁ దాఁ
దపనుని పగిదిని బరగెడు
నిపుణునిఁ గనుగొన్నవాఁడు నిత్యుఁడు రామా"

ఈ మొదలగుప్రమాణంబు లనేకంబులు గలవు. అనుభవజ్ఞులయొద్ద నీవిషయములను జక్కఁగ దెలిసికొని యోగానందము లేక బ్రహ్మానందమనెడి యమృతమునుగ్రోలి నిత్యసుఖము ననుభవింపవలయును.

"అన్తరేణ తాలుకే య ఏష స్తన ఇవావలమ్బతే సేన్ద్రయోనిః
యత్రాసౌ కేశాన్తో వివర్తతే వ్యపోహ్య శీర్షకపాలే."

తైత్తిరీయోపనిషత్.

దౌడలమధ్యను స్తనమువలెనే వ్రేలాడు మాంసఖండ ముండును. అది కపాలకుహరమును జీల్చుకొని వెలుపలికివచ్చి

వేరుగాఁ గనుపడుచున్నది. ఇదియే బ్రహ్మస్వరూపప్రాప్తికి మార్గము. దీనినే కొండనాలుకయని చెప్పుదురు.

పరమాత్మస్థానములు — పరమాత్మ

స్థూలశరీరమందుస్త్రొమ్మకకునుపీణాదండమునకునుమధ్య
ను వ్రేలాడు మాంసఖండమం దుండుననియు,
(చూడుము — అనాహతచక్రము.)

సూక్ష్మశరీరమందు నేత్రస్థానమందుండుననియు,
(చూడుము — అక్షివిషయము.)

కారణశరీరమందు దౌడలమధ్యను వ్రేలాడుమాంసఖండ
మందుండుననియు,

మహాకారణ శరీరమందు కపాలకుహరమందలి సహస్రార
చక్రమందుండుననియు,

శరీరరహితమందు సర్వవ్యాపకమై యంతర్బాహ్యములయం
దు సర్వత్ర నిండి నిబిడీకృతమైయుండుననియుఁ
బెద్దల యభిప్రాయము.

[తాలువులమధ్యను వ్రేలాడుచుండెడి మృదువగుమాంస ఖండమునుండియే యోగానుభవము గలవారలకు సుధ (అమృతము)స్రవించుచుండును. ఆసుధాపానమందలినిరంతర సుఖము వారికే తెలియవలెను. గాన యిదిపరమాత్మస్థాన ముగా నెంచబడినది. గ్రంథవిస్తరభీతిచేనింతట విరమించితి.]

ఆజ్ఞాచక్రమునకు మీఁదపండ్రెండంగుళముల దూరమున సహస్రార చక్రముండుటచేత నిది ద్వాదశాంతమని చెప్పఁబడును. ఆజ్ఞాచక్రము నకుఁ బైన నొక యంగుళమువరకు శక్తియని దానిపైన మూడంగు ళములవఱకు వ్యాపిని యని ఆవల నాలుగంగుళములదాఁక సమనయని ఆమీఁదనాలుగంగుళములవఱకు నున్మనియనియుసుషుమ్నకుఁ బేరులు,

ఈయష్టదళపద్మమందు

హంస తూర్పు దళముమీఁద వాలినఁ బుణ్యమతియై పుణ్యకర్మలను జేయుతలంపును,

ఆగ్నేయ దళముమీఁద వాలిన నిద్రాలస్యములు సోమరితనమును,

దక్షిణపు దళముమీఁద వాలినఁ గ్రూరపుఁబనులు చేయు తలంపును,

నైరృతి దళముమీఁద వాలిన బాపకర్మములను జేయు తలంపును,

పశ్చిమదళముమీఁద వాలిన నాటపాటలయందుఁదలంపును,

వాయవ్య దళముమీఁద వాలిన గురుపులమొక్కికిఁ బోవలయు ననుకోరికయును గమనాగమనంబులు చేయు తలంపును

ఉత్తరపు దళముమీఁద వాలిన సంభోగములయందిచ్ఛయు ను వివిధ పదార్థములననుభవించవలెనను తలంపును

ఈశాన్యదళముమీఁద వాలిన నన్నదానము ద్రవ్యదానము భూదానము మొదలుగాఁగల దానము లు చేయవల యు ననుతలంపును,

కమలమధ్య మందుండినవైరాగ్యము పరమోక్షశాంతి శమ దమోపరతితితీక్షాశ్రద్ధానమాధానములు మొదలు గు సత్వగుణములును,

కమలముయొక్క యగ్రమున ననఁగాఁ గేసరములయందుం డిన జాగ్రదవస్థయును,

ఆ కేసరములమధ్య దుద్దుపైనుండిన స్వప్నావస్థయును,

పద్మనాళమున దిగిన సుషుప్త్యవస్థయును గలుగును.

ఈపద్మమునువిడుచుట యేతురీయము. అదియే సన్న్యాసము. అట్లుగాన మనస్సు నూర్ధ్వముఖవ్యాపనముచేసి మెల్లనమూలాధారంబుదాటుట వలనఁబృథివీతత్వంబు జయంబగును. పిమ్మట స్వాధిష్ఠానకమలంబున కెక్కి యొకనిమిషముండి యంతనదియు నతిక్రమించుటవలన జలతత్వంబు జయంబగును. అనంతరము మణిపూరకకమలంబునఁ బ్రవేశించి యందుం డిసమానవాయువును గూడియాకమలముదాటుటవలన దేజోతత్వంబు జయంబగును. అంతనవాహత కమలంబుఁ జేరి యందలి ప్రాణవాయువును గలిసి యాకమలమును దాటుటవలన వాయుతత్వంబుజయంబగును. విశుద్ధకమలంబుఁ జేరియందలి యుదానవాయువునుగలిసియాకమలమును దాటుటవలన నాకాశతత్వమ్ముజయంబగును. ఆపిమ్మట నాజ్ఞాచక్రంబుం జేరి యందుస్థిరముగానిలిచిమిట్టమధ్యాహ్న మందలి సూర్యునివలెనే నివాతస్థానంబు (గాలిలేనిచోటు) నందుండెడి దీపంబుంబోలియుండి యదియునతిక్రమించుటవలన మనస్తత్వంబు జయంబగును. అందుండిమెల్లనఁ జంద్రమండలంబు దాటుటవలన సహస్రారకమలవాసుండును గురుస్వరూపుండు నగును. నాదబిందుకళల నతిక్రమించి సహస్రారకమలమందుజేరి సుఖాసీనుండై యణిమాద్యష్టసిద్ధులును దూరశ్రవణ ఆకాశగమనములసిద్ధియును గలిగి నిగ్రహానుగ్రహ సామర్ధ్యము గలిగి త్రికాలజ్ఞానియై సమస్తలోకములయందలి సమస్తవ్యాపారములను గరతలామలకముగాఁగనుగొనుచు సర్వజ్ఞుండైయుండును. ఇదిసమస్తయోగములకు రాజగా(శ్రేష్టమైనదిగా)నుండును గనుక రాజయోగమని చెప్పఁబడును. అట్టిరాజయోగ మభ్యసించి కృతార్థులుగావలయును.

"సుషుమ్నా నాడికామధ్యే విద్యుల్లేఖేవ భాస్వరమ్"

సుషుమ్నా నాడిమధ్యమందు మెఱుపుఁదీగెయున్నది. ఈమెఱుపుఁదీగెయందలికాంతి కేకళయనియు నాకళలోనిషట్కళయే పరబ్రహ్మస్వరూపమనియుం జెప్పుదురు.

పంచాక్షరియందలి

న కారమే పృథివీతత్వమనియు నాధారచక్రమనియు,

మ కారమే యాపోతత్వమనియు స్వాధిష్ఠానచక్రమనియు,

శ్శి కారమే యగ్నితత్వమనియు మణిపూరకచక్రమనియు,

వా కారమే వాయుతత్వమనియు ననాహతచక్రమనియు,

య కారమే యాకాశతత్వమనియు విశుద్ధచక్రమనియు,

ఓం కారమే యాజ్ఞాచక్రమనియు,

అన్నిటిసంపుటీకరణమే సహస్రారమనియుఁ జెప్పంబడును.

అష్టసిద్ధులు.

1. అణిమ—అన్నిజంతువులకంటె స్వల్పజంతువువలె కనుపడుట తన యాకారమునకంటె కొద్దియాకారముగల జీవమువలెనేయగుట కఠినమగురాతిలో నయినను ప్రవేశించుట,

2. మహిమ—బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులను త్రిమూర్తులకంటె బెద్దవాఁడుగాఁగనుపడుట. అన్నిటికంటెను ఆధిక్యతగా నుండుట.

3. లఘిమ—దూదికంటెను దేలికయైయుండుట. ఏమాత్రమును బరువు లేకుండుట. ఆకాశగమనము కలిగియుండుట.

4. గరిమ—బరువుగలసమస్తజీవములకంటెను సమస్తపదార్థములకంటెనుబరువైయుండుట. ఇనుముకంటెను విశేషబరువుగా నుండుట.

4. ప్రాప్తి—కోరినదానినెల్లఁ గలుగఁజేసికొనుట. తనకేయాకారము గావలెనని నాయాకారమును బొందుట. కోరినచోటికెల్ల క్షణమాత్రములోఁబోవుట. కోరినవస్తువునుగాని జీవమును గాని తనయొద్దికిఁదెప్పించుకొనుట.

6. ప్రాకామ్యము—ఆకాశగమనము గలిగియుండుట. తనశరీరమును వదలి త్రిలోకసుందరమగు యవ్వనరూపమును దామగోరి నంతకాలము బొందియుండుట.
7. వశిత్వము — సమస్తజంతువులను దుష్టమృగములను పెద్దపులి చిరుతపులి సింహము మదగజము మొదలుగాఁగల యడవి జంతువులను మొసలి చేఁప తాఁబేలు మొదలుగాఁగల నీటి జంతువులను సర్పములు మొదలుగాఁగలవానిని మచ్చికచేసి వశపఱచుకొనుట.
8. ఈశత్వము— కామక్రోధలోభమోహమదమాత్సర్యము లనెడు నరిషడ్వర్గము జయించియాధ్యాత్మికాధిభౌతికాధి దైవికము లనెడు తాపత్రయములు లేనివాఁడై జితేంద్రియుఁడై యప రోక్షసాక్షాత్కార స్వానుభవము గలిగియుండుట. భూత భవిష్యద్వర్తమానవిషయములను సర్వమునుగ్రహించి యీ శ్వరునివలెనే సృష్టిస్థితిలయములకుఁ గారణభూతుఁడగుట.

స ప్త భూ మి క లు.

భూమికలు జ్ఞానభూమికలని యజ్ఞానభూమికలని ద్వివిధము. జ్ఞాన భూమికలు ఊర్ధ్వలోకములనియు అజ్ఞానభూమికలు అధోలోకములనియు తెలియునది.

అజ్ఞానభూమికలు.	జ్ఞానభూమికలు.
1. బీజజాగ్రము.	1. శుభేచ్ఛ.
2. జాగ్రము.	2 విచారణ.
3. మహాజాగ్రము.	3. తనుమానసి.
4. జాగ్రత్స్వప్నము.	4. సత్వాపత్తి.
5. స్వప్నము	5. అసంసక్తి.
6. స్వప్నజాగ్రము.	6. పదార్థాభావన.
7. సుషుప్తి.	7. తురీయము.

ఇందలి యజ్ఞానభూమికలను ముందు వివరించెద.

1. బీజజాగ్రము— స్థానము పొత్తికడుపు. లోకము అతలము. వర్ణము తెలుపు. ఇందుఁ గొన్ని పన్నగములుండును. నామ రూపక్రియారహితమును స్వప్రకాశము నఖండపరిపూర్ణ సచ్చిదానందము నగుపరబ్రహ్మమందుఁ గలిగిన త్రిగుణాత్మక మైన ప్రకృతియనెడు తెలివి బీజరూపంబుగా నుండుటచేత బీజజాగ్రమనంబడును. ఇదియె జ్ఞప్తికి మూలనావస్థ.

2. జాగ్రము— స్థానము పిఱుదులు. లోకము వితలము. ఛాయ నలుపు. ఆ బీజరూపమగు తెలివిప్రపంచాభిముఖమై సంకల్పముతోఁ గూడి యుండుట.

3. మహాజాగ్రము— స్థానము తొడలు. లోకము సుతలము. రంగు పచ్చన. ఆ తెలివియే లోకవాసన ప్రబలి వివిధవిషయముల యందును వేరువేరు భావనలచేత నిర్ధారణలుచేయుట మహా జాగ్రమని చెప్పంబడును.

4. జాగ్రత్స్వప్నము— స్థానము మోకాళ్లు. లోకము తలాతలము. ఇందుఁ గులకజాళ్ళు నిండుకొని యుండును. దాసవు లేలు దురు. వస్తుజాలమునందుఁ జూచినవి చూడనివి మనసునందు సంకల్పించి వ్యర్థముగ మనోరాజ్యమేలుట జాగ్రత్స్వప్న మని చెప్పంబడును.

5 స్వప్నము— స్థానము పిక్కలు. లోకము మహాతలము. ఇది పర్వతమయము. తెలివి జాగ్రతలేనిదై కల్పితస్వరూపము లను జూచియు నిజమను నమ్మిక కలుగుటయే స్వప్నము జాగ్రతయందు రజ్జుసర్పభ్రాంతియు, శుక్తిరజతభ్రాంతియు మోడమావులనుజూచినీరనుకొనెడి భ్రాంతియును,గలిగినను

విచారణయుండును. ఆవిచారణచేత నిజము తెలియఁగలదు. స్వప్నమందు విచారణ లేదు.

6. స్వప్నజాగ్రము—స్థానము చీలమండలు. లోకము రసాతలము చిర కాలముచూడఁబడకుండుటచేతస్థూలదేహాపుస్ఫురణతప్పి జాగ్రద్దశవలెనే చిరకాలానువృత్తంబగు స్వప్నమే స్వప్న జాగ్రమని చెప్పంబడును. ఇది జాగ్రద్దశయందునుగలుగును.

7. సుషుప్తి—స్థానమఱకాళ్లు. లోకము పాతాళము. ఈయాఱవ స్థలు లేకయాత్మయొక్క ప్రతిబింబస్వరూపమగు ప్రపంచమం దలి విషయసుఖములయందు మునుఁగుటయే సుషుప్తియని చెప్పఁబడును. ఇది యేజడంబైయొప్పుజీవునియొక్క స్థితి. అప్పు డీజీవుఁడు గాఢాంధ కారంబున మునిఁగియుండును.

ప్రపంచమసత్యమనియు, సత్యమగు పదార్థమేదియో తెలియక పెద్ద లను వెదకుచుండును. ప్రథమమందు నీయజ్ఞానభూమికలను దాఁటిన వాఁడై పిమ్మట జ్ఞానభూమికలనుదాఁటవలయును. జ్ఞానభూమికలేముఖ్యం బులుగనుక సప్తభూమికలని చెప్పఁబడును. అజ్ఞానభూమికలందు పామరులు సంచరించెదరు. మోక్షము దపేక్షఁగలవారుజ్ఞానభూమికలందు సంచరిం చెదరు. జ్ఞానభూమికలు:—

1. శుభేచ్ఛ—స్థానము బొడ్డు. లోకము భూలోకము. మనుజులకు వాసస్థానము ఈభూమికయందుఁ బ్రజ్ఞయు నహంకారమును లేక యుండవలయును.

2. విచారణ:—స్థానము కడుపు లోకము భువర్లోకము. ఇందు యక్షులు రాక్షసులు గంధర్వులు కిన్నరులు కింపురుషులు సిద్ధులు మునులును నివసింతురు. సత్సాంగత్యము వైరా గ్యము కలిగి పెద్దలవలన వేదాంతశాస్త్రములను దెలిసి

కొనుచు శ్రవణ మనన నిదిధ్యాసలచే నాత్మానుసంధానము చేయుట. అనఁగా మనస్సును వృత్తిరహితముగను ఊర్ధ్వగామిగను జేసి యాజ్ఞాచక్రమందు నిలుపుటయె విచారణయనఁబడును.

3. తనుమానసి:—స్థానము ఱొమ్ము. లోకము సువర్లోకము. ఇందు దేవతలు వసువులు రుద్రులు ఆదిత్యులును నివసింతురు. ఇచ్చటనే చంద్రలోకమును బితృలోకమునుగలవు. ఈపయి రెండుభూమికలయొక్క పూర్ణమయినఅభ్యాసమువలన విషయములలోఁ దగులక మనసును క్షీణింపచేయుచు ఆత్మానుసంధానము చేయంజేయ మనస్సు క్రమక్రమముగావృత్తిరహితమై విషయములకుఁ బోకయుండును. ఇట్టు లింద్రియములు విషయములును రహితమై తెలివి యభిముఖముగ నుండుస్థితియే తనుమానసి యనఁబడును.

[ఈమూఁడు భూమికలే జాగ్రదవస్థయనఁబడును. ఇందుండువారికి పునర్జన్మము కలదు; గాని కడమనాలుగుభూమికలయందు నుండువారి కిఁక జన్మము లేదు. నాలుగవభూమికయందుండువారికిని జన్మముకలుగదు.]

4. సత్వాపత్తి—స్థానము మెడ. లోకము మహర్లోకము. ఇందు భృగువు మొదలుగాఁగల ఋషులు నివసింతురు. పైమూఁడు భూమికల యభ్యాసముచేతను మనస్సు సంకల్పరహితమై జ్ఞానేంద్రియ కర్మేంద్రియ విషయములనొందక యేసంకల్పమును లేక పరబ్రహ్మనిష్ఠయందే యుండును. ఇట్టి స్థితియే సత్వాపత్తి యనఁబడును. మనస్సు పరబ్రహ్మమునుజూడ నేరదు కాని పరబ్రహ్మస్వరూపము నొందును.

Mind cannot see *Parabramha:*
but can become *Parabramha* and
dissolve itself into *Parabramha.*

ఈభూమికయందు జగత్తు స్వప్నమువలెఁ దోఁచును. గాన నిది స్వప్నావస్థయనఁబడును. అట్టి యనుభవము గలవాఁడు బ్రహ్మవిదుఁడని చెప్పబడును.

5. అసంసక్తి—స్థానము ముఖము. లోకము జనర్లోకము. ఇందు సనకాదులు నివసింతురు. ఈనాలుగుభూమికల యభ్యాసముచేత మనస్సు విషయరహితమును సంకల్పరహితమును సత్వరజస్తమోగుణరహితమునై శుద్ధసత్వప్రధానమునుగాక పరబ్రహ్మనిష్ఠయందుఁ బట్టుతప్పక యుండును. ఇదియె సుషుప్త్యవస్థ. అట్టియనుభవము గలవానినే బ్రహ్మవిద్వరుఁడని చెప్పుదురు.

6. పదార్థాభావన—స్థానము భ్రూమధ్యము. లోకముతపోలోకము. ఇందు వైరాగ్యము గలవారు నివసింతురు. వీరే బ్రహ్మ మానసపుత్రులు. పైఅయిదుభూమికలయభ్యాసముచేతనంతరబహిర్మధ్య దృశ్యములు లేక సమస్తవాసనాక్షయమై తమకన్యము లేక సమస్తము తమస్వరూపమేయనియునదియె పరబ్రహ్మమనియుఁ దలంచుదురు. ఇదియెజీవన్ముక్తి. ఇదియె తుర్యావస్థ. అట్టియనుభవముఁగలవాఁడు బ్రహ్మవిద్వరీయుఁడని చెప్పబడును.

7. తురీయము—స్థానము కపాలకుహరము. లోకముసత్యలోకము. ఈలోకమందే యన్నిలోకములు యిమిడియున్నవి. మొదటి యాఱుభూమికల యభ్యాసముచేతను సమస్తమును దనస్వరూపమనెడు వృత్తి, యనఁగా నఖండపరిపూర్ణసచ్చిదానంద

పరబ్రహ్మముతానేకాని తనకంటె వేఱుకాదనెడు వృత్తికుదురును. ఏ భేదమును లేక పరబ్రహ్మమగు తానుతానెయై యుండుననుట. అవాఙ్మానస గోచరము. ఇదితుర్యాతీతము. ఇదియె విదేహముక్తి. అట్టియనుభవముగలవానిని బ్రహ్మవిద్వరిష్ఠుఁడని చెప్పుదురు (అనుభవైక వేద్యము.)

"ఏమహనీయులు సప్తమ
భూమిక నింపొందువారు పుణ్యులు నాత్మా
రాములు వారలె వినుమా
రామమహాత్మపదమందు రంజిలుదురొగిన్॥"

సప్తమ మగుతురీయ భూమికయందుఁనుండు ధన్యులె పుణ్యపురుషులు నాత్మారాములు నసఁదగినవారు. వారలెపుడును బరబ్రహ్మపదవియందే క్రీడించుచుందురు.

హంస విషయము.

హంస యనఁగా ఉచ్ఛ్వాసనిశ్వాసంబులు. దీనికే ప్రాణమనియు చెప్పుదురు. హకార బిందు సకారములే హంస. హకారము శివబీజము సకారము శక్తిబీజమును, యీరెంటిమధ్యను శివశ్శక్త్యులకుఐక్యస్థానమై బిందురూపక మగుబుద్ధితత్వము ప్రకాశించుచుండును. హకారమే శుక్లము. సకారమే రక్తము. ఈరెంటియొక్క సంయోగమే బిందువు. హకారమే సూర్యనాడి లేక పింగళ యని చెప్పఁబడి కుడిముక్కునవాయువునుపీల్చును. సకారమే చంద్రనాడి లేక ఇడ యనిచెప్పఁబడి ఎడమముక్కున వాయువును పీల్చును. మధ్యనుండెడిబిందువునకే తేజోనాడి యని లేక సుషుమ్న యని చెప్పఁబడును. సకారముశక్తిబీజము గనుక బుద్ధి సకారమువైపున తిరిగినప్పుడుప్రపంచవిషయజ్ఞానమును హకారము

వైపున తిరిగినప్పుడు నిర్విషయజ్ఞానమున్ను కలుగును. ఈ మూడే నాదబిందుకళలు. ఈహంసప్రకృతిమయమైన ప్రపంచజ్ఞానము శివమయమైన పరబ్రహ్మజ్ఞానము అనెడురెండు రెక్కలతో చిద్బిందురూపమున సకలప్రాణులయొక్క సహస్రారకమలములయందు సంచరించుచుండును.

ఈహంస ప్రాణవాయురూపమున ప్రత్యక్షముగ కనబడును.

ప్రాణము=లోపలికిపోయి వెలుపలికివచ్చు శ్వాసము.

1 ప్రాణము = 4 శెకనులు; four seconds of time

6 ప్రాణములు = 1 ఫలము, లేకవిఘడియ.

15 ప్రాణములు = 1 నిముషము—one minute

60 నిముషములు = 1 గంట—one hour

24 గంటలు = 1 దినము—one day

కనుక దినమునకు ప్రాణములు 21600.

ఈహంసలను అజపాగాయత్రీ మంత్రజపమున

ఆధారచక్రమున కధిపతి యగు గణపతికి	600
స్వాధిష్ఠానచక్రమున కధిపతి యగు బ్రహ్మకు ...	6000
మణిపూరకచక్రమున కధిపతి యగు విష్ణుకు ...	6000
అనాహతచక్రమున కధిపతి యగు రుద్రునకు ...	6000
విశుద్ధచక్రమున కధిపతి యగు ఈశ్వరునకు ...	1000
ఆజ్ఞాచక్రమున కధిపతి యగు సదాశివునకు ...	1000
సహస్రారచక్రమున కధిపతి యగు పరమాత్మకు...	1000
	21600

ఈప్రకారముగ నిత్యము అజపాగాయత్రీమంత్రజపమున వారివారికి 21600 హంసలు పంచిపెట్టగను దనకుకర్తవ్యములేదు. జ్ఞాతమనో బుద్ధిచిత్తాహంకారంబులనియెడు ఆకాశపంచకంబును, సమానవ్యానో

దానప్రాణాపానంబులనియెడు వాయుపంచకంబును, శ్రోత్రత్వక్చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణంబులనియెడు అగ్నిపంచకంబును, శబ్దస్పర్శరూపరస గంధంబులనియెడు జలపంచకంబును, వాక్పాణిపాదపాయూపస్థలనియెడుపృథ్వీపంచకంబును, యీయిరువదియైదు తత్వంబులును సహస్రారంబుననుండెడిసుషుమ్నతో సంబంధమగుటనుబట్టి 25000 హంసలగును. అందులో 3400 కుంభకమందునిలుచును. అది యోగులకే అనుభవనీయమును కరతలామలకంబు నగును. కడమ 21600 హంసలు అజపాగాయత్రీమంత్రజపమున ఆయాచక్రాధిదేవతలకు సమర్పింపఁబడును.

ఈహంస మూలాధార స్వాధిష్ఠాన మణిపూరక అనాహత విశుద్ధ ఆజ్ఞేయంబు లనుషడాధారంబులఁబట్టి తిరుగుచుండును. ఆరోహణము అవరోహణములే సోహమ్ము కనుక నాదబ్రహ్మమును లేపి యానందించవలయును. రేచకపూరకములేఆరోహణఅవరోహణంబులని తెలియునది.

అజపాగాయత్రీమంత్రజపమున 21600 హంసలు ఆయాచక్రాధిదేవతలకు సమముగాఁ బంచిపెట్టకుండుటకు కారణంబేమని విచారించినచో ఆయాచక్రములయందు సుషుమ్నయొక్క సంచారము చక్కఁగ తెలియఁగలదు. సూర్యోదయము మొదలు తిరుగ సూర్యోదయము వఱకు 21600 హంసలు సమర్పింపఁబడును. దినమునకు 60 ఘడియలు; 3600 విఘడియలు. పగలు ముప్పది గడియలు; రాత్రి ముప్పది గడియలు. సుషుమ్న 600హంసలకాలముమూలాధారచక్రమందుండుననియు 6000 హంసలకాలము స్వాధిష్ఠానచక్రమందుండుననియు 6000హంసలకాలము మణిపూరకచక్రమందుండుననియు 6000 హంసలకాలము అనాహతచక్రమందుండుననియు 1000 హంసలకాలము విశుద్ధచక్రమందుండుననియు 1000 హంసలకాలము ఆజ్ఞాచక్రమందుండుననియు 1000 హంసలకాలముసహస్రారచక్రమందుండుననియు అనుభవమున తెలియఁగలదు.

	హంసలు.	గడియలు.	గంటలు	నిముషములు	శెకనులు
మూలాధారము.	600	౧-౪౦	0	40	0
స్వాధిష్ఠానము.	6000	౧౬-౪౦	6	40	0
మణిపూరకము.	6000	౧౬-౪౦	6	40	0
అనాహతము.	6000	౧౬-౪౦	6	40	0
విశుద్ధము.	1000	౨-౪౬౪౧	1	6	40
ఆజ్ఞేయము.	1000	౨-౪౬౪౧	1	6	40
సహస్రారము.	1000	౨-౪౬౪౧	1	6	40
	21600	౬౦-౦	24	0	0

సూర్యోదయ మెప్పుడయితే ఆనిముషము మొదలు కాలముచేర్పరచవలయును. సూర్యోదయము 6 గంటలకేనని యీాదిగువ ఆయాచక్రములయందు సుషుమ్న నిలుచుకాలము తెలుపఁబడెను. లేక సూర్యోదయము 6 గంటలకుపయిన కొన్నినిముషములకు అగునెడల ఆనిముషములను యీాక్రిందవివరింపబడియుండు కాలమునకు చేర్చినచో సరియైన కాలము తెలియఁగలదు.

		మొదలు.				వఱకు.		
		ఘం	ని	శె		ఘం	ని	శె
మూలాధారము.	ఉదయము	6	-	-	ఉదయము.	6	40	-
స్వాధిష్ఠానము.	ఉదయము.	6	40	-	పగలు.	1	20	-
మణిపూరకము.	పగలు.	1	20	-	రాత్రి.	8	-	-
అనాహతము.	రాత్రి.	8	-	-	రాత్రి.	2	40	-
విశుద్ధము.	రాత్రి.	2	40	-	రాత్రి.	3	46	40
ఆజ్ఞేయము.	రాత్రి.	3	46	40	రాత్రి.	4	53	20
సహస్రారము.	రాత్రి.	4	53	20	ఉదయము.	6	-	-

హంస మూలాధారమందుండెడి కాలమందు తెలివి సహస్రారము నుండి అధోముఖవ్యాప్తియై విషయములతోఁ గూడుకొని వ్యవహారములను జరిపించును. అపిమ్మట మూలాధారచక్రమునుండి స్వాధిష్ఠానమునకువచ్చి మిక్కిలి జాగ్రతతో పనులు చేయించును. ఆవెనుక స్వాధిష్ఠానమునువదలి మణిపూరకమునకు వచ్చినతోడనే జఠరాగ్నిని ప్రజ్వరిల్లఁజేయును. ఆప్రకారము మణిపూరకమునకు వచ్చినపిమ్మట అనఁగా అపరాహ్నకాలమందు పితృకార్యములయందు పిండములు పెట్టుట సర్వత్ర తెలిసినవిషయమే. మణిపూరకము నందున్నసమయమందు భుజించిన పదార్థము జీర్ణముకాఁగలదు. అపిమ్మట అనాహతమునకువచ్చినచో నిద్రపోవుకాలము సమీపించునని తెలియునది. యీఅనాహతమందు ప్రవేశించినపిమ్మట మొదటిపాదముతప్ప తక్కిన మూఁడుపాదములు సుషుప్తి కాలమని తెలియవలెను. అందలి నాలుగవపాదము గాఢసుషుప్తి. అనాహతమును దాఁటి విశుద్ధమునకు వచ్చినచో తెలివి వికసించును. ఆజ్ఞాచక్రము సహస్రారకమలములయందు సంచరించెడికాలము మనస్సునకు విశ్రాంతిని కలుగఁజేసె సుఖము నిచ్చుకాలమని తెలియునది ఈకాలము యోగాభ్యాసముచేయుటకును మనస్సువృత్తిరహితమై బ్రహ్మానందమును బొందుటకును మంచిసమయము. కావున యీకారణములచేత ఆయాకాలములనుబట్టి హంస సంచరించును గనుక అన్ని చక్రములయందు సమానముగా నుండక భేదములుగనుండెనని తెలియునది.

అక్షి విషయము.

అక్షి యనఁగా నేత్రము. ఇంద్రియములలో ప్రధానమగు నేత్రమును గురించి చెప్పఁబడును.

"చక్షుర్మధ్యే స్థితం గుహ్యా మంగుష్ఠం పరమాత్మకమ్"

నేత్రమునకుమధ్యను గోప్యముగ అంగుష్ఠమాత్రపురుషుఁడగు పరమాత్మయున్నాఁడు.

"నీలతోయదమధ్యస్థా విద్యుల్లేఖేవ భాస్వరా
నీవారశూకవ త్తన్వీపీతాభాస్వత్యణూపమా
తస్యాశ్శిఖాయామధ్యే పరమాత్మావ్యవస్థితః॥"

తైత్తిరీయోపనిషత్.

నేత్రస్థానమందుండెడినల్లగుడ్డునకేనల్లకలువయని చెప్పుదురు. అందుమధ్యను నివ్వరిధాన్యపుముల్లువలెనే అతిసూక్ష్మమగు రంధ్రమున్నది. అందు విద్యుల్లేఖ యనెడు మెఱపుతీగె ప్రకాశించుచుండును. అదియే కళ. నిష్కళయే పరమాత్మ స్వరూపము. ఈనేత్రస్థానమే పరమాత్మస్థాన మని పెద్దలుచెప్పుదురు. ఈకళయే ముక్తికాంత యనియు జ్యోతియనియు స్వప్రకాశమనియు చెప్పుదురు ఈప్రకాశమువల్లనే సూర్యునికిని ప్రకాశము కలిగినది. సూర్యునివలన చంద్రునికి ప్రకాశముకలిగినది. కావున వెలుఁగునకుకారణము కళయేయని తెలియువది. ఇదియ హిరణ్మయకోశము.

సూర్యునియొక్క కాంతి తెలుపు అని సర్వత్రతెలిసినవిషయమే. అదియే శుద్ధసత్వప్రధానము. సూర్యకాంతి ప్రత్యక్షముగ తెలుపురంగుగలదైనను నిజముగ విచారించి చూడఁగా వివిధరంగులయొక్క చేరికయని తెలియఁగలదు.

సూర్యకాంతి ముక్కోణపు అద్దము (prism) చేత భాగించఁబడి వివిధరంగులు అయినట్లు నేత్రస్థానమందును 7 రంగులు గలవు.

1. ఎరుపు. (red)

2. నారింజపండు వర్ణము—ఎరుపు పసుపు కలిసినవర్ణము, (orange)

3. పసుపుపచ్చ వర్ణము. (yel'ow)

4. ఆకుపచ్చ వర్ణము. (green)

5. నీల వర్ణము—దీనికేనల్లగుడ్డు అని చెప్పుదురు. (blue)

6. సునీల వర్ణము— ఇదియె పాప. (indigo)

7. ఇంద్రనీల వర్ణము. (violet)

(అద్దమును తెచ్చి అందులో ప్రతిబింబమునుచూచినచో అన్నిరంగులు తెలియఁగలవు. ఈయేడురంగులుసప్తచక్రంబులనియు అందలికళయే సుషుమ్నయనియు నిష్కళయే పరబ్రహ్మస్వరూపమనియు పెద్దలుచెప్పుదురు—2, 3, 4, రంగులుకలిపి తెలుపుగాయెన్నఁబడును.]

ఎఱుపు — తెల్లగుడ్డుచుట్టూ వుండేది. పృథివీతత్వము, క్రియాశక్తి, బ్రహ్మ అధిదేవత, అకారంమాతృక, అన్నమయకోశము, సద్యోజాతముఖము.

తెలుపు— తెల్లగుడ్డు. ఆపోతత్వము, జ్ఞానశక్తి, విష్ణుఅధిదేవత, ఉకారంమాతృక, ప్రాణమయకోశము, వామదేవముఖము.

నలుపు— తెల్లగుడ్డుమధ్య నుండునల్లగుడ్డు. తేజోతత్వము, ఇచ్ఛాశక్తి, రుద్రుఁడు అధిదేవత, మనోమయకోశము, తత్పురుషముఖము.

సునీలము—నల్లగుడ్డుమధ్యనుండునీలమైనపాప. వాయుతత్వము, ఆదిశక్తి, ఈశ్వరుఁడధిదేవత, అర్ధమాత్రృక, విజ్ఞానమయకోశము, అఘోరముఖము.

ఇంద్రనీలము—పాపమధ్యను వెలిగేకళ. ఆకాశతత్వము, పరాశక్తి సదాశివుఁడు అధిదేవత, ఓంకారము మాతృక, ఆనందమయకోశము, ఈశానముఖము.

[ఈఅయిదురంగులు అయిదుచక్రములనియు బిందువే ఆజ్ఞాచక్రమ నియు కళయేసహస్రారమనియు నిష్కళయే పరబ్రహ్మస్వరూపమనియు తెలియునది.]

నల్లగుడ్డునకే అండాండమనియు, గంగయనియు, చంద్రమండలమ నియు, నాదమనియు, ఇడయనియు, కామాక్షియనియు, స్థూలదేహమనియు, జాగ్రదవస్థయనియు, తమోగుణమనియు

పాపకే పిండాండమనియు, యమునయనియు, నీలతోయదమనియు సూర్యమండలమనియు, బిందువనియు, పింగళయనియు, మీనాక్షియనియు, సూక్ష్మశరీరమనియు, స్వప్నావస్థయని యు రాజసగుణమనియు,

పాపమధ్యను వెలిగేకళకే బ్రహ్మాండమనియు, సరస్వతియనియు, విద్యుల్లేఖయనియు, అగ్నిమండలమనియు, కళయనియు, సుషుమ్న యనియు, విశాలాక్షియనియు, కారణదేహమనియు, మహా కారణమనియు; సుషుప్త్యవస్థయనియు, తుర్యావస్థయనియు సాత్వికగుణమనియు చెప్పినారు.

[ఈకళలో నిష్కళయే పరబ్రహ్మస్వరూపము]

పృథివ్యాపస్తేజోవాయు రాకాశములనెడు పంచభూతములు, క్రియా శక్తిజ్ఞానశక్తి యిచ్ఛాశక్తి ఆదిశక్తి పరాశక్తి యనెడుపంచశక్తులును, బ్రహ్మవిష్ణు రుద్రయీశ్వర సదాశివులనియెడి పంచదైవతములును, అకా రఉకార మకార అర్ధమాత్రక ఓంకారములనియెడు పంచమాత్రకలును అన్నమయ ప్రాణమయ మనోమయ విజ్ఞానమయ ఆనందమయములనెడు పంచకోశంబులును, అండాండ పిండాండ బ్రహ్మాండములనియెడు అండత్ర యమును, గంగాయమునా సరస్వతులనియెడు వేణీత్రయమును, సూర్య చంద్రాగ్ని మండలంబులనియెడు మండలత్రయంబును, నాదబిందుకళ

లును, ఇడాపింగళసుషుమ్నలును, కామాక్షిమీనాక్షివిశాలాక్షియనెడు అక్షిత్రయమును, సత్వరజస్తమోగుణంబులును, మూలాధారస్వాధిష్ఠాన మణిపూరక అనాహతవిశుద్ధఆజ్ఞేయసహస్రారంబులని యెడు సప్తచక్రంబులును, స్థూలసూక్ష్మకారణశరీరంబులనియెడు శరీరత్రయంబును, జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తులనియెడు అవస్థాత్రయంబును, నేత్రస్థానమందె నిరూపింపఁబడియెను. సమస్తవృత్తులును నేత్రస్థానమందే పుట్టును. నిద్రయును సంగమందలికోరికయును అచ్చటనేకలుగును. రేతస్స్ఖలనము ఆస్థానమునందేకలుగును. కావుననే రేతస్స్ఖలనమప్పుడునీరసమునునిస్త్రాణయును నేత్రములయందు బరువును కలుగును. ఇదిస్వానుభవమువల్లనే తెలియఁగలదు.

" అణోరణీయాన్మహతోమహీయా
నాత్మాగుహాయాంనిహితోస్యజన్తోః "

తైత్తిరీయోపనిషత్.

అతిసూక్ష్మములగు అణువులకంటె అణువును అతిస్థూలమైన మహత్తుకంటె మహత్తును అగుపరమాత్మజంతువులయొక్క బుద్ధిగుహాయందుండును.

" జాలసూర్యమరీచిస్థం యత్సూక్ష్మతరంరజః
తస్యషష్టాష్టమోభాగః అణురిత్యభిధీయతే॥ "

ఇంటికప్పులోని సందులగుండాజారెడు సూర్యకాంతిలోని నలుసుయొక్క ఆరోభాగమునకు లేక ఎనిమిదోభాగమునకు అణువనిపేరు.

నేత్రమందలి పాపకుమధ్యను నివ్వరిముల్లువంటి అతిసూక్ష్మమగురంధ్రమున్నది. ఇక్కడనుంచియే నాడులుకపాలమునకుపోవును. ఆరంధ్రమధ్యమందు ముక్తికాంతయున్నది. ఈనాళమే నడినాళమనియుబ్రహ్మరంధ్రమనియు మేరుశిఖరమనియు సుషుమ్నానాళమనియుచెప్పుదురు. అందుండెడి ముక్తికాంతకే కళలనియు ఆపోజ్యోతియనియు చెప్పుదురు.

మనస్సును క్రమక్రమముగా లీనముచేసి, చూచేవాఁడున్ను చూడఁబడునదియును లేక, నిరామయుఁడై తుర్యావస్థనుపొంది ముక్తినొందవలయును. ఉపనిషత్తులు చదివితిమనియు మహావాక్యవిచారణవల్ల పరబ్రహ్మమయితిమనియు చెప్పుదురు. అదిభావంబుగాని యనుభవంబుగాదు స్త్రీనిపొంది తేనే ఆసుఖము తెలియవలెగాని కళాశాస్త్రము మొదలగు పుస్తకములు చదివినంతమాత్రమున నే తెలియదు. సంగతులుమాత్రము తెలియునుగాని అనుభవముండదు. అట్లే బ్రహ్మానందానుభవమును ఉపనిషత్తులు మొదలుగాఁగలపుస్తకములు చదివినంతమాత్రముననును, నాకు తెలుసును అవి విద్యామదముచేత చెప్పినంతమాత్రముసను, అనుభవము గలుగనేరదు గాన మనస్సును వృత్తిరహితము చేసి అనుభవజ్ఞులు గావలయును.

Mind should be concentrated & centred at the focus.

చంద్రునికి సూర్యునివలననే కాంతిగలిగెనుగాని సహజకాంతిలేదు. అసూర్యుఁడే పరబ్రహ్మమని కొందరు తలంచెదరు. అదియు అజ్ఞానము సూర్యునికినిస్వతంత్రకాంతి లేక సమస్తభూతములయందు అంతరాత్మగా వెలిగే స్వప్రకాశమువల్లనే సూర్యునికి కాంతి కలిగినది. ఈకళయును పరబ్రహ్మమనికొందరజ్ఞులుతలంచెదరు. ఆకళలోనిషల్కళయేపరబ్రహ్మము. ఇదినిశ్చయము. అనిపెద్దల యభిప్రాయము.

చిదాకాశము.— ఇంద్రియగోచరంబు లగువస్తువులు విషయంబులనంబడు. అట్టివిషయంబులం దొక్కొక్కటి తెలివిచేగ్రహింపంబడియుండ నా తెలివి యావిషయంబునువిడచి మరియొకవిషయమునకు పోవునపుడు పూర్వము పొందియున్నవిషయంబునువదలుటచేతను యితరవిషయంబునుగ్రహింపకుండుటచేతనుయీమధ్యకాలంబున విషయంబులనంటకుండు నా తెలివికి

యేరూపంబోలదియ చిదాకాశంబు. స్థూలంబునకుచూచు వాఁడుసాక్షియనియు, చూచువానికి మనస్సుసాక్షియనియు మనసున కగ్రిముగ బుద్ధియనియు, బుద్ధి కగ్రిముగ ఆత్మ యనియు, ఆత్మ కగ్రిముగ పరమాత్మయనియు, పరమాత్మ కగ్రిముగ పరబ్రహ్మమనియు పెద్దలయభిప్రాయము.

అక్షరుఁడు.—రక్త శ్వేత కృష్ణ నీలవర్ణములమధ్యను ప్రకాశించు ఆపోజ్యోతినీలతోయదమధ్యస్థమయిన విద్యుల్లేఖయనియు అక్షరుండనియు చెప్పుదురు. ఇదియే అంతర్లక్ష్యం, గగన ముద్ర, శిఖాస్థానము, అగ్నిశిఖ, సర్వసాక్షి, చిన్మయనేత్ర స్థానము, మేరుశిఖరము, కైలాసము, సత్యలోక వైకుంఠము లకు స్థానము అనిచెప్పుదురు.

"అధిప యిదిమగ్న మంగధరాగ్రమధ్య
వార్థినడుమ కృష్ణాశ్రయద్వారవతిని
యాత్మఁడున్నాఁడు సూక్ష్మదృగ్వ్యాప్తిచేత
జ్ఞాతగలవాఁడవై కనుసాజ్ఞగాను."

ఇందలి యర్థమును పెద్దలవలనఁ దెలియునది.

పంచముద్రలు.

1. ఖేచరి— పర్వత గుహాప్రదేశంబున ఆసనంబున సమాసీనుండై పద్మాసనమునందు కూర్చొని అర్థోన్మిలితలోచనుండై నవ ద్వారంబులఁ జిత్తంబుచే నిరోధించి విషయములతోకూడ యింద్రియములను ప్రత్యాహారముగావించి కుండలీశక్తిని మేలుకొలిపి ప్రాణవాయునిరోధముచేసి తాలువులమధ్యప్ర దేశంబున జిహ్వామూలంబు లగ్నంబగుటఁగావించి బహిరం

తరములయందును ఊర్ధ్వాధోభాగంబులయందును భావాభావ రూపంబులయందును సంయోగింపని మనోదృష్టిస్వహించి దంతంబులచేతం దంతంబులస్పృశింపక మనస్సునుఊర్ధ్వము ఖముగ మూర్ధ్నియందుంచి వృత్తిరహితము చేయవలయును. ఇదియ ఖేచరిముద్ర. ఈముద్ర తెలియువఱకు అతికష్టమనియు తెలిసినపిమ్మట అతిసులభమనియు అనుభవజ్ఞులు చెప్పెదరు.

2. భూచరి:—నేత్రములు గదలింపక నాసికాగ్రమున దృష్టినిలుపుట.

3. మధ్యలక్ష్యము:—కనులు సగముమూసి నాసికామధ్యమందు దృష్టిని నిలిపి అంతర్లక్ష్యమందు మనసును నిలుపునది.

4. షణ్ముఖి:—నేత్రములు రెండు, శ్రోత్రములు రెండు, నాసికా రంధ్రములు రెండు, యీయారురంధ్రములు మూసి భ్రూమధ్యమందు దృష్టిని నిలిపి నాదబిందు చిత్కళలను తెలియునది.

5. శాంభవి. "అంతర్లక్ష్యం బహిర్దృష్టి ర్నిమేషోన్మేషవర్జితా
ఏషాసా శాంభవీముద్రా సర్వతంత్రేషు గోపితా॥"

1. బహిర్లక్ష్యము—నేత్రములఁ దెరచి మనస్సును వృత్తులకుఁ బోనియ్యక యొకవస్తువయందుఁ గదలనీయక నిలుపుట. ఇందు దృశ్యమందు లక్ష్యమును నిలుపునది. ప్రథమమందు బహిర్లక్ష్యమును అభ్యసించునది.

2. మధ్యలక్ష్యము—నేత్రములఁ దెరచి మనస్సును వృత్తులకుఁబోనియ్యక అభిముఖముచేసికొని భ్రూమధ్యమందు లక్ష్యమునునిలుపునది. ఇందు దర్శనము (చూపు) నందే లక్ష్యమును నిలుపునది. బహి

ర్లక్ష్యమందు నిలిచినపిమ్మట మధ్యలక్ష్య మభ్య
సించునది. ఈ రెండులక్ష్యములు అభ్యాస
మయినపిమ్మట అంతర్లక్ష్యమభ్యసించునది.

3. అంతర్లక్ష్యము—నేత్రములఁ దెరచి శ్రోత్రత్వక్చక్షు
ర్జిహ్వాఘ్రాణంబులను జ్ఞానేంద్రియములు వాక్పా
ణిపాద పాయూపస్థలను కర్మేంద్రియములు
మనోబుద్ధిచిత్తాహంకారములను అంతరింద్రియ
ములు యీపదునాలుగింద్రియములను ప్రాణా
పానవ్యానోదానసమానంబు లనెడిపంచప్రాణం
బులను నాగకూర్మకృకర దేవదత్తధనుంజయు
లనెడి యుపవాయువులను జయించి దృష్టిని శబ్ద
గుణకంబును పంచభూతాత్మకంబును అగు ఆకా
శంబునందువదలి మనస్సును వృత్తులకుఁ బోనీ
యక అభిముఖముచేసికొని భ్రూమధ్యమునకంత
రముగా లక్ష్యమును నిలిపి అక్కడివింతలను
చక్కఁగఁజూచునది. ఇందుద్రష్టయందు లక్ష్య
మును నిలుపునది. ఇదియ శాంభవీముద్ర.

☞ ఖేచరి షణ్ముఖ శాంభవీ ముద్రలయందు అంతర్లక్ష్యమున్ను భూచరి ముద్రయందు బహిర్లక్ష్యమును మధ్యముద్రయందు మధ్యలక్ష్యమున్ను ఉంచునది.

పిండోత్పత్తి.

గర్భమందలి పిండముయొక్క యుత్పత్తినిగురించినది గనుక పిండోత్పత్తియని జెప్పఁబడియె.

అరగించిన అన్నము 7 దినములకు రసమగును. రసము 7 దినములకు రుధిరమగును. రుధిరము 7 దినములకు మాంసమగును మాం

సము 7 దినములకు మేదస్సగును. మేదస్సు 7 దినములకు అస్థియగును. అస్థి 7 దినములకు మజ్జయగును. మజ్జ 7 దినములకు శుక్లశోణితములగును.

సతిపతులు రతులుసల్పఁగ శుక్లశోణితములు మేళనమై అయిదుదిన ములకు నీరుబుగ్గయగును. సంయోగమునకు కూడనిదినములు బ్రహ్మ చర్యమునందుఁ జెప్పఁబడియె. (చూ.—పుట. 55)

బదిదినములకు నెత్తురై పదునేను దినములకు మాంసపుముద్దయ గును. ఇరువది దినములకు గట్టిపడి యిరువదియైదుదినములకు మనుష్యా కారం బేర్పడును. మొదటినెలయందు పంచభూతములుకూడి తల యేరు పడును. రెండవనెలను మేదస్సు చేతులు కాళులు యేరుపడి మూఁడవ నెలను ఎముకలు మజ్జ గోళ్ళు వెంట్రుకలు చర్మము కలుగును. నాలుగ నెలను అవయవములును సప్తధాతువులును అయిదువ నెలయందు చెవులు ముక్కు కన్నులు నోరు జనించి ఆఁకలిదప్పులు పుట్టును. ఆఱవ నెలయందు కడుపు కంఠనాళము యేరుపడి అరణియందు అగ్నిప్రవే శించునట్లు జీవుఁడు గర్భరూపముగఁ బ్రవేశించుచున్నాఁడు. ఈమాస మందే మావిచేతఁ గప్పఁబడి తల్లిభుజించిన అన్నపానాదులవలన తృప్తి నొందుచుండును. ఏడవనెలయందు జనించిన రోగియగును. ఈమాస మందే జ్ఞానముకలుగును. ఎనిమిదవనెలయందు కలిగినబిడ్డ బ్రతుకదు. తల్లిగాని బిడ్డగాని మృతినొందును. తొమ్మిదవనెలయందు గర్భమందలి శిశువునకు విజ్ఞానముకలుగును. మావి యనెడుసంచియందలి నీటియందు తొణికిసలాడుచుండును. శుక్లశోణితవికారముగ మాతృగర్భములోఁచిక్కు పడి జఠరాగ్నిచేతను క్రిమికీటకాదులచేతను మాతృభుక్తకటుకషాయాది పదార్థములచేతను శ్రమనొందుచుండినను, బయలునతియగ నభ్యాసమ లేని మొలుక తానున్నకలుగే ప్రపంచమనియు సౌఖ్యమైనదియనియు యెంచినట్లు, మాతృగర్భకోశమే సుఖమైనదిగాతలంచి అచ్చటనేయుండ

నిశ్చయించి ప్రపంచములోనికి పోఁజాలనని పరితపించుచుండగను యగ్నిదేవుఁడు గర్భమందలి బాలునియెదుట నిలిచి ధైర్యము చెప్పెను " నేనగ్నిదేవుండను. సర్వాంతర్యామిని. సర్వభక్షకుండను నీకుభృత్యుండనై నీనేత్రస్థానమందుండి నీవు సమస్తమునుజూచునటులఁ జేయుగలను. వాక్కుస్థానమందుండి సంభాషించునట్లును నాభిస్థానంబున జఠరాగ్నిరూపంబుగ నుండినవాఁడనై భుజించిన సమస్తపదార్థములు జీర్ణమగునట్లుగను నిద్రనుకల్పించి సౌఖ్యముకలుగునట్లుగను జేసెదను. ఇట్టిసమర్థుఁడను నేను నీకు సహాయుండనై యుండఁగ నీకేమికొదువ! ప్రపంచములోనికి రమ్ము జ్ఞానసంపన్నుఁడ వగుదువు. నీవు మహానీయుడవు. మోక్షమును సాధించుకొనుటకు నేనుసహాయుండ నయ్యెదను. ప్రారబ్ధవశమున నీవిల్లు జన్మించవలసివచ్చెను. ఏవారికిని విధినిదాట నశక్యంబు. చేసికొనినవారికి చేసికొనినంత యనులోకోక్తిననుసరించి యనుభవింపక తీరదు " అని ధైర్యమును జెప్పి యంతర్ధానము నొందెను. పిదప సూర్యుఁడు ప్రసన్నుఁడై ధైర్యము జెప్పెను. " నేనుసూర్యుఁడను. నీనేత్రములకధిదేవతనై విశ్వమంతయుజూచునట్లు చేసెదను. జ్ఞానమునకు కారణభూతుఁడనై మోక్షమును సాధించుటయందు నీకుసహాయముచేసెదను. నెగువకప్రపంచమునకు రమ్ము. నీవు మహానీయుండవు. నిన్నునీవెరుగవు. కర్మచేత నిట్లయితివి. భయమునువదలిరమ్ము "అని ధైర్యమును జెప్పి యంతర్ధానమునొందెను. అనంతరము చంద్రుఁడు మనస్థానమందుండెదననియు వాయువు పంచప్రాణములుగానుండెదననియు వరుణుఁడు జిహ్వాయందుండెదననియు బ్రహ్మగుహ్యేంద్రియమందుండెదననియు రుద్రుఁడు అహంకారమున కధిదేవతనై యుండెదననియు విష్ణువు పాదములయందుండి బ్రహ్మనిష్ఠాగరిష్ఠు లగు పెద్దలవద్దికి నడిపించి మోక్షసాధకమందు సహాయుఁడనయ్యెదననియు బృహస్పతి బుద్ధియందుండి మోక్షమార్గమున

సహాయుండనయ్యెదనని యు దేవతలందరు ధైర్యము జెప్పిరి. మృత్యుదేవత గుదస్థానమందుండి మలవిసర్జనమును చేయుచు సత్పథమును దప్పిననాడు చంపెదనని చెప్పినను దేవతలందరు చెప్పినమాటలవలన ధైర్యముగల వారై పదిమాసములునిండగను నాభినాళముక్రమముగాబలియుటచేత మాతయొక్క సమానవాయువు నిలువతావులేక వ్యానవాయువుచేతఁ ద్రోయఁబడి తల్లి అన్నకోశములోనుండి పండినపండునకు తొడిమదాని కదిసల్లినచందంబున జారుచుండఁగ నొప్పులు కనుపించును. అప్పుడు వాయువకుంభింపఁబడును అట్టికుంభకముచేత పొరయందున్న శిశువులాధోముఖమై తెలివినశించి కుంభకముచేతనే పొరపగిలి శిశువుభూమిమీఁదఁ బడి జన్మించును.

ఋతుకాలమందలి సరిదినములయందు గర్భమునిలిచిన మొగబిడ్డలును బేసిదినములయందు గర్భమునిలిచిన యాఁడుబిడ్డలును కలుగుదురు.

తండ్రియంశములు:—ఎముకలు, మెదడు, వీర్యము.

తల్లి యంశములు:—నెత్తురు, వెండ్రుకలు, మాంసము.

సంభోగకాలమందుఁ బురుషునికి రాజసగుణమెచ్చిన రాజసుండును, తామసగుణమెచ్చినతామసుండును సత్వగుణమెచ్చినసాత్వికుండును స్త్రీకి రాజసగుణమెచ్చిన వ్యర్థుండును, తామసగుణమెచ్చినక్రూరుఁడును సత్వగుణమెచ్చిన తపస్సంపన్నుఁడును; ఉదయకాలంబున జనించినసాత్వికుండును, మధ్యాహ్న కాలమందు జనించినదుష్టవర్తనముగలధూర్తుఁడును అస్తమయకాలమందు జనించిన అసురరూపుండును, రాత్రిసరిపొద్దున జనించిన సకలసామ్రాజ్యసంపదలు గలవాఁడును, వేకువజామున జనించిన దీర్ఘాయుష్మంతుండును, అగుపుత్రుండు కలుగును.

మఱియు శుక్లమధికమైన పురుషుఁడును, శోణిత మధికమైన స్త్రీయును, శుక్లశోణితములు సమమైన నపుంసకుండును, గర్భమందు శుక్లశోణితములు వాయువుచే భేదింపఁబడెనేని ఇరువురు లేక ముగ్గురు శిశువులు కలుగుదురు.

అష్టమమాసమందు స్త్రీపురుషులు రతిసల్పఁగ వీర్యమును శిశువు గుడిచి పాపకర్ముఁడును జాడ్యగ్రస్తుఁడును అగును. తొమ్మిదవమాస మందురమించఁగ పిండము గర్భమునుండి యూడిపడును.
గర్భిణిస్త్రీలు పరుగెత్తకూడదు. గోకుకొనగూడదు. వేగముగ నడువ గిట్టదు. బలువైన పనులఁ జేయగిట్టదు. ఋతుకాలమాదలి పదియాఱవ దినమున నిలిచిన గర్భమందు బ్రహ్మవిద్యాధురంధరుఁడు కలుగును. తల్లి గర్భమందుఁ పురుషుఁడుకుడిప్రక్కను స్త్రీ యెడమప్రక్కనుందుదురు.

దేహమలములు—క్రొవ్వు, రేతస్సు, రక్తము, చీమిడి, మూత్రము, మలము, చెవిగులిమి, గోళ్లు, మురికి, కఫము, కంటిపుసి, చెమట.

జన్మములు నాలుగువిధములు.

1. జరాయుజములు—మావియందుఁబుట్టి మావితోనే భూమి మీఁదఁ బడుమనుష్యులు పశువులు మృగములు. పుణ్యముయొక్క ఆధిక్యతచేత నిట్టిజన్మకలుగును.
2. అండజములు—గ్రుడ్డువలనఁ బుట్టెడు పక్షులు సర్పములు మొదలుగాఁగలవి.
3. స్వేదజములు—చెమటవలనఁ బుట్టెడు నల్లిదోమ మొదలు గాఁగలవి.
4. ఉద్భిజ్జములు—భూమినిఁబగులగొట్టుకొనిపైకివచ్చెడు వృక్షములు, నేలనల్లుకొనుతీగెలుమొదలుగాఁగలవి. పాపముయొక్క ఆధిక్యతచేత నిట్టిజన్మకలుగును.

ఉత్తరాయనము— పుష్యమాసము మొదలు జ్యేష్ఠమువరకునుండు ఆఱుమాసములు. ఇది దేవతలకు పగటికాలము. అందువలన స్వర్గద్వారములు తెఱచి యుండును.

దక్షిణాయనము— మిగిలిన యాఱుమాసములు. ఇది దేవతలకురాత్రికాలము. అందువలన స్వర్గద్వారములు మూసియుండును.

ఉత్తరాయణమందు మృతినొందినవారుస్వర్గస్థులనియు దక్షిణాయనమందుమృతినొందినవారు స్వర్గద్వారములు మూసియుండుటవలన స్వర్గస్థులు కానేరరనియు చెప్పుదురు. ఈలోకోక్తికినిజమైనయర్థమును యోచించవలెను. భూలోక భువర్లోక సువర్లోకమహర్లోక జనర్లోక తపోలోక సత్యలోకములు నాభిమొదలుకొని ఊర్ధ్వభాగమందుండును. భూలోకమునకు నాభిస్థానము. సత్యలోకమన్నిటికిఁ బైనయుండునుగనుక దీనికే ఉత్తరాయణమనియు అతల వితల సుతల తలాతల మహాతల రసాతల పాతాళంబులు అనెడు అధోలోకములలో పాతాళము చివరనుండును గనుక దీనికి దక్షిణాయనమనియు చెప్పుదురు. మృతినొందుటయనఁగా మనస్సు మగ్నతయగుట. ఉత్తరాయణమందు మనసు ఊర్ధ్వముఖవ్యాపనముగలదై నిర్విషయమందు మగ్నతయగును. దక్షిణాయనమందు అధోముఖవ్యాపనముగలదై విషయములయందు మగ్నతయగును. కనుక ఉత్తరాయణమందు మృతినొందినవానికి అనఁగా ఎవనిమనస్సు ఊర్ధ్వముఖవ్యాపనముగలదై నిర్విషయమందు మగ్నతయగునో అట్టివానికి నిరంతరసుఖము కలుగును. అదియె స్వర్గస్థులగుట.

(అనుభవనీయము.)

మానుషజన్మంబు దుర్లభంబు. అందుఁ బురుషత్వంబు దుర్గమంబు. అదియు శతవర్షపరిమితంబయిన జీవితకాలంబున నియతంబైయుండు. అందు సగమంధకారబంధురమగు రాత్రిరూపంబున నిద్రాది వ్యవహారం

బుల నిరర్థకంబయినను యిరువదిసంవత్సరములు బాల్య యౌవనకౌమారవయోవిశేషంబుల గడచు. ముప్పదిసంవత్సరములు తృష్ణకామక్రోధలోభమోహమదమాత్సర్యములునుగలిగి అష్టపాశంబులఁ గట్టువడి విడివడసమర్థుండుగాక దారాపుత్రాదులు మొదలుగాగల సంసారతాపత్రయములలో జిక్కువడి గడ్డముమీసము నెరసి నరములుకీళ్లను పట్టువదలి చెవులువినఁబడక కండ్లుకనుబడక దంతములూడి అహంకారము జిహ్వాచాపల్యమధికమై దగ్గు కఫము మొదలగు వ్యాధులుగలవాఁడై కట్టను పూనియైనను నడువశక్తిలేకున్నను స్త్రీలమీఁదను ధనముమీదను ఆశమాత్రము విశేషముగాఁగలవాడై వ్యాధులచేతను మనోవ్యాకులముచేతను క్షీణించుచు చచ్చుచుఁ బుట్టుచుండును.

మానుషప్రమాణంబు 8 జానలపొడుగు. ముప్పదిమూఁడుకోట్ల రోమంబులును సమానవ్యానోదాన ప్రాణాపానంబులను పంచప్రాణంబులును, అన్నమయప్రాణమయమనోమయ విజ్ఞానమయ ఆనందమయములనెడు పంచకోశంబులును శ్రోత్రత్వక్చక్షుర్జిహ్వా ఘ్రాణంబులనెడు జ్ఞానేంద్రియములును వాక్పాణిపాదపాయూపస్థలనెడు కర్మేంద్రియంబులును దశవాయువుఁలను డెబ్బదిరెండువేలనాడులును బదిరంధ్రంబులును త్వక్చర్మ మాంసరుధిరమేదో మజ్జాస్థియనెడు సప్తధాతువులును కామక్రోధ లోభమోహమదమాత్సర్యంబులనెడు అరిషడ్వర్గంబును నవద్వారంబులును గలిగిమాయాశరీరంబయ్యె.

జన్మములన్నియు ఋణమువల్ల నేర్పడును.

"ఋణానుబంధ రూపేణ పశుపత్ని సుతాలయాః
ఋణక్షయే క్షయంయాంతి కాతత్రపరివేదనా."

భార్యాబిడ్డలు పశువులు ఋణమువలననే కలుగుచున్నవి. ఋణము తీరినతోడ్తోడన యవి నశించును. పుణ్యము గలవారికి అర్చిరాదిమార్గమని ధూమాదిమార్గమని రెండుమార్గములు. పాపముచేసినవారు నరకమందు వసింతురు.

1. అర్చిరాదిమార్గము:—ఇది సగుణబ్రహ్మోపాసకులు బ్రహ్మలోకమునకుఁ బోవుమార్గము.

"అగ్నిర్జ్యోతి రహశ్శుక్లష్షణ్మాసా ఉత్తరాయణమ్
తత్రప్రయాతాగచ్ఛన్తి బ్రహ్మ బ్రహ్మవిదోజనాః"

భగవద్గీత.—8 అ. 24 శ్లో.

తేజస్సు పగలు శుక్లపక్షము ఉత్తరాయణము దేవయానము ఇడానాడి తేజోమార్గము—ఈ మార్గమునఁ బోవువారు యోగాభ్యాసముచేత వైరాగ్యము పరమోపశాంతియును కలిగి సంకల్పరహితులయి మనస్సన్యాసముగలవారై క్రమముగా సూర్యలోకమును పొంది అనంతరము బ్రహ్మలోకముఁజేరి ముక్తులగుచున్నారు. దీనినే సూర్యమార్గమనియు, నివృత్తి మార్గమనియుఁ జెప్పుదురు.

2. ధూమాదిమార్గము:—కర్మచేయువారు అనఁగా

"అగ్నిహోత్రంతప స్సత్యం వేదానాంచానుపాలనమ్
ఆతిథ్యం వైశ్యదేవంచ ఇష్టమిత్యభిధీయతే"

అగ్నిహోత్రములు తపస్సు సత్యవాక్పరిపాలన వేదపఠనము అతిథిఅభ్యాగతులకు ఆతిథ్యమిచ్చుట వైశ్యదేవకర్మచేయుట మొదలుగాఁగల కర్మలను జేయువారికి పితృలోకమునకుఁ బోవుమార్గము తాముచేయు అగ్నిహోత్రధూమము ద్వారాకలుగును.

"ధూమోరాత్రిస్తథాకృష్ణష్షణ్మాసా దక్షిణాయనమ్
తత్రచాన్ద్రమసం జ్యోతిర్యోగీ ప్రాప్యనివర్తతే"

భగవద్గీత—8 అ 25 శ్లో.

పొగ రాత్రికృష్ణపక్షము దక్షిణాయనము పితృయానము పింగళానాడి—యీమార్గమున బోవువారు చంద్రలోకముఁ జేరి అచ్చట పుణ్యఫలమనుభవించి "క్షీణేపుణ్యే మర్త్యలోకం విశన్తి" అను న్యాయము చొప్పున మేఘమందుఁబడి జలమై, ఆ జలరూపమున ఓషధులలో జేరి అన్నమై, తద్ద్వారా శుక్లంబై స్త్రీగర్భంబునం జేరి గర్భనరకమనుభవించి జననమై కర్మలుచేయుచు చచ్చుచు పుట్టుచుందురు. ఈమార్గమునఁ బోవువారికి పుణ్యక్షయానంతరము పునర్జన్మ కలదు. దీనినే ప్రవృత్తిమార్గమనియు, చంద్రమార్గమనియు, జెప్పుదురు.

అపరోక్షజ్ఞానముగలవారు సాధనచతుష్టయ సంపత్తిఁగలవారై శ్రవణమనన నిదిధ్యాసలచేత బ్రహ్మవేత్తలైపై రెండుమార్గములను విడిచి జీవన్ముక్తులై పిమ్మట విదేహముక్తులగుదురు.

పంచీకరణము.

సంఖ్యను గురించి చెప్పునది గనుక సాంఖ్యమనియు పంచమహాభూతములయొక్క భాగములను పంచిపెట్టుటను తెలియఁ జేయునది గనుక పంచీకరణమనియుఁ జెప్పెదరు.

"మాయాశ్శబలితంబ్రహ్మ, బ్రహ్మణోరవ్యక్తం, అవ్యక్తాన్మహత్, మహతో అహంకారః, అహంకారాత్పంచతన్మాత్రాణి, పంచతన్మాత్రేభ్యోపంచమహాభూతాని, పంచమహాభూతేభ్యో అఖిలంజగత్"

నిర్గుణసాక్షాత్కారపరబ్రహ్మస్వరూపమునందు చంద్రునియందలిచంద్రికవలె మాయాశక్తియుండును. అదియ మూలప్రకృతి బహిస్థల

వ్యాప్తియైనప్పుడే యీ మాయాశక్తి కలదు. వృత్తిరహితమప్పుడు మాయాశక్తిలేదు. అసత్యమగు ప్రపంచమును సత్యమని నమ్మించెడి వృత్తియే మాయ.

ఒక వస్తువునకు దగ్గఱగావుండి చూచినపు డొకరూపమును దూరమున నుండి చూచినపుడు మఱియొకరూపమును విశేషదూరముననుండిచూచి నప్పుడు యింకొక రూపమును కలిగియుండుట మనము కన్నులారఁజూచు చుంటిమి. ఒకవస్తువయందే వివిధరూపము లుండుటనుంచి నిజమైన రూపములేదని మనకు తెలియఁగలదు. ఏవికారముతోచూచితే ఆవికా రముతో కనుబడును. వికారములు చూపునందేయున్నవి. త్రాటినిచూచి పామని భయపడినవానికి అది పాముగాదు త్రాడుఅని చెప్పినమాత్రము ననే లాభముండదు ఆమిథ్యాస్వరూపమగు పామును చంపనుద్యోగించి కర్రను దీపమును తీసుకపోయి కర్రతో దెబ్బవేయను ఆపాము కదలక మెదలక యుండుటను జూచి యది పాముగాదు త్రాడని భయపడినవా నికిచెప్పి వానినిగూడ తీసుకపోయి చూపించగను ఆభయముపోయిత్రా డనునిశ్చయము కలుగును. అట్లుగాక దీపమును కర్రను తీసుకపోయి వానిభయము తీర్చకనే అది పాముకాదు త్రాడనిచెప్పిన వీనిని వెర్రివాఁ డని చెప్పుదురు. వాఁడి భయమున్నుపోదు. స్వప్నావస్థయందుఁ గనిన కల అసత్యమని తెలిసినను తానునిజముగా జూచినట్లుగను పనులు అన్ని యు జేసినట్లుగను కథగాఁజెప్పినరీతిని యీప్రపంచమంతయు అసత్య మనియు అబద్ధమనియు నిశ్చయముగా తెలిసినను అధ్యారోపాపవాద ముగా ప్రపంచసృష్టిని పంచీకరణమందు చెప్పవలసివచ్చెను.

ఈమాయ త్రిగుణాత్మిక గనుక సత్వగుణము రజోగుణము తమో గుణము అనుమూఁడుగుణములు కలది. ఈమాయ వచ్చినతోడనే నిర్గుణ బ్రహ్మకు సగుణబ్రహ్మయని చెప్పవలసివచ్చెను.

సత్వగుణము — జ్ఞానసుఖములయం దిచ్ఛను పుట్టించును.

రజోగుణము — రాగతృష్ణలయం దిచ్ఛను పుట్టించును.

తమోగుణము — విపరీతజ్ఞానము నిద్రాలస్యాదులు పుట్టించును.

సత్వగుణముయొక్క ఉత్తమగతి — బ్రహ్మ, ధర్మదేవత, మహత్తు, అవ్యక్తములు కలిగెను.

సత్వగుణముయొక్క మధ్యమగతి — సోమయాజులు, ఋషులు, దేవతలు వేదాభిమానులు, ధ్రువుడు, వర్మ, దేవతలు, పితరులు మొదలగువారు కలిగిరి.

సత్వగుణముయొక్క అధమగతి — వానప్రస్థులు, సన్యాసులు, బ్రాహ్మణులు, విమానసంచారులు, నక్షత్రములు, దైత్యులు మొదలగువారు కలిగిరి.

రజోగుణముయొక్క ఉత్తమగతి — గంధర్వులు, గుహ్యకులు, యక్షులు విద్యాధరులు, అప్సరసలు, మొదలగువారు కలిగిరి.

రజోగుణముయొక్క మధ్యమగతి — రాజులు, క్షత్రియులు, రాజపురోహితులు, వాదముజేయువారు మొదలగువారు పుట్టిరి.

రజోగుణముయొక్క అధమగతి — మల్లులు, నటులు, యోధులు, జూదరులు, త్రాగుబోతులు మొదలగువారు పుట్టిరి.

తమోగుణముయొక్క ఉత్తమగతి — చారణులు, పక్షులు, పురుషులు, రాక్షసులు, పిశాచములు, మొదలుగాఁగలవి కలిగెను.

తమోగుణముయొక్క మధ్యమగతి — ఏనుఁగు, గుఱ్ఱము, శూద్రులు, తురకలు, సింగము, పులి మొదలుగాఁగలవి కలిగెను.

తమోగుణముయొక్క అధమగతి — వృక్షములు, పురుగులు, తేళ్ళు, చేపలు, తాబేళ్ళు, మృగములు, పశువులు, మొదలుగాఁగలవి కలిగెను.

సత్వగుణము—కోపములేక సంకల్పమునులేక కలిమిలేములు సమము గాఁజూచుచు గురుసేవచేయుట. ఈగుణములు కలిగిచచ్చిన వాఁడు బ్రహ్మలోకమందుగాని దేవలోకమందు గాని తిరిగి పుట్టును.

రాజసగుణము— కామ క్రోధ లోభ మోహ మద మాత్సర్యములుకలిగియుండుట. మనస్తాపము కలిగియుండుట. ఈగుణములు కలిగి చచ్చినవాఁడు స్త్రీయోనియందుఁ బుట్టును.

తమోగుణము—దయలేమి, ఆలస్యము, అలసట, జయము, అహంకారము విశేషముగాఁ గలిగియుండుట, కోప మధికము ఈగుణములుకలిగి చచ్చినవాఁడు గాడిదయై పుట్టును.

[కావున సర్వకాలములయందును సాత్వికగుణమే కలిగియుండవలెను.]

ఈత్రిగుణాత్మకయుగుసగుణబ్రహ్మయందుఅవ్యక్తముపుట్టెను. అదియ మూలప్రకృతి. ఆ అవ్యక్తమందు మహత్తత్వమును, మహత్తత్వమందు అహంకారమును, అహంకారమందు శబ్దస్పర్శరూప రసగంధంబులనియెడు పంచతన్మాత్రలు కలిగెను. ఆపంచతన్మాత్రలవలనఁ బృధివ్యాపస్తేజోవాయ్వాకాశంబులనియెడుపంచభూతంబులును, ఆపంచభూతముల యొక్క అన్యోన్యసమ్మేళనమువలన సమస్తజగత్తును ఏరుపడియెను.

అవ్యక్తము రెండువిధములు:—

1. మాయ—2. అవిద్య.

అందు మాయ శుద్ధసత్వప్రధాన గనుక పరబ్రహ్మజ్ఞానమును కలుగఁజేయును. అవిద్య మలినసత్వప్రధాన గనుక ప్రపంచజ్ఞానమును కలుగజేసి విషయములయందు మనస్సును ప్రవేశింపఁజేయును. మాయాప్రతిబింబము సర్వజ్ఞత్వాది గుణములుగల ఈశ్వరుఁడనియును అవిద్యాప్రతిబింబము కించిజ్ఞత్వాది గుణములుగల జీవుండనియు ఆ యీశ్వరునకే

అవ్యాకృతుఁడు లేక అంతర్యామి యనియు ఆజీవునకే ప్రాజ్ఞుఁడనియు పారమార్థికుఁడనియు చెప్పుదురు. ఈశ్వరునకు మాయయే కారణశరీరమును సుషుప్త్యవస్థయును ఆనందమయకోశంబును అగును. జీవునకు అవిద్యయే కారణశరీరమును సుషుప్త్యవస్థయును ఆనందమయకోశంబును అగును.

సగుణబ్రహ్మము త్రిగుణములలో తమోగుణమును వీక్షించుట చేత ఆవరణశక్తిగలిగెననియు, ఆవరణశక్తిప్రతిబింబమే విక్షేపశక్తియనియు చెప్పుదురు.

☞ మాయాప్రతిబింబము యీశ్వరుఁ డనఁగ మాయయందు ప్రతిఫలించిన ఆత్మయందు యీశ్వరుఁడు కలిగెను. అని గ్రహించునది; అట్లే తక్కినవానిని గ్రహించునది. ఆత్మ యనఁగా సగుణబ్రహ్మయని చెప్పుదురు.

మహదహంకారమునందు శబ్దగుణకమగు ఆకాశముకలిగెను. ఆకాశమునందు శబ్దస్పర్శగుణకమగు వాయువుకలిగెను. వాయువునందు శబ్దస్పర్శరూపగుణకమగు అగ్ని కలిగెను. అగ్నియందు శబ్దస్పర్శరూపరసగుణకమగు జలము కలిగెను. జలమునందు శబ్దస్పర్శరూపరసగంధగుణకమగు పృధివికలిగెను. ఆపృధివియందు ఓషధులుకలిగెను. ఓషధులవల్ల అన్నముకలిగెను. అన్నమువలన జీవులువృద్ధిఁబొందిరి.

☞ ఈశ్వరునికి సద్యోజాత వామదేవ తత్పురుష అఘోరయీశాన్యములనెడు అయిదుముఖములుగలవు. అందలి యీశాన్యముఖమందు ఆకాశముపుట్టెను. అఘోరముఖమునందు వాయువుపుట్టెను. తత్పురుషముఖమందు అగ్నిపుట్టెను. వామదేవముఖమందు ఉదకము పుట్టెను. సద్యోజాతముఖమందు పృధివి పుట్టెను.

పంచమహాభూతములు తామససమష్టిపంచభూతములని తామసవ్యష్టి పంచభూతములని రెండుసమభాగములుగా జేయబడెను.

పృథివి = $\frac{1}{2}$ పృథివి + $\frac{1}{2}$ పృథివి.
జలము = $\frac{1}{2}$ జలము + $\frac{1}{2}$ జలము.
అగ్ని = $\frac{1}{2}$ అగ్ని + $\frac{1}{2}$ అగ్ని.
వాయువు = $\frac{1}{2}$ వాయువు + $\frac{1}{2}$ వాయువు.
ఆకాశము = $\frac{1}{2}$ ఆకాశము + $\frac{1}{2}$ ఆకాశము.

ఈ అరభాగములలో మొదటియరభాగములు తామససమష్టి పంచభూతములు. వానిని వేరుగనుంచి రెండవయరభాగములగు తామసవ్యష్టి పంచభూతములను యొక్కొక్కటి నాలుగుభాగములుగ విభజించునది

$\frac{1}{2}$ పృథివి = $\frac{1}{8}$ పృథివి + $\frac{1}{8}$ పృథివి + $\frac{1}{8}$ పృథివి + $\frac{1}{8}$ పృథివి.
$\frac{1}{2}$ జలము = $\frac{1}{8}$ జలము + $\frac{1}{8}$ జలము + $\frac{1}{8}$ జలము + $\frac{1}{8}$ జలము.
$\frac{1}{2}$ అగ్ని = $\frac{1}{8}$ అగ్ని + $\frac{1}{8}$ అగ్ని + $\frac{1}{8}$ అగ్ని + $\frac{1}{8}$ అగ్ని.
$\frac{1}{2}$ వాయువు = $\frac{1}{8}$ వాయువు + $\frac{1}{8}$ వాయువు + $\frac{1}{8}$ వాయువు + $\frac{1}{8}$ వాయువు
$\frac{1}{2}$ ఆకాశము = $\frac{1}{8}$ ఆకాశము + $\frac{1}{8}$ ఆకాశము + $\frac{1}{8}$ ఆకాశము + $\frac{1}{8}$ ఆకాశము

ఒకభూతమున కొక పెద్దభాగమును తక్కినభూతముల చిన్నభాగముల నొక్కొక్కటియును కలిసి పంచీకృతమగు భూతమగును. అట్టిపంచీకృతములగు భూతములతో జేయబడినదియె కరచరణాద్యవయవములతో గనుబడు యీస్థూలశరీరము.

పంచీకృతపంచ మహాభూతములు } ఆపంచీకృత పంచమహాభూతములు.

ఆకాశము = $\frac{1}{2}$ ఆకాశము + $\frac{1}{8}$ వాయువు + $\frac{1}{8}$ అగ్ని + $\frac{1}{8}$ జలము + $\frac{1}{8}$ పృథివి.

ఇందువలన మోహము, లజ్జ, భయము, ద్వేషము, రాగములు కలిగెను. సదాశివుడు అధిదేవత. పరాశక్తి.

వాయువు = $\frac{1}{8}$ ఆకాశము + $\frac{1}{2}$ వాయువు + $\frac{1}{8}$ అగ్ని + $\frac{1}{8}$ జలము + $\frac{1}{8}$ పృథివి.
ఇందువలన పడియుండుట, చాచుట, ముడుచుట, ఎగురుట, పరుగెత్తుటలు కలిగెను. ఈశ్వరుఁడు అధిదేవత. ఆదిశక్తి.

అగ్ని = $\frac{1}{8}$ ఆకాశము + $\frac{1}{8}$ వాయువు + $\frac{1}{2}$ అగ్ని + $\frac{1}{8}$ జలము + $\frac{1}{8}$ పృథివి.
ఇందువలన సంగమము, ఆలస్యము, నిద్ర, దప్పిక, ఆఁకలి కలిగెను. రుద్రుఁడు అధిదేవత. ఇచ్ఛాశక్తి.

జలము = $\frac{1}{8}$ ఆకాశము + $\frac{1}{8}$ వాయువు + $\frac{1}{8}$ అగ్ని + $\frac{1}{2}$ జలము + $\frac{1}{8}$ పృథివి.
ఇందువలన శుక్లము, రక్తము, చెమట, మూత్రము, ఉమ్మినీరు కలిగెను. విష్ణువు అధిదేవత. జ్ఞానశక్తి.

పృథివి = $\frac{1}{8}$ ఆకాశము + $\frac{1}{8}$ వాయువు + $\frac{1}{8}$ అగ్ని + $\frac{1}{8}$ జలము + $\frac{1}{2}$ పృథివి.
ఇందువలన రోమములు, నరములు, చర్మము, మాంసము, ఎముకలు కలిగెను. బ్రహ్మ అధిదేవత. క్రియాశక్తి.

తత్వములు—యిరువదియైదు.

1. జ్ఞాత— $\frac{1}{2}$ తమోగుణసంబంధమగు ఆకాశము. ఇదియె సమష్టిభాగము. దీనికిసాధనము జ్ఞానము. జ్ఞానేంద్రియములు కర్మేంద్రియములు అంతరింద్రియముల యొక్క విషయవ్యాపారములను ఏ తెలివిచేతను తెలిసికొనునో ఆ తెలివియే అంతఃకరణస్థానమందునఁ జేరి జ్ఞాతయనియు జీవుడనియుఁ జెప్పఁబడును. వీనికే ప్రత్యగాత్మ, జీవసాక్షి, అంతర్యామి, పరమాత్మ, యనిపేరులు. అధిదేవతకూటస్థుఁడు విషయము జ్ఞేయము. సాత్వికాకాశమందలి యర్ధభాగము ప్రత్యగాత్మాధిదేవతతోఁగూడి జ్ఞాతయందు జేరి సకలేంద్రియ ప్రభుత్వముఁ జేయుచున్నది.

2. మనస్సు — $\frac{1}{8}$ తమోగుణసంబంధమగు ఆకాశము + $\frac{1}{8}$ తమోగుణసంబంధ మగువాయువు. కంఠస్థానము. సాత్వికవాయువులో

సగభాగము చంద్రాధిదేవతతో మనస్సునందుఁ జేరి సం కల్పించుచున్నది.

ఆకాశపంచకం; అంతఃకరణములు; అంతరింద్రియములు.	అహంకారము	చిత్తము.	బుద్ధి.	మనస్సు.	జ్ఞాత.
వాయుపంచకం; పంచప్రాణములు.	అపానము.	ప్రాణము.	ఉదానము.	వ్యానము.	సమానము.
అగ్నిపంచకం; జ్ఞానేంద్రియములు; మధ్యేంద్రియములు.	ఘ్రాణము.	జిహ్వ.	చక్షువు.	త్వక్కు.	శ్రోత్రము.
జలపంచకం; పంచతన్మాత్రలు;	గంధము.	రసము.	రూపము.	స్పర్శము.	శబ్దము.
పృథివిపంచకం; కర్మేంద్రియములు; బాహ్యేంద్రియములు	పాయువు.	ఉపస్థ.	పాదము.	పాణి	వాక్కు.

3. బుద్ధి — ⅛ తమోగుణసంబంధమగుఆకాశము + ⅛తమోగుణసంబంధమగుఅగ్ని. ముఖము స్థానము. సాత్వికాగ్నిలోసగ భాగము బృహస్పత్యాధి దేవతతోఁ గూడి బుద్ధియందు నిలిచి మనస్సునందలి సంకల్పములను నిశ్చయిస్తున్నది.

4. చిత్తము — ⅛ తమోగుణసంబంధమగు ఆకాశము + ⅛ తమోగుణ సంబంధమగు జలము. అధిదేవత జీవుడు. నాభి స్థానము. సాత్వికజలములోసగ భాగముక్షేత్రజ్ఞాధిదేవతతోఁగూడి చిత్తమందుఁజేరి బుద్ధిచేసిన నిశ్చయమును ఆలోచన చేయుచున్నది.

5. అహంకారము — ⅛ తమోగుణసంబంధమగు ఆకాశము + ⅛ తమోగుణసంబంధమగు పృథివి. హృదయము స్థానము. సాత్వికపృథివిలో సగభాగము అహంకారముతోఁగూడి అభిమానించుచున్నది.

"హృది ప్రాణో గుదే పాన స్సమానో నాభిసంస్థితః
ఉదానః కంఠదేశస్థో వ్యాన స్సర్వశరీరగః"

6. సమానవాయువు — ⅛ తమోగుణసంబంధమగు వాయువు + ⅛ తమోగుణసంబంధమగు ఆకాశము. ప్రాణాపానముల మధ్యను నాభిస్థానమందుండి భుజించిన భక్ష్యభోజ్య చోష్య లేహ్యములనెడు చతుర్విధాన్నమును జీర్ణముచేసి సప్తధాతువులకు పంచిపెట్టి థారుఢ్యమును కలుగ జేయును. రాజసాకాశములో సగభాగము సమాన వాయువందుఁ జేరి జఠరాగ్నిని ప్రజ్వరిల్లఁజేసి చతుర్విధ పదార్థములను పచనము చేయుచున్నది.

7. వ్యానవాయువు — ⅛ తమోగుణసంబంధమగు వాయువు. ఇదియె సమష్టిభాగము. ఈవాయువు శరీరమందంతను వ్యాపించి

నదై కన్నులు చెవులు కాలిమడమలు పిరుదులుముక్కు యీ స్థానములయందుండి ప్రాణాపానవాయు సంచారమును గలుగఁజేయును. రాజసవాయువులలో సగభాగము వ్యానవాయువందు జేరిఅన్న రసమునునరములకుఁబంచి పెట్టును

8. ఉదానవాయువు—½ తమోగుణసంబంధమగువాయువు + ⅛ తమోగుణసంబంధమగుఅగ్ని. ఈవాయువుకంఠస్థానమందుండి యిష్ట పదార్థములను తినుచు మ్రింగుచు అసహ్యపదార్థములను వెలుపలికిత్రోయుచు వాగింద్రియమందుఁ జేరి అకారాది యేబదియక్షరములను బలికించుచు వాంతి మొదలగువానిని కలుగచేయు చుండును. రాజసాగ్నిలో సగభాగము ఉదానవాయువందుఁ జేరి చాచుట ముడుచుట మొదలగు వ్యాపారములను జేయించుచు సుషుమ్నానాడిద్వారా ఊర్ధ్వముఖవ్యాపనముగలదై జీవునికి పుణ్యముచేత మంచిపదవులను పాపముచేత నరకములను కలుగఁజేయును.

9. ప్రాణవాయువు—½ తమోగుణసంబంధ మగువాయువు + ⅛ తమోగుణసంబంధ మగుజలము.

"ముఖ నాసిక యో ర్మధ్యే ప్రాణ స్సంచరతేసదా."

ఉ తరగీత.

హృదయస్థానమందుండినదై ముక్కురంధ్రములగుండఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసరూపములచేత 21600 హంసలుగా సంచరించును. రాజసజలములో సగభాగము ప్రాణవాయువందుఁ జేరి నోటియందుండి ఉచ్చారణను, నాభియందుండిశబ్దమునుగలుగఁ జేయును. ముక్కునందుండిశ్వాస

లను పూరించుట రేచించుటలు జేయును. హృదయమం దుండి దగ్గుమొదలుగాఁగల వ్యాధులుగలుగఁజేయును.

10 అపానవాయువు — $\frac{1}{8}$ తమోగుణసంబంధమగు వాయువు + $\frac{1}{8}$ తమోగుణసంబంధ మగుపృథివి. మలమూత్రద్వారముల యందుండును. రాజసపృథివిలో సగభాగము అపానవాయువందుఁ జేరి అధోగమనవ్యాపారము జేయుచు మలమూత్రశుక్లములను వెళ్లఁద్రోయును.

ఉపవాయువులు.

(1) నాగము—వాక్కునందుండిమాట్లాడించును. వాంతిచేయించును.

(2) కూర్మము— కన్నులు మూయుట తెరచుటలను చేతులు యిచ్చుట పుచ్చుకొనుటల యందును వ్యాపారములఁ జేయించును.

(3) కృకరము—పాదము స్థానముగాఁ గలదై తుమ్మించును.

(4) దేవదత్తము— ఉపస్థస్థానముగాఁగలదై ఆవలింతలు కలుగఁ జేయును.

(5) ధనుంజయము—పాయుస్థానముగాఁగలదై ఘోషించును.

11. శ్రోత్రేంద్రియము— $\frac{1}{8}$ తమోగుణసంబంధ మగుఅగ్ని + $\frac{1}{8}$ తమోగుణసంబంధ మగుఆకాశము. సాత్వికాకాశములో సగభాగము దిక్కులనేఅధిదేవతతోఁగూడి శ్రోత్రేంద్రియమందుఁ జేరి వివిధశబ్దములను గ్రహిస్తున్నది.

12. త్వగింద్రియము— $\frac{1}{8}$ తమోగుణసంబంధమగు అగ్ని + $\frac{1}{8}$ తమోగుణ సంబంధమగువాయువు. సాత్వికవాయువులో సగభాగము వాయువు అను అధిదేవతతోఁగూడి త్వగింద్రియమందుఁ జేరి స్పర్శలను గ్రహిస్తున్నది.

13. చక్షురింద్రియము—½ తమోగుణసంబంధమగుఅగ్ని. ఇదియె సమష్టి భాగము. సాత్వికాగ్నిలో సగభాగము సూర్యుఁడను అధిదేవతతోఁగూడి రూపములను జూచుచున్నది.

14. జిహ్వేంద్రియము—⅛ తమోగుణసంబంధమగుఅగ్ని + ⅛ తమోగుణసంబంధమగుజలము. సాత్వికజలములో సగభాగము వరుణుఁడనుఅను అధిదేవతతో గూడి సప్తవిధరసగ్రహణమును జేయును.

15. ఘ్రాణేంద్రియము—⅛ తమోగుణసంబంధమగుఅగ్ని + ⅛ తమోగుణసంబంధమగుపృధివి. సాత్వికపృధివిలో సగభాగము అశ్వినులు అనుఅధిదేవతలతోఁగూడి వాసనలను గ్రహించును.

16. శబ్దము—⅛ తమోగుణసంబంధమగుజలము + ⅛ తమోగుణసంబంధమగు ఆకాశము. శ్రోత్రము స్థానము.

17. స్పర్శము—⅛ తమోగుణసంబంధమగుజలము + ⅛ తమోగుణసంబంధమగు వాయువు. త్వక్కు స్థానము.

18. రూపము—⅛ తమోగుణసంబంధమగుజలము + ⅛ తమోగుణసంబంధమగు అగ్ని. నేత్రము స్థానము

19. రసము—½ తమోగుణసంబంధమగుజలము. ఇదియెసమష్టిభాగవిషయము మాధుర్యముగానుండుట. జిహ్వ స్థానము.

20. గంధము—⅛ తమోగుణసంబంధమగు జలము + ⅛ తమోగుణసంబంధమగుపృధివి. ఘ్రాణేంద్రియము స్థానము.

21. వాగింద్రియము—⅛ తమోగుణసంబంధమగుపృధివి. + ⅛ తమోగుణసంబంధమగు ఆకాశము. రాజసాకాశములో సగభాగము సరస్వతియను అధిదేవతతోఁగూడి మాటలను పలికిస్తున్నది.

22. ఘ్రాణేంద్రియము — ½ తమోగుణసంబంధమగు పృథివి + ⅛ తమోగుణసంబంధమగు వాయువు. రాజసవాయువులో సగభాగము ఇంద్రుడను అధిదేవతతోఁగూడి దానములను చేయుచున్నది.

23. పాదేంద్రియము — ½ తమోగుణసంబంధమగు పృథివి + ⅛ తమోగుణసంబంధమగు అగ్ని. రాజసాగ్నిలో సగభాగము ఉపేంద్రుడను అధిదేవతతోఁగూడి గమనాగమనములు చేయుచున్నది.

24. ఉపస్థేంద్రియము — ½ తమోగుణసంబంధమగు పృథివి + ⅛ తమోగుణసంబంధమగు జలము. రాజసాగ్నిలో సగభాగము బ్రహ్మ అధి దేవతతోఁగూడి విషయానందములను కలుగఁజేయుచున్నది.

25. పాయురింద్రియము — ½ తమోగుణసంబంధమగు పృథివి. ఇదియె సమష్టి భాగము. రాజసపృథివిలో సగభాగము మృత్యువు అను అధిదేవతతోఁగూడి మలవిసర్జనము చేయుచున్నది.

జ్ఞాతమనోబుద్ధి చిత్తాహంకారంబులే అంతరింద్రియములు.
సమానవ్యానోదానప్రాణాపానంబులే పంచప్రాణంబులు.
శ్రోత్రత్వక్చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణంబులే జ్ఞానేంద్రియంబులు.
శబ్దస్పర్శరూపరసగంధంబులే పంచతన్మాత్రలు. పంచవిషయంబులు
వాక్పాణిపాదపాయూపస్థంబులే కర్మేంద్రియంబులు.
ఈయిరువదియైదునుగూడి స్థూలశరీరంబని చెప్పఁబడును.

జ్ఞాతకూటస్థుఁడనుఅధిదేవతచేతఁ బ్రేరేపింపఁబడి సమానవాయువుతోఁగూడి శ్రోత్రేంద్రియద్వారా శబ్దములను గ్రహించుచు వాక్కుచేత పలుకుచుండును.

జ్ఞాత మనోరూపుఁడై చంద్రాధిదేవతచేతఁ బ్రేరేపింపఁబడి వ్యానవాయువుతోఁగూడి త్వగింద్రియద్వారా స్పర్శలనుగ్రహించుచు పాణీంద్రియముద్వారా దాన ప్రతిగ్రహములను చేయుచుండును.

జ్ఞాత బుద్ధిరూపుఁడై బృహస్పత్యాధిదేవతచేతఁ బ్రేరేపింపఁబడి ఉదానవాయువుతోఁగూడుకొని చక్షురింద్రియద్వారా రూపములను గ్రహించుచు పాదేంద్రియముచేత గమనాగమనంబులు చేయుచుండును.

జ్ఞాత చిత్తరూపుఁడై క్షేత్రజ్ఞాధిదేవతచేతఁ బ్రేరేపింపఁబడి ప్రాణవాయువుతోఁగూడుకొని జిహ్వేంద్రియద్వారా రసములను గ్రహించుచు గుహ్యేంద్రియద్వారా మూత్రవిసర్జనము శుక్లశోణితముల విసర్జనముచేయుచు సంభోగములయం దానందించుచుండును.

జ్ఞాత అహంకారరూపుఁడై రుద్రాధిదేవతచేతఁ బ్రేరేపింపఁబడి అపానవాయువుతోఁగూడుకొని ఘ్రాణేంద్రియద్వారా గంధములనుగ్రహించుచు పాయురింద్రియద్వారా మలమును విసర్జించుచుండును.

జ్ఞానేంద్రియములు కర్మేంద్రియములు పంచప్రాణములు మనోబుద్ధులు. యీ పదునేడింటితోఁగూడినది సూక్ష్మశరీరంబు. జ్ఞాతయే కారణశరీరంబు సూక్ష్మశరీరంబునకు పందొమ్మిదితత్త్వంబులని కొందఱు చెప్పెదరు. పైనఁజెప్పఁబడినపదునేడును చిత్తాహంకారంబులు రెండునుగూడి పందొమ్మిది యగును.

అని చెప్పుదురు. ఇందు జాగ్రదవస్థ; విశ్వుఁడభిమాని; అన్నమయకోశము.

"పంచీకృత మహాభూత సంభవం కర్మసంచితమ్
శరీరం సుఖదుఃఖానాం భోగాయ తనముచ్యతే"

పంచీకరణము చేయఁబడిన పంచమహాభూతములవల్ల నేరుపడి ఆగామిసంచిత ప్రారబ్ధములు గలిగినట్టి స్థూలశరీరమే సుఖదుఃఖానుభవమునకునికిపట్టు.

దీనిని పొందిన బ్రహ్మవేత్తకు ఓత యని చెప్పుదురు.

సూక్ష్మశరీరము—

"పంచప్రాణ మనోబుద్ధి దశేంద్రియ సమన్వితం
అపంచీకృతభూతోత్థం సూక్ష్మాంగం భోగసాధనమ్"

సమానవ్యానోదానప్రాణాపానంబులనెడు పంచప్రాణంబులును మనోబుద్ధులును శ్రోత్రత్వక్చక్షుర్జిహ్వా ఘ్రాణంబులనెడు జ్ఞానేంద్రియంబులును వాక్పాణి పాదపాయూపస్థ లనెడు కర్మేంద్రియంబులును యీపదునేడింటితోఁగూడినదియు అపంచీకృత పంచమహాభూతములవల్ల యేర్పడినదియునగు సూక్ష్మశరీరము సుఖదుఃఖములననుభవించుటకు సాధకము. దీనిని పొందిన యీశ్వరునకు హిరణ్యగర్భుఁడనియు బ్రహ్మవేత్తకు అనుజ్ఞాత యనియుఁ బేరులు. ఇందు స్వప్నావస్థ; తైజసుఁడభిమాని. ప్రాణమయ మనోమయ కోశంబులు.

కారణశరీరము—మలినసత్వరజస్తమోగుణాత్మకమైన యవిద్యయే కారణశరీరము. మహదహంకారమే కారణశరీరము.

"అనాద్యవిద్యానిర్వాచ్యా కారణోపాధిరుచ్యతే
ఉపాధిత్రితయాదన్య మాత్మానమవధారయేత్"

వాక్కు చేతఁ జెప్పనలవికానిదియును ఆదిలే నిదియు నగునజ్ఞానమే కారణశరీరము. ఆత్మ నుయీమూఁడు శరీరములకు విలక్షణముగా తెలిసికొనునది.

దీనినిపొందిన యీశ్వరునకు అవ్యాకృతుఁడనియు బ్రహ్మ వేత్తకు అనుజ్ఞైకరసుఁడనియుఁ బేరులు. విజ్ఞానమయ ఆనందమయకోశంబులు.

మహాకారణము—తుర్యావస్థ, కూటస్థుఁడభిమాని, మలినరహితమైన శుద్ధమనస్సే మహాకారణశరీరము. దీనినిపొందిన యీశ్వరునకు పరమాత్మయనియు బ్రహ్మవేత్తకు అవికల్పుఁడనియుఁ జెప్పుదురు. ఈమహాకారణ శరీరమందుండువానికే శరీరత్రయవిలక్షణుఁడనియు అవస్థాత్రయసాక్షియనియు, సర్వసాక్షియనియుఁ జెప్పుదురు. హిరణ్మయకోశము.-ఈ శరీరరహితమందు సాక్షిత్వముకూడనుబోయి పరబ్రహ్మ మందైక్యమగును. అదియ తుర్యాతీతము.

N. B.—మలినరహితమైన శుద్ధమనస్సు మహదహంకారముతో కలిసినప్పుడు దానికి మనస్సనియు జీవుడనియు చెప్పుదురు.

☞ సాక్షిత్వమున్నంతవఱకు నాలుగవశరీరమగు మహాకారణ శరీరమున్నది. అది సాక్షిగానుండును. ఈసాక్షిత్వముపోయి, యైక్యమైనప్పుడా శరీరముకూడఁ బోయి పరబ్రహ్మస్వరూపము లేక పరిపూర్ణమగును. దీనినే యచలమనియుఁ జెప్పుదురు.

జహల్లక్షణము—ఒకదానిని వదలి మఱియొకదానిని తీసికొనుట.
అజహల్లక్షణము—ఒకదానికి తోడు మఱియొకదానిని తీసికొనుట.
జహదజహల్లక్షణము— తనకుండిన దానిలో కొంత భాగమును వదిలి కొంతభాగమును తీసికొనుట
శ్రవణము—సద్గురువులవద్దఁ జేరి వేదాంతశాస్త్రములవినుట.
మననము — పెద్దలవలనఁ దెలిసికొనినదానిని మనసునందు చింతనము చేయుట.
నిధిధ్యాస—ఆ మననమువలన కలిగిన పరిజ్ఞానమును నిష్ఠచేయుట.
పంచాగ్నులు—జ్ఞానాగ్ని భ్రూమధ్యమందు ఆత్మయను పదమందును,
కాలాగ్ని పాదములయందు అహం యనుపదమందును,
క్షుధాగ్ని నాభియందును,
శీతాగ్ని హృదయమందును,
కోపాగ్ని నేత్రమందునుండును.

అవస్థలు

1. జాగ్రత—శ్రోత్రత్వక్చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణంబులనెడు జ్ఞానేంద్రియంబులు వాక్పాణిపాదపాయూపస్థలనెడు కర్మేంద్రియంబులు మనోబుద్ధి చిత్తాహంకారంబులనెడు అంతరింద్రియంబులు యీపదునాలుగింద్రియ విషయములతోఁగూడి ఆత్మయందు పరాశక్తిసహితుండై సుఖదుఃఖముల నెరింగెడిది జాగ్రత. నేత్రస్థానము. ఇంద్రియములచేత సమస్త పదార్థములను తెలియడమే జాగ్రదవస్థ. దీనిని అభిమానించుకున్న జీవుఁడు విశ్వుఁడనియు, చిదాభాసుఁడనియు వ్యావహారికుఁడనియు,మూఁడువిధములుగఁ జెప్పఁబడును.

"నేత్రస్థం జాగ్రతం విద్యాత్కంఠే స్వప్న సమావిశేత్
సుషుప్తి హృదయస్థంతు తురీయం మూర్ధ్న్యవస్థిత॥"

2. స్వప్నము:—ఆపదునాలుగింటితో ఆత్మఁయు కంఠస్థానమునకు వచ్చినప్పుడు కన్నది స్వప్నము. జాగ్రదవస్థయందు అనుభవింపఁబడిన పదార్థములు జ్ఞాపకమునకు రావడమే స్వప్నము. దీనిని అభిమానించుకొనిన జీవునకు తైజసుఁడనియు, స్వప్నకల్పితుఁడనియు, ప్రాతిభాసికుఁడనియు మూఁడువిధములుగఁ జెప్పఁబడును.

☞ జాగ్రత్స్వప్నములయందు రాగ ద్వేష కామ క్రోధ లోభ మోహా దంభ దర్ప మద మాత్సర్య ఈర్ష్య అసూయ అహంకార యిచ్ఛ భక్తిశ్రద్ధ సుఖ దుఃఖంబులు కలుగును.

3. సుషుప్తి:—అంతఃకరణలో చిత్తాహంకారంబులను విడచి మనోబుద్ధులఃతో ఆత్మఁడు హృదయమునకు వచ్చినప్పుడు సుషుప్త్యవస్థ. ఇంద్రియములన్ని అవిద్యలో కలియడమే సుషుప్త్యవస్థ. జ్ఞానేంద్రియములు కర్మేంద్రియములు వ్యాపారశూన్యములైనపుడు నిద్రించుచున్నాఁడని చెప్పుదురు. ఇదియసుషుప్త్యవస్థ. దీనిని అభిమానించుకొనిన జీవునికి ప్రాజ్ఞుఁడనియు, అవిచ్ఛిన్నుఁ డనియు, పారమార్థికుఁడనియుఁ బేరులు.

4. తుర్యము—ఈఅవస్థయందుకనినది ఏవారికిని చెప్ప లేనిదే తుర్యంబు. స్థానము మూర్ధ్ని. దేవుఁడు గలఁడనెడి ఆస్తిక్యబుద్ధి గలిగి నిత్యానిత్యవస్తువివేకజ్ఞానము గలిగి యుండుటయే తురీయము.

5. తుర్యాతీతము:—ఆత్మఁడు ఒక్కఁడై మూలాధారంబునకు వచ్చినప్పుడు తన్ను దానుమఱచి పరమానందసుఖస్వరూపము

ననుండి యథాప్రకారంబునదిరుగు. ఇది యమనస్కంబు ఈ అవస్థాపంచకమార్గంబు యోగియెరుంగు. దీనికే ఉన్మన్యవస్థయ నియు చెప్పుదురు.

పంచకోశములు

కోశము=కత్తిని ఒరయును, పిండమును మావియును, కప్పియున్నట్లు కప్పెడునదియె కోశము. సంచియని చెప్పుదురు.

1. అన్నమయకోశము:—

"అన్నవికార శుక్లశోణితజన్య షడ్భావవికారసహితం
అన్నేనైవ వర్ధమానం ఇదం స్థూలశరీర మన్నమయకోశః"

అన్నమువలనఁబుట్టి అన్నమువలననే వృద్ధిఁబొంది శుక్లశోణితములవలనఁ గలిగిన ఉండుట పుట్టుట పెరుగుట మారుట చిక్కుట నశించుట యను నాఱుభావవికారములు గలదై స్తంభమువలె స్థూలమై ప్రత్యక్షముగ కరచరణాద్యవయవములతోను త్వక్చర్మమాంసరుధిర మేదోస్థిమజ్జలనెడు సప్తధాతువులతోను గూడినదై సమస్తప్రాణికోటికి కనుబడెడిస్థూలశరీరమే అన్నమయకోశము. స్థూలశరీరము జన్మమునకంటె పూర్వమందును మరణమునకుఁ బరమందును లేదు. ఆత్మ యెల్లప్పుడు కలదు గనుక యిది యాత్మకాదు. మాతాపితృలయొక్క సంయోగమువలన కలిగి లయమగుచున్నది గనుక యాత్మకాదు.

2. ప్రాణమయకోశము:—

"ప్రాణాదిపంచకంప్రాణమయః కర్మేంద్రియైర్యుతమ్"

సమానవ్యానోదానప్రాణ అపానంబు లనెడు పంచప్రాణంబులువాక్పాణిపాదపాయూపస్థలనెడు కర్మేంద్రియం

బులు నాగ కూర్మ కృకర దేవదత్త ధనుంజయులనెడు ఉప వాయువులును గూడి ప్రాణమయకోశమనంబడు. ఇది ఘటములవలెనే జడస్వభావముగలిగి క్షుత్పిపాసలతోను రజోగుణ అహంకారంబులతోను గూడుకొని యున్నందున యాత్మకాదు.

3. మనోమయకోశము:— హంసస్వరూపంబగు ప్రాణవాయువునందు మనసునిల్వగాను మనోమయకోశమగును.

" జ్ఞానేంద్రియైర్మనోయుక్తం మనోమయ ఇతీరితః"

మనస్సు, శ్రోత్రత్వక్చక్షు ర్జిహ్వాఘ్రాణేంద్రియంబులు అనెడి జ్ఞానేంద్రియములైదును జేరి మనోమయకోశమగును. నేననెడి అభిమానముగల మనస్సు జడముగనుక మనోమయకోశము ఆత్మకాదు. ఇందు కామక్రోధ లోభ మోహ మదమాత్సర్యములును వికారములును గలవు. కామక్రోధాదివృత్తులు ఒకప్పుడుండి యొకప్పుడు లేకపోతున్నవి గనుక యిది యాత్మకాదు. సుషుప్తి లోజడమైపడియుండి అహంకారముతో గూడుకొనియున్నది గనుక యాత్మకాదు.

4. విజ్ఞానమయకోశము:— ఆమనస్సుచేత జ్ఞానమెరిగి ధ్యానమననాది వృత్తి కలిగినప్పుడే విజ్ఞానమయకోశము.

" బుద్ధిజ్ఞానేంద్రియైర్యుక్తం విజ్ఞానమయకోశమ్"

బుద్ధియును శ్రోత్రత్వక్చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణంబులనెడు జ్ఞానేంద్రియంబులైదును గూడి విజ్ఞానమయకోశము. ఈ కోశమందు విద్యామదమును తద్వారా మహదహంకారమును గలవు గనుక యిదియాత్మకాదు. చిచ్ఛక్తితో

గూడుకొని యుండే బుద్ధివృత్తి జాగ్రత్స్వప్నముల యందుఁ బరిణమిస్తున్నందున యిది యాత్మ కాదు.

5. ఆనందమయకోశము:— అజ్ఞానమందు పరమానందమును పొంది నాను అనెడిదియె ఆనందమయకోశము. మలినసత్వరజస్తమోగుణాత్మకమైనయవిద్యయే ఆనందమయకోశము

"ప్రియమోద ప్రమోదవృత్తిమదజ్ఞాన ప్రధాన మంతఃకరణం ఆనందమయకోశ ఇత్యుచ్యతే"

ప్రియము మోదము ప్రమోదము అనెడువృత్తులతోఁ గూడిన యజ్ఞానమే ప్రధానముగాఁగల యంతఃకరణమే ఆనందమయకోశము.

ప్రియము = పదార్థమును జూచినమాత్రమున కలుగు సంతోషము.

మోదము = తనకు లభించిన పిమ్మట కలిగిన సంతోషము.

ప్రమోదము = అనుభవించిన పిమ్మట కలిగిన సంతోషము.

ఈకోశము ఘటమువలె జడమైయుండుటచేగనుక యాత్మ కాదు

☞ త్రాటినిచూచి పామనిభయమును బొందినవానికి విచారణచేత భయముదీరి సంశయమురహితమైనటుల శ్రవణమననిదిధ్యాసలచేతను నిత్యానిత్యవస్తువివేకవిచారణచేతను పంచకోశములు రహితమై సర్వసాక్షియగు ఆత్మహిరణ్మయకోశమందున్నట్లు తోఁచఁబడును. ఆహిరణ్మయకోశమునుదాటి అమనస్కంబయినచో సాక్షిత్వముగూడబోయి పరబ్రహ్మమందైక్యమగును అప్పుడు నిర్గుణసాక్షాత్కార పరబ్రహ్మస్వరూపము తప్ప అన్య మేమియు లేదు. చెప్పేవారును లేరు చూచునది చూడఁబడునదియును లేక సమస్తము పరబ్రహ్మస్వరూపమగును.

☞ ఈకోశములు యొకటొకటిగా యంతరముగానుండును. అన్నమయకోశంబున కంతరముగా ప్రాణమయకోశంబును,ప్రాణమయకోశంబున కంతరముగా మనోమయకోశంబును, మనోమయకోశంబున కంతరముగా విజ్ఞానమయకోశంబును, విజ్ఞానమయకోశంబున కంతరముగా ఆనందమయకోశంబును ఆనందమయకోశంబునకంతరముగా హిరణ్మయకోశంబును గలవు. హిరణ్మయకోశముయొక్క నాశనమప్పుడు రూపనామక్రియారహితమును ఆవరణరహితమును అగుఅచలపరిపూర్ణమే నిలచి యుండును.

ప్రణవవిషయము.

ఓం=అ+ఉ+మ్.

శ్లో॥ ప్రథమం తారకం చైవ ద్వితీయం దండముచ్యతే
తృతీయం కుండలాకారం చతుర్థం చార్ధచంద్రికమ్
పంచమం బిందుసంయుక్తం ఓమితి జ్యోతిరూపకమ్.

ప్రణవము అక్షరత్రయంబై మంత్రత్రయంబై నాదబిందుకళాత్మకంబై సృష్టిస్థితిలయకారణభూతంబై విరాట్స్వరాత్మ అంతర్యామి భావంబై శక్తిత్రయంబై యుండు.

అకారము—పీతవర్ణము, రజోగుణము, స్థూలదేహము, ఋగ్వేదము, నాదము, బ్రహ్మ, జాగ్రదవస్థ.

ఉకారము—శుక్లవర్ణము, సత్వగుణము, సూక్ష్మదేహము, యజుర్వేదము. బిందువు, విష్ణు,స్వప్నావస్థ.

మకారము—కృష్ణవర్ణము, తమోగుణము, కారణదేహము, సామవేదము, కళ, మహేశ్వరుడు సుషుప్త్యవస్థ. ఈస్థితియందు యోగి బ్రహ్మస్వరూపమును తనయందే కనుగొనును.

ఓంకారము—శుద్ధసాత్వికగుణము, మహాకారణదేహము, అధర్వణవేద
ము, సర్వసాక్షి. తుర్యావస్థ. దీనికే అర్ధమాత్రికయని
యు చెప్పుదురు.

[ప్రణవము అవాఙ్మానసగోచరము, అవాచ్యము. తుర్యాతీతము.
ఉచ్చారణలేదు.]

శ్లో॥ అకారార్థోవిష్ణు ర్జగదుదయరక్షాప్రలయకృత్।
మకారార్థోజీవ స్తదుపకరణాం వైష్ణవమిదమ్।
ఉకారో నన్యార్హం నియమయతి సమ్బన్ధమనయోః।
త్రయీసారస్త్రాత్మా ప్రణవఇమ మర్థం సమదిశత్॥

☞ ప్రణవమందలి మూఁడు అక్షరములే మూఁడు వేదములనియు
మూఁడు సంధ్యలుఅనియు, మూఁడు గుణములనియుచెప్పుదురు.

ఆశ్రమములు.

బ్రహ్మచర్యము గార్హస్థ్యము వానప్రస్థము సన్యాసములని
ఆశ్రమములు నాలుగు విధములు.

1. బ్రహ్మచర్యము—బ్రాహ్మణుఁడు ఉపనయనము అయినతోడనే నిత్య
మును ప్రాతఃకాలమున స్నానముచేసి గురువును ఆశ్ర
యించి వేదమును అభ్యసించుచు అగ్నియందు సమిధా
ధానముచేయుట, నేలనిద్రించుట, భిక్షమెత్తుట, గురుశు
శ్రూషలుసేయుట మొదలుగాఁగల పనులుచేయుచు శి
ఖాయజ్ఞోపవీతంబును మౌంజీ కృష్ణాజిన దండ కమండ
లధరుండై వేదాధ్యయనాది సత్కర్మ సహితుఁడై
స్త్రీసంచారస్థలవర్జితుండై గురుగృహావాసుండై క్షౌరా
దికర్మరహితుండై యుండవలయు. సర్వకాల సర్వావ

స్థలయందును బరబ్రహ్మచింతన కలిగి యుండవలయును. బ్రహ్మచర్యము=సతిని గూడకపోవుట అని యర్థము చెప్పెదరు. శిఖండికిభార్యలేదు, సతినిగూడుటలేదు. కావున దానిని బ్రహ్మచారియని చెప్పవలయును. అందువల్ల దానికిని ముక్తియుండవలయును. అట్లుముక్తిలేదు కాఁబట్టి బ్రహ్మచర్యమున కది యర్థముకాదు. బ్రహ్మచర్యమనగా బ్రహ్మపదార్థమందలి గమనముకలిగియుండుట. పరబ్రహ్మస్వరూపావలోకనమందు నడనడికగలవాఁడు బ్రహ్మచారి.

2. గృహస్థాశ్రమము—గృహము అనఁగా భార్య. అది గలిగివర్తించువాఁడు గృహస్థుఁడు.

"స్నానంసంధ్యాజపోహోమస్స్వాధ్యాయోదేవపూజనమ్
ఆతిధ్యంవైశ్వదేవంచ సత్కర్మాణిదినేదినే"

స్నానము, సంధ్య, జపము, హోమము, స్వాధ్యాయము, దేవతపూజ, ఆతిధ్యము, వైశ్వదేవము, అనెడు సత్కర్మములను నిత్యము చేయవలయును.

గృహస్థాశ్రమమునందున్నవాఁడు అతిథి వాకిటవచ్చియుండఁగా యెంతప్రియమైన వస్తువునైనను అతనికిఁ బెట్టక భుజింపఁగూడదు. అతిథిపూజలను జేయవలయును.

"అతిథి ద్వారతిష్ఠంతి అపోగృహ్ణంతి యేనరాః
ఆపోశనంసురాపానంఅన్నంగోమాంససన్నిభమ్"

అతిథి=ప్రతిదినమురాక ఒకకాలమందుమాత్రమువచ్చువాఁడు. బ్రతికియుండిన కాలమందే దానధర్మములుచేయ

వలయును. చచ్చినవెనుక ధనము తమతోఁటిరానేరదు. అట్టి దానియందు ఆశపడి మోసపోయినవారై తాము కడుపారదినక చేతులారనొకరికిఁబెట్టక గణించెదరు. తుదకు దొంగలుపాలుకాని రాజులపాలుగాని యగును.

"అనిత్యానిశరీరాణి విభవోనైవశాశ్వతః
నిత్యంసన్నిహితోమృత్యుః కర్తవ్యంధర్మసంగ్రహః"

శరీరము లనిత్యములనియు ఐశ్వర్యము శాశ్వతముకాదనియు మృత్యువ వెంటనున్నదనియు తెలిసికొని దానధర్మములు చేయుచుండవలయును.

"నాన్నోదకసమందానం ద్వాదశ్యాఃనపరంవ్రతం
నగాయత్ర్యాఃపరంమంత్రం నమాతుర్దైవతంపరం"

ఆఁకలి కొనినవారికి అన్నముబెట్టి తృప్తిపరచవలయును దిక్కులేక చచ్చినవారికి అగ్నిసంస్కారాదికర్మలు నడుపుచు అభ్యాగతులైనయతులకు భిక్షచేసి యర్చించుటచేతను దరిద్రులకు కావలసిన ద్రవ్యము మొదలగునవి శక్తికొలదిఁయిచ్చి యాదరించుటచేతను వారలకుతృప్తినికలుగఁజేయుచు ఆతురులై వచ్చిన సన్యాసులకు అన్నమును ఉండుటకుఁ దగినతావును యిచ్చి వారలకు తృప్తినిఁ గలుగఁజేయు చుండవలయును. అగ్నిష్టోమాదులైన యజ్ఞకర్మలచేత దేవతలను శ్రాద్ధములచేత పితృదేవతలను మృష్టాన్నభోజనాదులచేత అతిథులను ఆప్తలను తృప్తి నొందించవలయును.

జన్మయెత్తినందుకు పరోపకారమే ముఖ్యము.

"పరోపకారాయఫలంతివృక్షాః పరోపకారాయవహంతినద్యః
పరోపకారాయచరంతిగావః పరోపకారార్థమిదంశరీరమ్"

అష్టభోగములు:—

దాసో భృత్య స్సుతో బంధు ర్వస్త్ర వాహన మేవచ
ధన ధాన్య సమృద్ధిశ్చ హ్యష్టభోగాః ప్రకీర్తితాః॥

☞ అగ్ని హోత్రి వైశ్వదేవాదులచేత దేవతలఋణమును, వేదాంతార్థములను దెలిసికొనుటచేత ఋషిఋణమును, పుత్రోత్పత్తిచేతఁ బితృఋణమును దీరును.

3. వానప్రస్థము:— తానుముసలివాడై తనకుమారునికి బుత్రోత్పత్తి కలిగినపిమ్మట భార్యనుపుత్రునియొద్దనుంచియైనను లేక ఆమెకు తన వెంటరానిష్టమైనయడల భార్యతోనైనను వనమునకుఁబోయి నివసించి పర్ణశాలయైనను పర్వత గుహయైనను ఆశ్రయించి మంచు గాలి వర్షము ఎండ అగ్నివలనిబాధలను సహించుచు జరా రోగంబులచేతఁ జిక్కి సమర్థుండుగాని సమయంబున నిరశనవ్రతుండై పంచాగ్నుల నాత్మారోపణంబుఁ జేయుచు జితేంద్రియుఁడై యుండవలయును. ఈఆశ్రమమందు 12 సంవత్సరములుండవలెను. అట్లుకానియెడల యెనిమిదైనా నాలుగైనా రెండైనా ఒకసంవత్సరమైనా యుండవలయును. పిమ్మట సన్యాసాశ్రమమును స్వీకరింపవచ్చును.

4. సన్యాసము— భార్యను వదలినటువంటివాడై ఏకాకియైతలవెండ్రుకలు గోరు మీసము వీనినిక్షౌరముచేసికొని త్రిదండము కమండలము సొరకాయబుర్రవీనినిధరించిజితేంద్రియుఁడై యొక్కచోటనుండక స్థిరబుద్ధి గలవాఁడుగాను బ్రహ్మ చింతఁగలవాఁడుగాను దేశసంచారముచేయుచు సర్వసంగములనువిడిచి భుజించినచోట శయనింపక శయనించిన

చోటభుజింపక విచ్చలవిడిగా జరించుచు దేహావసానము నకెదురుచూచుచుండవలయును. ప్రాణమును కాపాడు కొనుటకుమాత్రము మితాహారమును భుజించవలెను. నిత్యము 12000 ప్రణవము జపముచేయవలయును.

త్రిదండములు:—ఎవఁడయితే మనోవాక్కాయము ల పాపకృత్యములు చేయక మనస్సును స్వాధీనముచేసికొనునో అతండేమూఁడు దండములు ధరించిన సన్యాసి. బాహ్యముగను త్రిదండములు ధరించుట కాదు.

There should be perfect control over one's own mind.

"మహాపాతకినశ్చైవ శేషాశ్చా కార్య కారిణః
తపసైవసుతప్తేన ముచ్యతే కిల్బిషాత్తతః॥

పంచమహాపాతకములైనను తపస్సుచేత నివర్తి యగుచున్నవి.

పంచమహాపాతకములు — బ్రహ్మహత్య, కల్లుత్రాగుట, బంగారముదొంగిలించుట, గురుభార్యనుపొందుట, ఈన లుగురిలో నెవరితోనైన గూడియుండుట,

తే॥ కల్లుద్రావుట గురుపత్ని గవయుటయును
విప్రుఁజంపుట బ్రహ్మస్వవిషయమయిన
ముచ్చిమియు నివిగలిగిన క్రూరజనులఁ
బ్రీతిఁబొందుటయును మహాపాతకములు.

భారతము.

అజ్ఞానముచేత చేయబడిన మహాపాతకములే తపస్సుచేత నివర్తి యగునుగాని సంకల్పముచేత తెలిసిచేయఁబడిన పాపములు నివర్తికానేరవు. విజ్ఞానమువలన మహాపాపములయినను నశించును.

గాని తెలిసిచేసిన పాపములకు నివృత్తి లేదు. తెలియకచేసిన బ్రహ్మహత్య, గోహత్య, స్త్రీహత్య, శిశుహత్య మొదలగు మహాపాపములు కూడ నశించును. ఈసంగతిని మూఢు లెఱుంగక భంగపడి అంగలార్చుచున్నారు.

విశ్వామిత్రుఁడు వినయముచేత బ్రాహ్మణత్వమును బొందెను. తలఁ బోడిచేయించుకున్నంతమాత్రముననే సన్యాసమని చెప్పేయడల భర్తచనిపోయిన విధవలకందరికిని ముక్తియని చెప్పవలయును. అట్లు చెప్పుటకు వీలులేదు. సంకల్పరాహిత్యముగాని సన్యాసి నీటిమీందు నేతిబొట్టువలెనే విషయములలో మునిగిపోవును. రాగలఫలమునుకోరక యే కర్మనుచేయుట సన్యాసము. సంకల్పరాహిత్యమే అసంగము.

"జన్మదుఃఖం జరాదుఃఖం జాయాదుఃఖం పునఃపునః
సంసార సాగరందుఃఖం తస్మాజ్జాగ్రత జాగ్రతః"

పుట్టుకయును ముదిమియును భార్యయును దుఃఖములకు కారణములని గుర్తెఱిగి నిత్యానిత్యవస్తువివేకముగలిగి సంసారసాగరమును దాటుటకు మార్గమును పెద్దలవలనఁ దెలిసికొనజాలక కపటసన్యాసులు తనభార్యలనువదలి పరదారలను పరధనమును గ్రహింపఁగోరి తమలోని కపటమును దెలియనీయక తిరుగుచుండఁగ వారినిజూచి నిరాశకులు గదాయని పూజించుదురు. గురుగింజదాని ముక్కునందు నలుపుగలిగి యుండురీతిని కపట సన్యాసులు వెలుపలికి యోగ్యులవలెనే కనుబడుదురు. సహజామనస్క రాజయోగులును బ్రహ్మనిష్ఠాగరిష్ఠులును అగు పెద్దలు దొరకుట దుర్లభము అట్టి పెద్దలు లభించినను శిష్యునియొక్క అనేక జన్మములయందు చేసినపాపమువలన కపటసన్యాసులుగానే కనుబడుదురు. అనేకజన్మార్జితపుణ్యమువలననే నిజమైన పెద్దలని తెలియగలదు కోతికి కొంకాయదొరికినను మధురమును గ్రహించలేదు. షండుఁడురంభ

సరసనున్నను రతిక్రీడలసుఖమును దెలిసికొనజాలఁడు. ఆవుచంటికిపీఱుదు లుకప్పియుండి రక్తమును పీల్చునేగాని క్షీరమునుత్రాగిమధురమును గ్రహించలేవు. అట్లే పెద్దల సాన్నిధ్యమందున్నను శిష్యుఁడు పాపకూపార మునఁ బడియుండుటవలన వ్యక్తికలుగదు.

సన్యాసము మూఁడు విధములు:—

1. మందము:—సంసారమందలి యుపద్రవములకు నోర్వ లేకుండుటచేత సన్యసించును.

2. తీవ్రము:—కర్మయబద్ధమని విడిచినవాఁడు.

(1) కుటీచకము:—భూసంచారము చేయుటకు శక్తిలేక గ్రామమందునగాని నదీతీరమందుగాని పల్లెయందుగాని పట్టణమందుగాని మఠము గట్టుకొని ఉదరపోషణముగా భోజనము చేయుచు కాషాయవస్త్రము దండకమండలము ధరించియుండువాడుకుటీచకసన్యాసి. కర్మలనువిడిచి పుత్రునియొద్ద నేభిక్షను తీసుకొనుచుయింటివద్దనే యుండుట. ఇందుభుక్తిసుఖమేగాని ముక్తిలేదు.

(2) బహూదకము:—గంగగోదావరికృష్ణకావేరిమొదలగు పుణ్యతీర్థములయందు స్నానముచేసికొనుచు అయోధ్య మధుర కాశి కంచి అవంతికపూరి ద్వారకమొదలగు పుణ్యస్థలముల దర్శించుచు సంచారమునకు శక్తికలిగియుండువాఁడు. తీర్థయాత్రల ఫలమేగాని ముక్తి లేదు.

3. తీవ్రతరము:—

(1) హంస—అర్చిరాదిమార్గములచేత సూర్య లోకమునుపొంది తద్వారాబ్రహ్మలోక ముంజేరి యచ్చటబ్రహ్మవిచారణచేసి పర బ్రహ్మమందైక్యమగును.

(2) పరమహంస—జ్ఞానభూమిక లేడింటిలో మొదటిమూఁడు భూములలోనేయుండి మృతినొందినస్వర్గలోకములయందు దేవ తలచేతపూజింపఁబడి "క్షీణే పుణ్యే మర్త్య లోకేవిశన్తి" యనున్యాయము చొప్పున భూలోకమునకు వచ్చి స్వప్రయత్నము వలన పైభూమికలనెక్కి ముక్తుఁడగును. అందిచ్ఛ గలవాఁడు ఆజన్మమందుఁగాని మఱియొక జన్మమందుఁగాని పై భూమి కలకుఁ బోఁగలఁడు. అట్లుగాక పరిపూర్ణుఁ డు ఈజన్మయందే విదేహముక్తుఁడగును ఆతండేపరమహంస. అట్టివానినే బ్రహ్మ వేత్తయని చెప్పుదురు.

మనోలయము స్వరూపలయమని అరూపలయమని రెండువిధములు. స్వరూపలయమును పొందినవారు జీవన్ముక్తులు. వీరు దగ్ధపటలవతుగా నుండువారు. అరూపలయమును పొందినవారు విదేహముక్తులు. అట్టి వారు దగ్ధపటలము గూడను లేకుండునట్లు శరీరరహితమును ఆగామి సంచిత ప్రారబ్ధనాశనమును గలవారని చెప్పఁబడుదురు.

ఆగామి సంచితప్రారబ్ధములు.

సంచితము.—అనేకజన్మములనుండి చేసినపుణ్యాపాపకర్మలయొక్క రాసులు. ఇదియే బీజవతుగా జన్మకు కారణము.

ఆగామి.—ఈజన్మయందు బుద్ధి తెలిసిన పిమ్మట చేసినపుణ్యాపాపకర్మ. ఇదియె ముందుజన్మకు కారణమును ప్రారబ్ధమును అగును.

ప్రారబ్ధము.—ఈజన్మయందు అనుభవించుట కేర్పడిన కర్మఫలము. ఏవారికిని ప్రారబ్ధ మనుభవించక తీరదనియెడు లోకోక్తిని చెవ్వులార వినుచున్నాము. ప్రారబ్ధము స్వేచ్ఛాప్రారబ్ధమని పరేచ్ఛాప్రారబ్ధమని అనిచ్ఛాప్రారబ్ధమని మూఁడువిధములు.

"ప్రారబ్ధం భోగతో నశ్యే త్తత్వజ్ఞానేన సంచితం
ఆగామి ద్వివిధంకర్మ తద్ద్వేషీ ప్రియవాదినోః"
"హరిణాపి హరేణాపి బ్రహ్మణాపి సురైరపి
లలాట లిఖితారేఖా పరిమార్ష్టుం నశక్యతే"

చేసికొనినవారికి చేసికొనినంత యనుభవించకతీరదు.

"ధర ఖర్వాటుఁడొకండు సూర్యకరసంతప్తప్రధానాంగుఁడై
త్వరతోఁడన్ బఱువెత్తిచేరి నిలిచెన్ దాళద్రుమచ్ఛాయఁద
చ్ఛిరమున్ దత్ఫలపాతవేగమున విచ్చెన్ శబ్దయోగంబుగాఁ
బొరి దైవోపహతుండుపోవుకడకుంబోవుంగదా యాపదల్."

బట్టతలవాఁడొకఁడు ఎండదెబ్బవలన పరుగెత్తిపోయి యొక తాటిచెట్టుక్రింద నిలువ నాతాటిపండొకటి తటాలున తలపైనపడి తలబద్దలయ్యెను. కనుక విధినిదాఁట నెవరితరము. ప్రారబ్ధ మనుభవింపక తీరదు.

మ హా వా క్య ము లు.

1. ప్రజ్ఞానంబ్రహ్మ—

"ఏనేక్షతే శృణోతీదం జిఘ్రతీవా కరోతిచ
స్వాద్వస్వాదు విజానాతి తత్ప్రజ్ఞాన మితీర్యతే."

స్వాధిష్ఠాన చిదాభాసుఁడైన జీవుఁడు కన్నులనుండి వెడలిన అంతఃకరణవృత్తితోఁ గూడుకొన్న ప్రజ్ఞానముచేత నేత్రమునకు విషయములగు తెలుపు, నలుపు, పసుపు, ఆకుపచ్చ, ఎఱుపు, మిశ్రము, లావు, సన్నము, పొట్టి, పొడుగు అనెడి దశవిధరూపంబులను జూచుచున్నాఁడో; శ్రోత్రమునుండి వెడలిన ప్రజ్ఞానముచేత శ్రోత్రమునకు విషయములగు అకారాది షోడశస్వరూపశబ్దంబులను వినుచున్నాఁడో; నాసికాద్వారములనుండి వెడలిన ప్రజ్ఞానముచేత నాసికకువిషయములగు సుగంధదుర్గంధములను గ్రహించునో; జిహ్వనుండి వెడలిన ప్రజ్ఞానముచేత నాలుకకు విషయములగు వగరు, తీపు, ఉప్పు, కారము, చేదు, పులుసు అనెడిషడ్రసములను గ్రహించునో; త్వగింద్రియమునుండి వెడలిన ప్రజ్ఞానముచేత త్వగింద్రియమునకు విషయములగు శీత, ఉష్ణ, మృదు, కఠిన స్పర్శంబులను గ్రహించునో; వాక్కుగుండా బయలువెడలిన అంతఃకరణవృత్తితోఁ గూడుకొన్న ప్రజ్ఞానముచేత మాట్లాడుచున్నాఁడో; ప్రజ్ఞానముచేత చేతులతో యిచ్చుట పుచ్చుకొనుటలు గ్రహించునో; ప్రజ్ఞానముచేత కాళ్లతో నడు

వడమును గ్రహించునో; ఏజ్ఞానముచేత పాయురింద్రియముద్వారా ములవిసర్జనను తెలిసికొనునో; ఏజ్ఞానముచేత ఉపస్థేంద్రియమందలి విషయానందమును గ్రహించునో అదియే ప్రజ్ఞానము. అనఁగా సమస్తభూతములయందు అంతరాత్మగానుండు తెలివియే ప్రజ్ఞానము. బ్రహ్మయనఁగా సమస్తభూతములయందును మనుష్యులయందును ఖంఖండములుగాప్రకాశించెడు ఆత్మస్వరూపమే బ్రహ్మస్వరూపము. చైతన్యమనినను ప్రజ్ఞానమనినను బ్రహ్మమనినను పరబ్రహ్మమనినను ఆత్మస్వరూపమనినను పేళ్లుమాత్రమే వేరు కాని వస్తువ యొకటియే యని తెలియునది. ఆప్రజ్ఞానము బ్రహ్మస్వరూపమేగానిపరబ్రహ్మమునకు అన్యముగాదు అని యీవాక్యమువల్ల తెలియఁగలదు. ఇది ఋగ్వేదవాక్యము; జాగ్రదవస్థ; స్థూలశరీరము; అన్నమయకోశము.

2. అహంబ్రహ్మాస్మి — అహం=నేను; బ్రహ్మ=పరబ్రహ్మము; అస్మి=అయితిని. అనఁగా నేను అనియెడు అహంభావముపోయి పరబ్రహ్మముం దైక్యమగుచున్నాను. ఇచట జీవుఁడే అహంశబ్దముచేత చెప్పబడుచున్నాఁడు. ఇది యజుర్వేదవాక్యము; స్వప్నావస్థ; సూక్ష్మశరీరము; ప్రాణమయమనోమయకోశములు.

పరిపూర్ణపరాత్మేస్మిన్ దేహేవిద్యాధికారిణీ
బుద్ధిస్సాక్షితయా స్థిత్వా స్ఫురన్నహ మితీర్యతే॥

3. తత్వమసి — తత్ = ఆపరబ్రహ్మస్వరూపము; త్వం= నీవు — అనఁగా దేహేంద్రియాదులకు అతీతమై సాక్షిభూతమైనచైతన్యమగునీవు; అసి=అయితివి.

"ఏకమే వాద్వితీయ్యంస్యా న్నామరూపవివర్జితమ్
సృష్టేఃపురాతునాప్యన్య తాదృక్త్వతదితీర్యతే"

సృష్టికి పూర్వమందు నామరూపరహిత మైనిద్వితీయుఁడైన యేఆత్మ యుండెనో ఆయాత్మ స్థితిసమయమందును యుప దేశకాలమందును తత్ అనెడిపదము చేత చెప్పఁబడును.

"శ్రోత్రదేహేంద్రియాతీతా చిత్త్వత్రత్వంపదేరితాః
ఏకతాగ్రాహ్యా తేసీతి తదైక్యమను భూయతాః"

వినునటువంటి శిష్యునియొక్క దేహేంద్రియాదులకు అతీతమైనసాక్షీభూతమైన చైతన్యముత్వంపదముచేత చెప్పఁబడును.

	వాచ్యార్థము.	లక్ష్యార్థము.
తత్	ఈశ్వరస్వరూపము	పరమాత్మస్వరూపము
త్వం	జీవస్వరూపము	ప్రత్యగాత్మస్వరూపము.
అసి	జీవేశ్వరైక్యము	ప్రత్యగాత్మపరమాత్మైక్యము.

ఇదిసామవేదవాక్యము; సుషుప్త్యవస్థ; కారణశరీరము; విజ్ఞానమయకోశము.

4. అయమాత్మాబ్రహ్మ—

అయం=స్వప్రకాశమై నిత్యమై అపరోక్షమై యుండుయీ
ఆత్మా=ఆత్మస్వరూపమే
బ్రహ్మ=పరబ్రహ్మము.
ఇది అథర్వణవేదవాక్యము; తుర్యావస్థ; మహాకారణశరీరము; ఆనందమయకోశము.

స్వప్రకాశపరోక్షత్వా దయమిత్యుక్తితోఽమతః
అహంకారాదిదేహాంతా త్ప్రత్యగాత్మేతిగీయతే।
దృశ్యమానస్యసర్వస్య జగత స్తత్వమీర్యతే
బ్రహ్మశబ్దేనతద్బ్రహ్మ స్వప్రకాశాత్మరూపకమ్॥

సర్వంఖల్విదంబ్రహ్మ—సమస్తము బ్రహ్మస్వరూపము. తుర్యాతీతము; శరీరరహితము; పంచకోశరహితము.

ముక్తివిషయము.

ముక్తియనఁగా విడుపు అని యర్థము. బాధములనుండి విడుపు నకేముక్తియని చెప్పుదురు.

ముక్తి రెండు విధములు:—

1. జీవన్ముక్తి—స్వరూప లయము
2. విదేహముక్తి—అరూప లయము.

అందు జీవన్ముక్తుఁ డెట్టివాఁ డనగా—

సుఖమునకు సంతోషించఁడు. దుఃఖమునకు వ్యసన పడఁడు. మంచివాసనలను గ్రహించలేడు. మఱియు రాగద్వేషములు లేనివాడును, అహంకారము లేనివాఁ డును, ప్రత్యుపకారమును గోరకయే పరులకుపకారము చేయువాఁడును, తనకార్యముల హానివృద్ధులకు భయ పడనివాఁడును, పరమోపశాంతిఁ గలిగియుండువాఁడును తనవలన లోకులకు భయమును కలుగజేయనివాఁ డును పరుల జూచి భయపడనివాఁడును, జ్ఞానేంద్రియములచేత దెలిసికొనియు సుఖదుఃఖములను జెందనివాడును, ఏకా గ్రచిత్తము గలవాఁడును సర్వభూతదయాళుత్వముగల వాఁడును నిత్యతృప్తిగలవాఁడును, యదృచ్ఛాలాభసం

తుష్టియు మృదు మధుర సంభాషణయు గలవాఁడును, మనోసంకల్పము లేనివాఁడును, అన్యస్త్రీలయందు కోరిక లేనివాఁడును, ప్రియ అప్రియములు లేక నిద్రబోవువాని వలెసంచరించువాఁడును, సుషుప్తిదశయందువలెజాగ్రతదశయందును సంకల్పము లేనివాఁడై ఏకోరికయును లేక ఆశయును లేక సహజనిర్వికల్పసమాధియందుండువాఁడును, శత్రుపుమిత్రుపుసమానముగాఁ గలవాఁడును, నడచునపుడుగాని కూర్చుండునపుడుగాని జాగ్రతయందుగాని సుషుప్తియందుగాని స్వప్నమందుగాని పరుండునపుడుగానినిద్రించునపుడుగానియెవనిచిత్తంబు విచారపరంబుగాకుండునట్టివాఁడును, జీవన్ముక్తుఁడని యెన్నఁబడును.

విదేహముక్తుఁ డెట్టివాఁడనగా—

జననమరణంబులు శరీరధర్మంబులు గనుక వానినిపొందనివాఁడును, ఆదిమధ్యాంతరహితంబై మనస్సునుదేహమును లేనివాఁడును, స్థూలసూక్ష్మకారణ మహాకారణ శరీరంబులు లేనివాఁడును, అన్నమయ ప్రాణమయ మనోమయ విజ్ఞానమయ ఆనందమయ కోశంబులు లేనివాఁడును, పృధివ్యాపస్తేజో వాయురాకాశంబు లనెడు పంచభూతంబులు లేనివాఁడును, అచలపరిపూర్ణుఁడును, సమస్తమందు అంతరబాహ్యములయందు నిండి నిబిడీకృతమైయుండువాఁడును, నిర్గుణసాక్షాత్కారపరబ్రహ్మస్వరూపమే స్వరూపముగాఁగలవాఁడును, విదేహముక్తుఁడని చెప్పఁబడును.

పురుషప్రయత్నముచేతమున్ముందుగాధనమునార్జించి ఆధనమువలన సద్గుణసంపన్ను లగుసాధువుల నాదరించెనేని "సాధూనాం దర్శనంపు

జ్యమ్" అనున్యాయము వలన సజ్జనసాంగత్యమును విషయరహితమును గలుగును. విషయసుఖములయం దిచ్ఛలేమివలన విచారణకలుగును. విచారణవలన చిత్తోపశమంబును, ఆత్మావలోకనంబును కలుగును. చీకటిలో నడచువాడు మోడుచెట్టునుజూచిదొంగయని భయపడినట్లురూపనామంబులతోఁగూడిన ప్రపంచమును సత్యమని నమ్మి

"మాతానాస్తి పితానాస్తి నాస్తిబంధు సహోదరా,
అర్థంనాస్తి గృహంనాస్తి తస్మాజ్జాగ్రతజాగ్రతః"

తల్లియు దండ్రియు చుట్టములు అన్నదమ్ములు ధనము యిల్లు నశించునవియనియు ఆకారణమువలన జాగ్రతతోనుండవలెననియు దెలియక

"అన్యాయార్జితం విత్తం సహమూలం వినశ్యతి"

యనుప్రమాణముచొప్పున అన్యాయముగా ధనమును సంపాదించి ఆధనము ముందుండిన మూలధనముతోటి నశించును అని తెలియకనే సంతోషించుచుండెదరు. ముముక్షువు అట్లుకోరక నేనుబ్రాహ్మణుడను, అగ్రకులమందుఁ బుట్టినవాఁడను, గృహస్థుఁడను విద్యాధిక్యతఁగలవాఁడను, సదాచారసంపన్నుఁడను, సోమయాజిని, యజ్ఞంబులన్నియు, జేసినవాఁడను, వైశ్వదేవాదికర్మలు చేసినవాఁడను, అనెడివిశేషంబు లన్నిటి న్విడిచి భయరహితుండై పుత్రమిత్రకళత్రాదివిషయంబుగుకోరికనువిడిచి అహంకారరహితుండై సమస్తముఅసత్యమని నిశ్చయజ్ఞానమే సమాధిగాఁగలవాఁడై తనకిష్టములగువస్తువులను త్యజించి మనసునువిషయములకు బోనీక నిలుపవలెను. అగ్నికి ఉష్ణమువలెనే, మనస్సునకు సంకల్పము విషయము. చిత్తవృత్తియే మోక్షము. మనంబు దేని ననుసంధానంబు చేయు దానిని సర్వేంద్రియవృత్తులును రాజాజ్ఞను మంత్రులు శిరసావహించినట్లు క్షణమాత్రంబుననే పొందగలవు. కావున విషయముల యందుభోగేచ్ఛలేకమనంబునందలితలంబును సమూలంబుగా బోఁగొట్ట

వలయును. నేను దుఃఖయుక్తుండనుగాను, నాకు దేహంబులేదు, పరిపూర్ణుఁడను, ద్వయదోషరహితుఁడను, నేను మాంసంబునుగాను, అస్థులునుగాను, శరీరత్రయవిలక్షణుఁడ, నని తెలిసి మహాకారణస్వరూపుఁడై సాక్షిగానుండవలయును. సమాధితగుణములయందుభార్యాబిడ్డలను దలపక ముక్తికాంతనే గురిగానుంచుకొని సమస్తదుఃఖములను విడనాడి "విగత తాపము" అనెడుఅరణ్యమందు నిలిచి, అదియే నిర్జనప్రదేశము గనుక అట్టి వృత్తిరహిత మగుప్రదేశమందు వర్తించుటవలన బుద్ధి విశ్రాంతిఁ బొందగలదు. మాంసమును తినవలెనని చేప గాలములో జిక్కుబడినట్లు విషయసుఖముల కాశించి నశింపకుఁడు.

పరబ్రహ్మజ్ఞానమును దెలిసికొనుట కాసక్తిఁగలవాఁడేజాతియందున్ననుబ్రహ్మవిద్యోపదేశంబున కర్హుఁడు. మూర్ఖునకు బోధించగిట్టదు. అట్లుబోధించిన సమస్తఆభరణములతో అలంకరింపఁబడిన తనపుత్రిని కలలోనఁజూచిన పురుషునకిచ్చి వివాహము చేసినట్లగును.

పుష్యరాగము మొదలగురాళ్లన్నియు రత్నముచేత కోయఁబడును. రత్నము రత్నముచేతనే కోయబడవలయునుగాని మరిదేనిచేతను కోయబడదు. అట్లే మనస్సు చేతనే మనస్సును ఛేదించవలయును.

సమాధిలక్షణమెట్లనఁగా—

"జీవాత్మ పరమాత్మై క్యావస్థా త్రిపుటిరహితా
పరమానందస్వరూపా శుద్ధచైతన్యాత్మికా సమాధిః"

జీవాత్మపరమాత్మల కైక్యమును జేయవలయును. నేను అనెడిదియే జీవాత్మ; తాను అనెడిదియే పరమాత్మ. ఈజీవాత్మ పరమాత్మల కైక్యమగుచో సాక్షిత్వముగూడనుపోయి పరబ్రహ్మమందైక్యమగును. వాచాజ్ఞానములేక అనుభవజ్ఞానముగలిగి యుండవలయును.

"మాతృవత్పరదారాశ్చ పరద్రవ్యాణి లోష్టవత్
ఆత్మవత్సర్వభూతాని యఃపశ్యతి సపశ్యతి."

పరస్త్రీలను తల్లివలె భావించవలయును. పరద్రవ్యము యందాశ కూడదు. జీవన్ముక్తులయొక్క తపోబలిమి తమకపకారము చేయునట్టివారు లెంతబలవంతులై యున్నను వారిని చెరుచును. తమ మేలుకోరునట్టి వారెంత బలహీనులైనను వారికి బలమును కలుగ జేసి మేలుచేయును. ఇట్లు తపస్సంపన్నుల కోరిక లేకయే జరుగును. కనుక పెద్దల చెంతజేరి వారికి తొందరను గలుగజేయగూడదు. మనస్సునందైనను వారి కపకారము చేయుతలంపు కూడదు.

జపము ధ్యానము తపస్సులు మొదలగువానివలన ముక్తి కలుగదు. వాయుభక్షణ చేసినంతమాత్రముననే ముక్తికలిగెయెడల సర్పములకును ముక్తికలుగవలెను; నీరుత్రాగి జీవించుటవలన ముక్తికలిగెయెడల చేపలు మొదలుగాగల జంతువులకును ముక్తి యుండవలయును; ఆకులు తినుటవలననే ముక్తికలిగెయెడల మృగములకును ముక్తి కలుగవలెను; తలక్రిందుగా తపస్సువలననే ముక్తియనేయెడల గబ్బిలములకును ముక్తియుండవలయును; ధ్యానము మౌనము కలిగినమాత్రముననే ముక్తికలిగెయెడల చేపలకొరకు కదలక తదేకనిష్ఠగా ఏకాగ్రచిత్తముకలదై యుండు కొంగకును ముక్తియుండవలయును; శాస్త్రములు చదువుటవలననే ముక్తికలదన్న మనము చెప్పినట్లు చదివెడుచిలుకకును ముక్తికలుగవలయును—అట్లు కలుగకపోవుటవలన వాయుభక్షకులు, పర్ణభక్షకులు, జలాహారులు మొదలగువారికి ముక్తిలేదు.

" ఊర్ధ్వశూన్య మధశ్శూన్యం మధ్యశూన్యం యదాత్మకమ్
సర్వశూన్యం తదాత్మేతి సమాధిస్థస్యలక్షణమ్. "
" ఊర్ధ్వపూర్ణ మధఃపూర్ణం మధ్యపూర్ణం యదాత్మకమ్
సర్వపూర్ణం తదాత్మేతి సమాధిస్థస్యలక్షణమ్. "

ఈశ్వరగీత.

పైనను, క్రిందను, నలుప్రక్కలను దృగ్గోచరమగు పదార్థమంతయు నశించునదియనియు, ఎచట నేవంక జూచిన ఆత్మస్వరూపము నిండి నిబిడీకృతమై యున్నదని భావించుటయే సమాధిలక్షణము. తనకంటె అన్యము లేదని భావించి సమస్తము తనస్వరూపమేయని తలంచగను సాక్షిత్వమును గూడ బోయి పరబ్రహ్మము నైక్యమగును. ఈమార్గమున దప్ప వేరు మార్గమున ముక్తి లేదు.

"జిహ్వోపస్థ పరిత్యాగే పృథివ్యాం కింప్రయోజనమ్."

ఉత్తరగీత.

కొందరజ్ఞులు యీవాక్యమునకర్థము దెలియక జిహ్వా ఉపస్థ యింద్రియములవిషయములను త్యజించినచో ప్రపంచమందు ప్రయోజనము లేదనియు ఆవిషయసుఖములనుభవించుటకే జన్మమెత్తితిమనియు తలంచి విషయలోలురై యుండి చచ్చుచు బుట్టుచుందురు. జ్ఞానులు అట్టితుచ్ఛ సుఖములయం దాసయుంచక నిత్యసంతోషులుగా నుండెదరు. ఎట్టివారికిని కోప ముండగట్టదు.

"కోపమునను ఘనత కొంచమైపోవును
కోపమునను మిగుల గోడుజెందు
కోప మడచెనేని కోరికలీడేరు
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ."

కోపమువలన హాని గలుగునేగాని మేలుగలుగదు. సర్వకాలసర్వావస్థలయందును కోపము లేకుండవలయును. ఎట్టిప్రమాదసమయమందును కోపము నణచవలెను. మఱియు

నారీ స్తనభర నాభీదేశం దృష్ట్వా మాగా మోహావేశం
ఏతన్మాంసవసాదివికారం మనసి విచింతయ వారంవారం॥

స్త్రీలనుజూచి త్వక్చర్మమాంసరుధిరమేదోమజ్జాస్థియనెడు సప్తధాతువులతో కూడినదియనియు, మలమూత్రముల కిరవగునది యనియు తలం

చక మన్మథగృహమున కాశించెదరు. అట్లుచేయక మాంసవికారములని సమస్తకాలములయందు తలంచవలెను.

"తయో రేషసగ్స్థావోయ ఏషో న్తర్హృదయఆకాశః."

బృహదారణ్యకోపనిషత్ — 6 అ. 2 బ్రా. 3.

అన్తర్హృదయమందలి చిదాకాశమే జీవేశ్వరులనెడు స్త్రీ పురుషులకు సంభోగస్థానము. అట్టిస్థానమందే రమించి సుఖము ననుభవించవలయునుగాని అన్యస్త్రీలమీద కోరిక విడువవలయును.

సచ్చిదానందం: —

సత్ = నశించక అన్నికాలములయం దుండునది,

చిత్ = స్వప్రకాశజ్ఞానస్వరూపమగునది,

ఆనంద = నిరంతర సుఖము నిచ్చునది,

అగు పరబ్రహ్మస్వరూపము.

అట్టిపరబ్రహ్మానుసంధానము చేయుటవలననే ఎడతెగనిసుఖము కలుగును. కట్టెయందు నిప్పువలెనే పుష్పములయందు వాసనవలెనే పాలయందు నేతివలెనే సమస్తభూతములయందు ఆత్మ స్వప్రకాశముగా నున్నది. అట్టి ఆత్మావలోకనలేకనే ముక్తిగలుగదు.

ఈకలియుగమందు పాపకూపారమున బడియుండుటవలన అనేకు లుద్మార్గము చేయుదురు; దొంగిలింతురు; హింసచేయుదురు; శూద్రులకు సేవచేయుదురు; ధనాపేక్షచేత నీచులకు బోధచేయుదురు; సత్యమగుదానిని నసత్యమనియు, నసత్యమగుదానిని సత్యమనియు వాదించెదరు; విద్యావిహీనులైయున్నను, సమస్తవిద్యలను దెలిసినట్లుగ నటించెదరు; శూద్రులువండిన అన్నమైనను తిందురు; ద్రవ్యముకొరకు కన్యకలను విక్రయించెదరు; బ్రాహ్మణశబ్దమున కర్థముదెలియక, జందెమును వేసికొనుట మాత్రముననే బ్రాహ్మణులమని చెప్పుదురు; సన్మార్గులను

నిందింతురు; నీచజాతితో సంభోగమును కోరుదురు; రోగపీడితులైయుం డెదరు; మదగర్వముచేతను, అమితకోపముచేతను, దుఃఖముచేతను నిండియుండెదరు; మోసముచేయుటయే ప్రజ్ఞావిశేషమని తలంచెదరు. ఏమి కాలమహిమ ? పూర్వకాలమున దుర్మార్గములేకపోవుటవలనసద్గుణ సంపత్తిగలవారై యనేకసంవత్సరములు జీవించెదరు.

ఇప్పుడట్లు గాక అల్పాయుష్యముగలవారై కొద్ది వయసులోనే అమితమగు పాపమును చేసినవారై చచ్చుచు బుట్టుచుండెదరు.

బుద్ధిమంతులు యీదుర్మార్గములు మొదలగు దుర్గుణముల కిర విద్వాక సద్గురువును వెదుకవలెను. గురువులేనివిద్య తలిదండ్రులులేని బిడ్డవలెను భర్తలేనిపడుచువలెను కళాహీనమైయుండును. నొసటివాత్రల దుడిచి భస్మముతో రేఖలుగీచి హస్తమస్తక సంయోగము చేయఁగా తెలివి శిరస్సునందు నిలుచును. ఆతెలివియే సీవని గురువుచెప్పును. సూర్యుఁడు కిరణములతో నెట్లు అస్తమించునో అట్లే మనస్సున్ను వృత్తుల తో అణగి తనయందే నిలుచును. పక్షులు రాత్రియందు చెట్లయందు నిద్రించురీతిని జీవుఁడు పరమాత్మయందు నిద్రించును. గోవులు వేర్వేరు —అనఁగా నల్లగోవు తెల్లగోవు యర్రగోవు—అయినను పాలంతయు తెల్లగానుండి మధురముగలవియగును. అట్లే భూతములు వేర్వేరయిన ను పరమాత్మ యొక్కటియేయని తెలియునది.

కౌశికుఁడను బ్రాహ్మణుఁ డొక యెఱుక వానివద్ద సమస్తధర్మముల ను దెలిసికొనెనని వినలేదా; కనుక శూద్రులని సందేహించక బుద్ధిమం తులవద్ద రహస్యములను దెలిసికొని అరుణి మొదలగు వారివలెనే ఊర్ధ్వ రేతస్కులైయుండునది.

శ్లో॥ మనఏవజగత్సర్వం మనఏవమహారిపుః
మనఏవహి సంసారో మనఏవజగత్త్రియమ్।

ఋభుగీత— 2 అ. 34 శ్లో॥

మనంబె సర్వప్రపంచము, మహాశత్రువు, మహాసంసారము, లోకత్రయములగును. మనంబుచే సర్వము కల్పింపఁబడును. మనంబుచే సర్వము పరిపాలింపబడును. మనంబుచేసర్వము స్మరింపబడును, కనుక మనంబె సంసారకారణమైయున్నది. మనస్సువలననే దుఃఖమును, పాపములును, సంకల్పమును, జీవుఁడు, చిత్తము, అహంకారము, మహాబంధము, అంతఃకరణ, పంచభూతములు, పంచతన్మాత్రలు, పంచవిషయములు, పంచకోశములు, అవస్థాత్రయములు కలిగెను. కావున ప్రపంచమంతయు మనోవికారమేగాని అన్యము కాదు.

"అన్నంబ్రహ్మేతివ్యజానాత్"
"ప్రాణోబ్రహ్మేతివ్యజానాత్"
"మనోబ్రహ్మేతివ్యజానాత్"
"విజ్ఞానంబ్రహ్మేతివ్యజానాత్"
"ఆనన్దోబ్రహ్మేతివ్యజానాత్"

తైత్తిరీయోపనిషత్.

అన్నము, ప్రాణము, మనస్సు, విజ్ఞానము,ఆనందము, బ్రహ్మస్వరూపమని తెలిసికొనెను. ఇట్లు తెలిసినవాఁడే ముక్తుఁడని తెలియునది.

"అశ్వక్రాన్తేరథక్రాన్తే విష్ణుక్రాన్తే వసుంధరా
శిరసా ధారితాదేవి రక్షస్వమాంపదేపదే
ఉద్ధృతాసి వరాహేణ కృష్ణేన శతబాహునా."

తైత్తిరీయోపనిషత్.

గుర్రములయొక్క రథములయొక్క విష్ణువుయొక్క సంచారములను ఓర్పుచేత సహించునట్టి ఓభూమీ. నీవు వరాహావతారముగ నవతరించిన భగవంతునిచేత పాతాళమునుంచి తేబడినదానవు. నీవుశిరస్సునందు ధరింపబడినదానవై నన్ను రక్షింపుము.

అను యీమంత్రము నుచ్చారణముచేయుచు స్నానకాలమందు మృత్తికను శిరస్సునందు ధరించవలయునని చెప్పెదరు. అజ్ఞులగువారు మృత్తికను శిరస్సునందు ధరించుటయందు లాభమేమియులేదు. ఇట్లు మృత్తికను శిరస్సునందే ధరించుటవలన ముక్తిగలుగునెడ బాలురును ఉన్మత్తులును మన్నునుతలమీఁద వేసికొని వికారరూపముతో తిరిగెదరు. వారికందరికి ముక్తియెక్కడిది. ఈపైవాక్యమునకు బాహ్యార్థమువదలి యంతరార్థము నాలోచించవలయును. పృథివివలెనే మనస్సుకఠినమై విషయములకు బోవుచు అధోముఖమైయుండును. అట్టిమనస్సును ఊర్ధ్వముఖవ్యాపనముచేసి శిరస్సునందే ధరించవలయుననియు అట్టిచో విషయములు లేవనియు, పరబ్రహ్మప్రాప్తికి మార్గమనియు పెద్దలు చెప్పెదరు.

"అకార్యకార్యవకీర్ణి స్తేనో భ్రూణహా గురుతల్పగః
వరుణోపామఘమర్షణస్తస్మాత్పాపాత్ప్రముచ్యతే"

తైత్తిరీయోపనిషత్.

జలమునందు స్నానముచేసినచో కూడనిపని చేసినవాఁడును, వ్రతభ్రష్టుఁడును, దొంగవాఁడును, గర్భములోని శిశువును జంపినవాఁడును, ఎట్టి మహాపాపములు చేసినవాఁడును, ఆయాపాపములనుండి విడువబడుచున్నాఁడు. అనఁగా ఎట్టిమహాపాపము చేసినవాఁడైనను గంగాదిమహాతీర్థములయందు స్నానముచేసిచో పాపరహితుఁడగును.

ఇట్లు బాహ్యార్థమునే గ్రహించెనేని నలుబదిరూపాయలు చేతఁదీసి కాశికిపోయి స్నానముచేసిన ముక్తిగలుగవలయును. ఇట్లెంతమంది ప్రతిసంవత్సరము కాశికిఁబోవుచుండిరి. ఈవిధముగ రూపాయలకుముక్తి కలదుగాని వానిని చేతదీసికొని కాశికిబోవువారికి ముక్తిలేదు. సద్గురుప్రసాదతీర్థమనెడు బ్రహ్మానందసముద్రమునందు స్నానముచేసిన ముక్తి కలుగునుగాని కాశీరామేశ్వరంబులు తిరిగిన ముక్తిలేదు. ఇందువలన కాశీరామేశ్వరంబులకు పోవలదని చెప్పుటకాదు. అందువలనను ఫలము

కలదు. ఇతరవిశేషంబులు తెలియగలవు. తీర్థస్నానమువలన పుణ్యముగలదు. ఆపుణ్యఫలమనుభవించవలయు అంతియకాని ముక్తిలేదు.

"నకర్మణా నప్రజయా ధనేనత్యాగే నైకే అమృతత్వమానశుః
పరేణనాకం నిహితంగుహాయాంవిభ్రాజతేయద్యతయోవిశన్తి."

స్వర్గలోకమునకు మీఁదుగా పరమాకాశమందుండెడి మోక్షపదము కర్మచేతను సంతానముచేతను ధనము చేతను పొందఁదగినదికాదు. మనస్సన్యాసము చేతనే పొందఁదగినది. అదియే ముక్తి.

మఱియు సత్యవాక్పరిపాలనవలననే ముక్తియనికొందఱును, తపస్సుచేతనే ముక్తియనికొందరును, అంతరింద్రియ నిగ్రహమువలననే ముక్తియని మఱికొందరును, దానకర్ణునివలె దానములుచేయుటవలన ముక్తి యని మఱికొందరును, ధర్మమువలననే ముక్తియని కొందరును, బ్రహ్మచర్యనియమమే ముక్తి మార్గమనికొందఱును, వైశ్వదేవము మొదలుగాఁగల కర్మలచేతనే ముక్తియనికొందరును, యజ్ఞములచేత ముక్తియనికొందరును, ఆధానములచేత ముక్తియని మఱికొందరును, పలువిధములుగ చెప్పుదురు. దేనివలనను ముక్తిగానము. పరబ్రహ్మమందులీనమైతేనేగాని ముక్తిలేదు.

అన్నమువలన ప్రాణులకు బలముకలుగును. బలముచేత తపస్సును, తపస్సువలన ఆస్తిక్యబుద్ధియును, అందువలన వేదాంతశ్రవణమును, తద్వారామనసమును, పిమ్మట నిదిధ్యాసయును, నిదిధ్యాసవల్లభగవంతునియందు జ్ఞప్తియును, అందువలన ఆత్మజ్ఞానమును కలుగుచున్నవి. పిమ్మటఅపరోక్షజ్ఞానమును ముక్తియునుకలుగును. మనోవాక్కాయములచేత త్రికరణశుద్ధిగా గురుసేవచేసి గురుపాదోదకమును త్రాగి, ఉచ్ఛిష్టమును భుజించనియెడల ముక్తి లేదు.

మహాకర్త—జననమరణంబులు వార్ధిక్యములయందు సుఖదుఃఖములఁజెందనివాఁడును, జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్త్యవస్థలు లేనివాఁడును చూచువాఁడు చూపు చూడఁబడునది

యను వేరు భావము లేనివాఁడును, సత్యాసత్యము, ధర్మాధర్మము, ప్రియాప్రియముల నెడి భేదములు లేని వాఁడును, అహంభావము లేనివాఁడును, పరోపకారబుద్ధిఁ గలవాఁడును, మాత్సర్యము లేనివాఁడును, తాను జేసినపని చెడిపోయినను వ్యసనపడనివాఁడును సమస్తమునకు సాక్షియగువాఁడును మహాకర్త యని చెప్పఁబడును.

మహాత్యాగి—ఏకోరికయును లేనివాఁడును, సంకల్పరహితుఁడును, మహాకర్తయగువాఁడును, మహాత్యాగియని చెప్పఁబడును.

క॥ జనియును మృతియును, ధర్మం
బు నధర్మము సౌఖ్యదుఃఖములు లేవని నె
మ్మనమున దలంచు నెవ్వం
డనఘమతీ యతఁడపో మహాత్యాగి ధరన్.

మహాభోక్త—కోరిక లేక ప్రారబ్ధవశమున నేవేళ కేది లభించినను సమభావముతో నుండువాఁడును కలిమి లేములయందు సమభావము గలవాఁడును, ఉప్పు పులుసు వగరు కారము చేదు తీపు మొదలుగాఁగల రుచుల నన్నిటిని సమముగా జూచి బ్రహ్మానందముతో భుజియించువాఁడును, బూడిదెను చక్కెరను బంగారమును మన్నును సమముగా చూచువాఁడును, మహాకర్తయనియును, మహాత్యాగియనియును, మహాభోక్తయనియును చెప్పఁబడును.

క॥ సమభావన నెందు విరో
ధము వడయక కోర్కులెల్లఁ దా వీట్కొని ప్రా
ప్తము ననుభవించు నెవ్వం
డమలమతీ యతఁడపో మహాభోక్త ధరన్॥

ఈమూఁడింటిచేత నే బుద్ధి విశ్రాంతిని పొందఁగలదు.

బ్రహ్మవేత్తలు

బ్రహ్మవేత్తలు నాలుగువిధములు:—

1. బ్రహ్మవేత్త—కర్మఫలత్యాగియై నిత్యనైమిత్తిక కర్మలను విధిగ జరుపుచు యదృచ్ఛాలాభసంతుష్టియును నిరహంకారమును సర్వభూతదయాళుత్వమును గలిగి ఆత్మారాముండును, ఆత్మతృప్తుండునై కామక్రోధలోభమోహమదమాత్సర్యంబులను డుఅరిషడ్వర్గంబులేక ప్రియాప్రియములునిందాస్తుతులు మానావమానంబులు శత్రుమిత్రులనెడుభేదములులేక సంచరించువాఁడును, గుణాతీతుండును, దర్పణమును రూపమంటని రీతిని, నాలుకకు నేతి జిడ్డంటనిరీతిని కుమ్మరపురుగువలె అంటి యంటక యుండువాఁడును బ్రహ్మవేత్త యని చెప్పఁబడును. అగ్నిచే గాలినపత్రము, పత్రమువలెనే గనుపడునట్లు అజ్ఞాన దృష్టిచేత శరీరసహితముగాఁ గనుబడును. నిజముగాచూచి నచో అశరీరుఁడనియే చెప్పవలయును. అతండే సుందర స్త్రీని సూకరముగ జూచును.

2. బ్రహ్మవిద్వరుఁడు—కర్మలను వదిలిసంప్రాప్తసుఖదుఃఖములనుభవించుచు సమాధినిష్ఠాగరిష్ఠుండై యుండువాఁడు.

3. బ్రహ్మవిద్వరీయుఁడు— సర్వకాలములయందు సహజామనస్కరాజయోగ నిష్ఠాగరిష్ఠుండై పరులవలన మేలుకొలుపఁబడి కించిదాహారంబు గొనుచు నిద్రబోవువానివలె విశ్వమును మఱచియుండువాఁడు.

4. బ్రహ్మ విద్వరిష్ఠుడు—బాహ్యాంతరములు మరచి నిరంతర నిర్వికల్ప సమాధి నిష్ఠుండై ప్రకాశించువాఁడు.

బ్రహ్మవేత్తనియమములు:—

"అన్నం ననిన్ద్యాత్"=అన్నమును నిందించగూడదు.

"అన్నం నపరిచక్షీత"=అన్నమును పరిహరించగూడదు.

"అన్నం బహుకుర్వీత"—అన్నమును మర్యాద చేయవలెను.

తైత్తిరీయోపనిషత్.

ప ర బ్ర హ్మ ము.

సజాతీయ విజాతీయ స్వగతభేదశూన్యమును పరిశుద్ధమును సుఖ స్వరూపమును నాశరహితమును పరిపూర్ణమును అగు నట్టియు, సత్తు చిత్తు అనందము నిత్యము నిర్మలములనెడు పంచలక్షణములచేత వెలుగు నట్టియును అగు పరబ్రహ్మము అణుప్రలకంటె అణువును మహత్తులలో మహత్తును నామరూపక్రియారహితమును జననమరణములు సుగుణ దుర్గుణములు లేనిదియును తెలుపు నలుపు యెరుపు మొదలుగాఁగల వివిధరంగులు లేనిదియునై యున్నది.

సజాతీయభేదము—తనజాతివస్తువుకన్న తాను భేదముగనుండుట.

విజాతీయభేదము — ఇతరజాతి వస్తువుకన్న తాను భేదముగ నుండుట.

స్వగతభేదము—తనయందేయుండు అవయవములకు యింద్రియములకుఁ గల పరస్పరభేదము.

జాగ్రితదశయందు ఎదుటకనుబడువస్తువులు కనుబడకుండునపుడు ఏరూపంబుండునో అదియ పరబ్రహ్మంబు. మనసునకు సంకల్పరాహిత్య మగునపుడు దాని రూపమే పరబ్రహ్మంబు.

పరబ్రహ్మంబు అవాఙ్మానసగోచరంబై అజంబై నిత్యంబై యపక్ష యరహితంబై వృద్ధిరహితంబై శరీరంబునశించునప్పుడు దానునశింపక సర్వకాలముల యందును స్వాయముగానే ప్రకాశించుచుండును.

"ఆకాశస్య గుణశ్శబ్దో నిశ్శబ్దో బ్రహ్మఉచ్యతే" ఉత్తరగీత.

అమత్వాంశ్వాంబులను జయించినవాఁడై యుండును.

మఱియు వాసనాత్రియంబు లేకుండవలయును

1. శాస్త్రవాసన—సమస్త శాస్త్రపురాణములుచదివిచదివిఅర్ధ మెల్లను వెదకియు వాటిఫలమును బొందఁగవలయు ననెడి పట్టుదలయే శాస్త్రవాసన.
2. లోకవాసన—అందరునమెచ్చుదోవను నడువవలెననెడి తలఁపు
3. దేహవాసన—శరీరపోషణ, యాత్ర, తీర్థస్నానములు, మొదలగువానియందు కోరిక.

ఇట్లు వాసనాత్రియంబులేనివాఁడై గుణత్రియంబులేనివాఁడై యుండవలయునుగాని అభ్యాసకులవలె భ్రూమధ్యమందుదృష్టినిలుపంగడగదు.

గీ॥ ద్రష్ట్రు దర్శన దృశ్య విరామ మెచట
నగు నచట దృష్టి నిలుపంగ నగునుగాని
చెదరి నాసాగ్రమునఁ జూపుఁ జేర్పఁదగదు
కోరి యమనస్క రాజయోగులకువత్స!

శ్లో॥ ద్రష్ట్రు దర్శన దృశ్యానాం విరామో యత్ర వా భవేత్
దృష్టిస్తత్రైవ కర్తవ్యం ననాసాగ్రావలోకనం॥

ఇట్లు చూచువాఁడు, చూపు,చూడఁబడునది యనుమూఁడును విశ్రాంతిని బొందుస్థలము, అనఁగా రహితమగుతావుననే మనసు నిల్పవలెనుగాని భ్రూమధ్యమందు నిలుపగూడదు. అభ్యాసకులు భ్రూమధ్యమందే నిలుపుదురు. క్రమక్రమముగా నిలుకడ చిక్కినతరువాత నియమస్థలమును వదలి పరబ్రహ్మమందే నిలుపవలెను.

"గురుసన్నిధి సాలోక్యం సామీప్యం హస్త మస్తకం
దీక్షామాత్రేణ సారూప్యం సాయుజ్యం సమరసైక్యతాం"

గురువు చెంతకు బోవుటయెసాలోక్యమనియు, హస్తమస్తకసంయోగమె సామీప్యమనియు, త్రివిధదీక్షలు తెలిపినంతనే సారూప్యమనియు, సమరసము కలిగియుండుటయే సాయుజ్యమనియు, అదియ ఐక్యమనియుఁ బెద్దలు చెప్పుదురు.

అనేకులు గురువులమని పేరు పెట్టుకొని ధనమును హరించెదరు. కావున జాగ్రతగలవారై బ్రహ్మనిష్ఠాగరిష్ఠులగు పెద్దలచెంతఁ జేరి వారి యనుగ్రహమును వడసి పరబ్రహ్మజ్ఞానసంపన్నులు గావలయును.

చ॥ అలయక సప్తవారిధుల నావలి కీవలి కొక్క రీతిగాఁ
గలయఁగ నీఁదవచ్చు నగంబుల నచ్చనగండ్లుగాఁగరం
బులఁగొని యాడవచ్చు నభముం గబళింపఁగవచ్చుఁగాని యి
య్యలనమనస్కయోగము గ్రహింపఁగ రాదు దలంపనేరికిన్॥

సప్తసముద్రముల నొక్క పెట్టున నీదవచ్చును, పర్వతములను అచ్చనకాయలుగా ఆడవచ్చును, ఆకాశమును కప్పవచ్చును, గానిఅమనస్కయోగము తెలిసికొనుట అతిదుర్లభము

అని చెప్పినమాత్రమునే అతికష్టమని వదలివేయ గిట్టదు. పుష్పములుగోయుటకంటెనుకన్నులు మూయుటకంటెనుఅమనస్కమార్గము అతిసులభము. తెలియనంతవఱకు కష్టమును తెలిసినపిమ్మట సులభమైనదిగా నున్నది. ఈఅమనస్కభావముయొక్క మహత్తిట్టిదని చెప్పనలవి కాదు. మనస్సును క్రమక్రమముగ స్వాధీనముచేయను యది నిలిచి వృత్తిరహితమై యమనస్కంబుకు బరిపూర్ణంబును అగును.

అచలము—పరిపూర్ణమునకే అచలమని చెప్పుదురు. సచ్చిదానందమునకును అచలమునకును భేదముగ చెప్పెదరు. ఏమియు భేదము కానము. అచలమన్నను పరిపూర్ణమన్నను పరబ్రహ్మమన్నను మాటలభేదమే కానిఅన్యమేమియు లేదు. నిర్గుణ సాక్షాత్కార పరబ్రహ్మస్వరూపమునకే అచలమని చెప్పుదురు. అచలమును భోధించు గురువులుఅచలగురువులని చెప్పఁబడుదురు. వారును మనవలెనేతినుచున్నారు తిరుగుచున్నారని చెప్పనొప్పదు. శిష్యులనుకడ తేర్చుటకుగాను అవతరించి వారని తలంచవలెను. వారు పరిపూర్ణులేగనుక అశరీరులు బ్రహ్మవేత్తలు అని చెప్పఁ

బహుదురు. అశరీరులు అచలగురువులు అని చెప్పఁబడువారి కిని శరీరముప్రత్యక్షముగ కనుబడుచున్నదనియు వారు మోసగాండ్రనియు కొందరజ్ఞతచేతపరిహాసించెదరు. వారి వారియనుభవము వారికే తెలియవలయును గాని అన్యు లకెట్లు తెలుసును. పెద్దలను సేవించి వారిసంగతిని వారి మార్గమును తెలిసికొనజాలక పరిహాసించి పాపకూపార మునఁబడి చచ్చుచుబుట్టుచుండెదరు. మఱియు కొందరు సన్యాసమును తీసికొనిరనియు, వారా యాశ్రమమును తీసికొనుటకు అర్హులుగారనియు, వారలకేమియు తెలియ దనియు, సంస్కృతభాషాజ్ఞానము కొంచెము కలద నియు, వాచాజ్ఞానమేకాని యనుభవములేదనియు, సచ్చి దానందపరులనియు పరిహాసించెదరు. చెరకుతినినగాని ఆచెరకునందలి తీపి తెలియదు. చెరకును చూచినమా త్రముననే తీపిలేదని చెప్పగిట్టదు. కావున అట్టి పెద్దలకు తొందరకలుగజేయక వారికి సంతోషమగునట్లు వినయ విధేయతలతో సంభాషించను వారానందభరితులయ్యె దరు. అప్పుడుగాని సుధ స్రవించదు. అట్టిసుధాపానము చేసినగాని బ్రహ్మానందము కలుగదు. పిమ్మట వారెంత వారయినది తెలియఁగలదు. అట్లుకాక వారిని పరీక్షిం చవలెనని వెళ్ళి సంభాషించినచో, పెద్దలనెడు అద్దము నందు అజ్ఞానమువలన ఏవికారముతో మనముచూచిన, ప్రతిబింబమునకును ఆవికారమేయుండగలదు. కావున వికారములన్నియు చూచువారియందే యున్నవిగాని అద్దమునందేవికారమునులేదు. పెద్దలు మలినరహితు లనియు సంకల్పశూన్యులనియు తెలియునది.

సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ.